

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ
ของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

The Model of Supporting Buddhist Political Culture of Community
Leaders in KhonKaen Province.

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ.๒๕๕๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610758072

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ
ของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

The Model of Supporting Buddhist Political Culture of Community
Leaders in KhonKaen Province.

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ.๒๕๕๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610758072

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Model of Supporting Buddhist Political Culture of Community
Leaders in KhonKaen Province.

by

Asst. Prof. Dr. Chanchai Huadsri

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen campus

B.E.2558

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610758072

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน จังหวัดขอนแก่น
ผู้วิจัย:	ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ปีงบประมาณ:	๒๕๕๘
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๒) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนนอกกรอบแบบ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Induction method)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำชุมชนมีส่วนในการชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง และให้ความร่วมมือทางการเมือง การรณรงค์ในการเลือกตั้ง การจัดกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการกำหนดนโยบายทางการเมือง จึงทำให้ประชาชนขาดเสรีภาพในการตัดสินใจทางการเมือง

๒. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ หลักสาราณียธรรม ๖, หลักอภิธานียธรรม ๗, หลักอธิปไตย ๓, หลักอคติ ๔ และหลักธรรมคุ้มครองโลก ๒ อย่างคือ หิริ และ โอตตปปะ

๓. รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน พบว่า การใช้หลักธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ๑) การเลือกตั้งใช้หลักอคติ ๔ และธรรม ๒) การรณรงค์หาเสียงใช้หลักอธิปไตย ๓ ๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง สาราณียธรรม ๖ และ ๔) บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายใช้หลักอภิธานียธรรม ๗

Research Tittle : The Model of Supporting Buddhist Political Culture of Community Leaders in KhonKaen Province.

Authors: Asst. Prof. Dr. Chanchai Huadsri

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen campus

Academic Year: 2558/2015

Funds granted by: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The main purposes of this research were: 1) to study conditions of problems about the promotion of the community leader's political culture in Khonkaen province, 2) to study a concept of Buddhadhamma applied to the promotion of the community leader's political culture in Khonkaen province, and 3) to suggest a model of the promotion of the community leader's political culture. The target group was 30 persons randomized by means of purposive sampling: a sub-district headman, a village headman, an abbot and a community leader. The research tool was in-depth interview and the data analysis was done in the descriptive analysis according to induction method.

A result of this was found in the following aspects.

1. The condition of problems about the promotion of the community leaders' political culture in Khonkaen province found that the community leaders had influence on collective decision-making in politics; they were influential in persuading people to exercise their rights to vote, cooperate in election canvassing, organize political activities, participate in politics and policy-making that deprived people of the freedom of political-decision.

2. A concept of Buddhadhamma applied to the promotion of the community leader's political culture in Khonkaen province was that the applied Buddhadhamma to the promotion of political culture was a good means to promote democracy. Buddhadhamma possibly integrated with the leadership according to Buddhist principles was six states of conciliation, sevenfold Aparihaniya-dhamma, threefold supremacy, fourfold prejudice and Dhamma for protection of the world.

3. A model of promoting the community leader's political culture was the applied Buddhadhamma to the political culture: (1) fourfold prejudice and Dhamma for the protection of the world applied to election, (2) threefold supremacy applied to campaign, (3) six states of conciliation, and (4) sevenfold Aparihaniya-dhamma applied to the community leaders' role in making a policy.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีงบประมาณ ๒๕๕๘ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระพรหมบัณฑิต อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาสุทนต์ อากาศโร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และบุคลากรของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลในสำนักงานวิจัยของวิทยาเขตขอนแก่นทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่อการทำวิจัย ตลอดทั้งเพื่อนร่วมงานที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนนอกรูปแบบในจังหวัดขอนแก่นทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการ และการพัฒนาในสังคมต่อไป

ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๘
๑.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ.....	๑๗
บทที่ ๒ สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชน ในจังหวัดขอนแก่น.....	๑๘
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๑๘
๒.๑.๑ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๑๘
๒.๑.๒ ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๒๑
๒.๑.๓ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.....	๒๔
๒.๒ แนวคิดและวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๓๔
๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง.....	๓๔
๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๓๖
๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการกล่อมเกลางานทางการเมือง.....	๓๘
๒.๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.....	๔๐
๒.๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.....	๔๓
๒.๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง.....	๔๕
๒.๓ สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชน ในจังหวัดขอนแก่น.....	๔๗
๒.๔ สรุป.....	๕๔
บทที่ ๓ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น.....	๕๘

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม.....	๕๘
๓.๑.๑ ความหมายหลักพุทธธรรม.....	๕๙
๓.๑.๒ ลักษณะทั่วไปของหลักพุทธธรรม.....	๖๐
๓.๒ หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๖๒
๓.๒.๑ หลักสารานุกรม ๖.....	๖๒
๓.๒.๒ หลักอภิธานิยธรรม ๗.....	๖๖
๓.๒.๓ หลักอภิไต้ย ๓.....	๖๘
๓.๒.๔ หลักอคติ ๔.....	๗๐
๓.๒.๕ หลักธรรมคัมภีร์โลก ๒.....	๗๐
๓.๓ สรุป.....	๗๑

บทที่ ๔ รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน

ในจังหวัดขอนแก่น.....	๗๓
๔.๑ การเลือกตั้ง.....	๗๓
๔.๒ การรณรงค์หาเสียง.....	๗๗
๔.๓ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง.....	๗๙
๔.๔ ทบทวนของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย.....	๘๓
๔.๕ สรุป.....	๘๘

บทที่ ๕ สรุปผล และข้อเสนอแนะ.....๙๐

๕.๑ สรุปผล.....	๙๐
๕.๒ อภิปรายผล.....	๙๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	๙๖
๕.๔ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้.....	๙๗
๕.๕ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	๙๗

บรรณานุกรม.....๙๘

ภาคผนวก.....๑๐๖

ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๐๗
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๒๒
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๑๒๔
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	๑๒๖
ภาคผนวก จ หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล.....	๑๓๐
ภาคผนวก ฉ ภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูล.....	๑๓๒
ภาคผนวก ช ประวัติผู้วิจัย.....	๑๓๗

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๘
๔.๑ การเลือกตั้งเชิงพุทธ.....	๗๖
๔.๒ การรณรงค์หาเสียงตามหลักอริปไตย ๓.....	๗๙
๔.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักสาราณียธรรม ๖.....	๘๒
๔.๔ บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายตามหลักอภิธานียธรรม ๗.....	๘๘
๔.๕ รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ.....	๘๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในรายงานการวิจัย ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ โดยได้กล่าวแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/และหน้า ตามลำดับ

๑. พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาฐี (ภาษาบาลี)
ที.ปา.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฐีวรรค (ภาษาไทย)

๒. พระวินัยปิฎก

วิ.จ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	จุฬวคคปาฐี	(ภาษาบาลี)
--------------	---	-----------	------------	------------

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในปัจจุบันเริ่มต้นจากวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรัฐธรรมนูญให้ไว้เป็นหลักในการปกครองประเทศแก่ปวงชนชาวไทย ลดพระราชอำนาจของพระองค์เองให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะประมุขของประเทศ^๑ วัฒนธรรมการเมืองไทยในปัจจุบันมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมการเมืองผสมระหว่างวัฒนธรรมการเมืองไทยแบบดั้งเดิมกับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยที่พยายามนำเข้ามาใช้ลักษณะที่สำคัญ คือ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ยอมจำนนต่ออำนาจบังคับซึ่งตรงกันข้ามกับลักษณะวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยที่ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรอบรู้ความเชื่อมั่นประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

การที่จะพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยให้มีเสถียรภาพและมีความมั่นคงอย่างต่อเนื่องได้นั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์แห่งเงื่อนไขต่างๆ และขึ้นอยู่กับการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ของสถาบันทางการเมืองแล้ว ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในความรู้สึกของประชาชน^๒

วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำนึกทางการเมือง (Political Consciousness) และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (Political Change) วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีอิทธิพลต่อสถาบันทางการเมือง ซึ่งเห็นได้จากปัญหาการพัฒนาทางการเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนาทั่วไปพบว่า แม้นำเอารูปแบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้แล้วก็ตามแต่ในความเป็นจริงกลับปรากฏว่าเป็นประชาธิปไตยเพียงรูปแบบ ส่วนเนื้อหาห่างไกลกับประชาธิปไตยที่แท้จริงอยู่มาก เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนนั่นเอง ทั้งนี้ถ้าประชาชนในระบอบการเมืองนั้นมีวัฒนธรรมที่โน้มเอียงไปในทางที่ไม่สอดคล้องกับหลักการหรืออุดมการณ์ประชาธิปไตยแล้ว ก็ยากต่อการสร้างความเป็นสถาบันให้แก่ระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาทางการเมือง เพราะระบบการเมืองใดจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจความศรัทธาเลื่อมใสของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง^๓

^๑ทินพันธ์ นาคะตะ, การเมืองการบริหารไทย : ภาวะของชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๓) หน้า ๑๒๖.

^๒สกนธ์ จันทักษ์, ผลของการเรียนรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙) หน้า ๕.

^๓อุดม พิริยะสิงห์, การเมืองเบื้องต้น, (มหาสารคาม : ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๙) หน้า ๘๐.

วัฒนธรรมทางการเมืองได้เริ่มต้นจากกิจกรรมกลุ่มเอกราชทางสังคม ซึ่งเป็นทั้งระดับครอบครัว นอกครอบครัว และการเรียนรู้ในระบบการเมืองที่เป็นจริงภายในสังคม สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นความเป็นอิสระ คนในสังคมมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง การดำรงชีวิตของผู้คนเป็นไปอย่างสบาย ไม่ถูกกีดกัน ซึ่งเป็นการอบรมที่เกิดขึ้นในระดับครอบครัว ส่วนในระดับนอกครอบครัว อิทธิพลของระบบราชการและอำนาจของรัฐ ค่านิยม อำนาจนิยม มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอม วัฒนธรรมการเมืองที่ยอมรับอำนาจ^๔ อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนในสังคมบางส่วนในสังคมไทยก็เรียนรู้การต่อต้านอำนาจและการมีพฤติกรรมการเมืองรูปแบบอารยะขัดขืน มากขึ้น อันเป็นผลจากการเข้าใจสภาพการเรียนรู้ทางการเมือง และการเปิดการให้เสรีภาพภายในระบบการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม และสถาบันทางสังคม และการเมืองที่ปัจเจกชนนั้นได้สัมผัส นอกจากนี้ นิสัยพื้นฐานของคนไทยบางอย่าง คือ การแสดงออกความต้องการที่ไม่ตรงไปตรงมา หลีกเลี่ยงการแสดงออกที่เปิดเผย หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ซึ่งเป็นนิสัยพื้นฐานของสังคมที่ทำให้กระบวนการและพฤติกรรมการเมืองมีส่วนร่วมได้มีการบิดเบือนในสังคมไทย

วัฒนธรรมทางการเมืองที่ตีขม่อมเอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมือง สามารถที่จะเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนให้โครงสร้างทางการเมืองเข้มแข็ง เกิดระบบทางการเมืองที่มีลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้กระบวนการพัฒนาการเมืองการปกครองมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้นในทางตรงกันข้าม ถ้าคนในสังคมขาดวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีหรือแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง การพัฒนาของสังคมนั้น มักจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก^๕ ดังนั้น การเรียนรู้และการทำความเข้าใจถึงแนวโน้มของพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งในปัจจุบันและอดีต จะทำให้สามารถเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละสังคมมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของไทยได้ในอนาคต ^๖ ซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคมไทย ได้อาศัยรากฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้นเป็นเกณฑ์ พฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคมไทยล้วนขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม และทางการเมืองจะเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจตลอดจนการบ่มเพาะและปลูกฝังให้คนในสังคมมีความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติเกี่ยวกับระบบการเมือง และจะมีผลต่อความคิดและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม

ในวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยได้มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยส่งเสริมให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข ซึ่งมีหลักธรรมอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) อตตานิอัตตัง ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยการปรารถนาและสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วยตนเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี ด้วยเคารพตน ๒) โลกาธิปัตตัง ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำด้วยปรารถนา

^๔กมล สมวิเชียร, วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔) หน้า ๕๓-๔.

^๕สมบัติ อารังธัญวงศ์, วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สุนทรออฟเซ็ท, ๒๕๓๗) หน้า ๑๑๓-๑๒๕.

^๖กนิศการ วัฒนาจิต, วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในเขตเมืองและเขตชนบทในเชียงใหม่, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓) หน้า ๕๘.

จะเอาใจผู้ นั้น หากความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศลได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี ด้วยเคารพเสียงหมู่ชน และ ๓) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยปรารภสิ่งที่ได้ศึกษา ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และ ความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง แจ่มชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญา มองเห็นได้ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงามเป็นประมาณ อย่างสามัญได้แก่ ทำการ ด้วยความเคารพ หลักการ กฎ ระเบียบ กติกา เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐ ประชาธิปไตย หรือหลักข้อ ๓ คือ ธรรมาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น พระธรรมปิฎกมองเห็นว่า การปกครองนั้น หากเป็นไปเพื่ออยากได้ผลประโยชน์ อยากใหญ่ อยากโต อยากมีอำนาจ อยากได้อะไรๆ ต้องเป็นไปตามความยึดถือของตน ซึ่งจะตรงกันข้ามกับจริยธรรม ถ้าถูก ตัดมา มานะ หรือ ทิฎฐิครอบงำ แน่นนอนว่า จริยธรรมเดินไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ทางแก้ไขเรื่องนี้ก็คือ จะต้องมีการพัฒนาความอยากให้มันดี และอยากทำให้มันดีนี้ให้เข้มข้น แรงกล้า ให้เป็นไปอย่างมุ่งมั่น ที่สุด ให้ฝังลึกลงไปประจำอยู่ในจิตใจให้ได้^๗

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือได้ว่าสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะสอนให้คนมีความเสมอภาคและเสรีภาพ ไม่ได้บังคับให้เชื่อ สอนให้คนใช้เหตุผล สอนให้สังคม เกิดความสามัคคีกันและรวมกลุ่ม สอนให้คนประพฤติดีมีศีลธรรม หลักสาราณียธรรม เป็นธรรมที่ ส่งเสริมความพร้อมเพรียงความสมัครสมานสามัคคีของหมู่คณะ ซึ่งถือได้ว่า เป็นหลักการของ ประชาธิปไตย หลักธรรมแห่ง สาราณียธรรม ๖ ประการ (สาราณียธรรมก็เรียก) คือ ๑) จะทำอะไรก็ทำ ต่อกันด้วยเมตตา ๒) จะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา ๓) จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา ๔) ได้มา แบ่งกัน กินใช้ ๕) ตั้งอยู่ในความประพฤติเสมอกัน ๖) มีความเสมอกันโดยทิฎฐิ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใน สังคมประชาธิปไตย ถ้าประชาชนไม่ยึดถือหลักการแห่งประชาธิปไตยร่วมกัน ก็ถึงอวสาน เพราะฉะนั้น สมาชิกทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกัน^๘

ดังนั้น พื้นฐานทางความคิดทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ด้านพฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ซึ่งประเด็นเหล่านี้ได้เป็นข้อถกเถียงกันมาเป็นระยะเวลา ยาวนาน แต่คนในสังคมก็ยังคงดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข แม้จะเกิดความขัดแย้งในเรื่องความคิดทาง การเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบตะวันตกที่ยังไม่ลงตัว ไม่ลงรอยกับวิถีชีวิต แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี และเป็นพื้นฐานทางด้าน ความคิดและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา แนวคิดและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชน เพื่อ นำมาสร้างรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ และประเมินรูปแบบการส่งเสริม วัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนต่อไป

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๔) หน้า ๑๕.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙) หน้า ๘๐-๘๑.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๑.๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย คือ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

๒) กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนนอกรูปแบบ ในจังหวัดขอนแก่น โดยการจำแนกออกดังนี้

๒.๑ กำนัน	จำนวน ๖ คน
๒.๒ ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน ๖ คน
๒.๓ เจ้าอาวาส	จำนวน ๖ รูป
๒.๔ ผู้นำชุมชนนอกรูปแบบ	จำนวน ๑๒ รูป/คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน ๓๐ รูป/คน

๓) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเขตพื้นที่การวิจัย คือ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านแฮด และอำเภอบ้านฝาง ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ในการวิจัยรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

๔) ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่เดือน ๑ ตุลาคม ๒๕๕๗-๓๐ กันยายน ๒๕๕๘

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมาย
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๓. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑๔.๑ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนนอก
รูปแบบ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๐ รูป/คน ในจังหวัดขอนแก่น โดยการจำแนกออกดังนี้

๑. กำนัน	จำนวน ๖ คน
๒. ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน ๖ คน
๓. เจ้าอาวาส	จำนวน ๖ รูป
๔. ผู้นำชุมชนนอกรูปแบบ	จำนวน ๑๒ รูป/คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน ๓๐ รูป/คน

๑๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็น
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง
ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของ
ผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๑๔.๓ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามชื่อ วัตถุประสงค์และ
กรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัด
ขอนแก่น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑ มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอที่
ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

๓) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาโครงการวิจัยก่อนนำไปเก็บข้อมูล

๑๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) นำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้
ข้อมูลหลักเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

๒) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้าง
ความคุ้นเคย และแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้
เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๔) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้
ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา กับกลุ่มเป้าหมาย

๑๔.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้ การแปรความการตีความ และ นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Induction method) เพื่ออธิบายรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน จังหวัดขอนแก่น ๔ ด้าน คือ

๑. การเลือกตั้ง
๒. การรณรงค์หาเสียง
๓. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง
๔. บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สภาพปัญหา หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมือง

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ หมายถึง การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองใน ๔ ด้าน คือ

๑. **การเลือกตั้ง** หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทางการเมืองซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่ม คือ ผู้เลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติตามหลักกอคติ ๔ ผู้ลงสมัครเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติตามหลักธรรมคุ้มครองโลก

๒. **การรณรงค์หาเสียง** หมายถึง การประกาศ การประชาสัมพันธ์ เพื่อช่วยผู้สมัครหาเสียงในทางที่ถูกต้องตามหลักอธิปไตย ๓

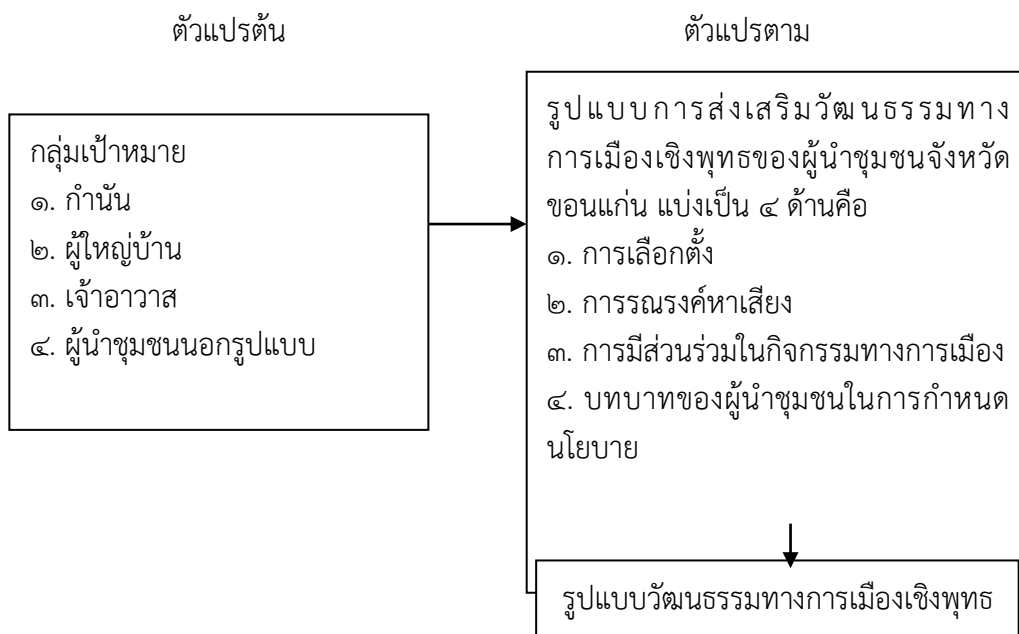
๓. **การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง** หมายถึง ผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต้องมีคุณสมบัติตามหลักสาราณียธรรม

๔. **บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย** หมายถึง พฤติกรรมและหน้าที่ของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายมีคุณสมบัติตามหลักอภิธานียธรรม ๗

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำที่อยู่ในชุมชน หรือผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนนอกกรอบที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual framework) ได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง

คำกล่าวที่ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของคนทุกคน และทุกคนก็ไม่สามารถปฏิเสธผลกระทบทางการเมืองต่อการดำรงชีวิตของประชาชนได้” คำกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงทฤษฎีการหลายท่านได้หันมาให้ความสนใจและศึกษาไว้อย่างมากมายจนสามารถสะท้อนแนวคิดต่างๆ ออกมาตามบริบททางสังคมการเมือง และวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะประเด็นความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีผู้ให้แนวคิดไว้อย่างหลากหลาย เช่น ไมรอน วีเนอร์ ได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในหลายลักษณะต่างๆ ใน ๑๐ ประการ คือ^๔

๑. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำในรูปแบบการสนับสนุนหรือเป็นการกระทำเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาล

๒. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ พยายามเพื่อก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลการในการใช้อิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือการเลือกสรรผู้นำรัฐบาล

๓. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายของพลเมือง

๔. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีตัวแทนทางการเมือง

^๔Myron Wiener. “Political Participation : Crisis of the Political Process” in Crisis on Sequences in Political Development. Princeton: Princeton University Press. 1971,p 161-163.

๕. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ สภาพที่บุคคลไม่ต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะเห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากการเฉยเมยทางการเมือง เป็นการขาดความสนใจต่อการเมืองทั้งสิ้น

๖. ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองจะหมายถึงผู้กระตือรือร้น หรือผู้ที่มีความตื่นตัวทางการเมืองเป็นพิเศษ เช่นผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง และการให้ความสนใจต่อปัญหาสาธารณะ นอกจากนั้นยังรวมถึงการเข้าร่วมทางการเมืองในระดับต้นๆ ได้แก่ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ซึ่งถือเป็นการกระทำที่มีแรงจูงใจน้อยมาก) หรือการไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่มีการพูดคุยกับเพื่อนบ้านในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง การแสดงความคิดเห็นและการแสดงประชามติทางการเมือง รวมทั้งการให้ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน

๗. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความเป็นสถาบัน และมีการจัดตั้ง นอกจากนั้น ยังรวมไปถึงการกระทำที่เป็นครั้งคราว ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างทันทีทันใด และบีบคั้นความรุนแรง เช่น การจลาจล การยกพวกตีกัน การรวมกลุ่ม และการลอบฆ่านักการเมือง

๘. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่เป็นความพยายามในการที่จะเข้ามามีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติการของราชการ และนโยบายสาธารณะ

๙. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีผลต่อการเมืองในระดับชาติ และการเมืองในระดับท้องถิ่น

๑๐. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกัน แต่ละสังคมมีการกระทำทางการเมืองแตกต่างกันออกไป ตามบริบทของสังคมนั้นๆ เช่นว่า ในสังคมหนึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม หรืออาจเกิดขึ้นเพียงบางครั้งคราวหรือต่อเนื่อง อาจถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการกระทำเหล่านี้เพื่อการมีอิทธิพลในการจัดสรรนโยบายสาธารณะและบริหารนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการเลือกผู้นำทางการเมืองทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ จากปาฐกถาพิเศษ เรื่อง "วัฒนธรรมการเมืองไทย" ในโอกาสการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๙ ประจำปี ๒๕๕๐ ภายใต้หัวข้อ "วัฒนธรรมการเมืองจริยธรรม และการปกครอง" ในวันที่ ๘ พ.ย. ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติจากเวทีการประชุมทางวิชาการดังกล่าวข้างได้กล่าวถึง เรื่องการเมืองและวัฒนธรรมการเมืองในเมืองไทย คนส่วนใหญ่มักคิดถึงการแข่งขันอำนาจในทางบริหารในระดับต่างๆไม่ว่าจะเป็นในการเลือกตั้งหรือด้วยอำนาจจะไรก็ตาม ความจริงแล้วการเมืองมีความหมายมากกว่านั้น การเมืองคือการจัดแบ่งปันจัดสรรทรัพยากร เป็นกลไกที่ขาดไม่ได้ในทุกกลุ่มคน เมื่อใดก็ตามที่มีคนเกิน ๑ คน เราก็จำเป็นต้องตกลงร่วมกันถึงจะบังคับกันได้ในการที่จะแบ่งปันจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้นการเมืองจึงเป็นสิ่งขาดไม่ได้ในสังคมมนุษย์ทุกแห่งในโลก ถ้าเข้าใจถึงได้ก็จะเข้าใจถึงกระบวนการทางการเมือง ซึ่งก็คือกระบวนการที่จะเกิดการตกลงหรือการบังคับกันก็แล้วแต่เพื่อการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร ทั้งนี้ พุดถึงเรื่องกระบวนการเพื่อให้เข้าใจว่าไม่ได้เกิดจากการใช้กำลังหรืออำนาจในการบังคับแต่เพียงอย่างเดียว แม้แต่ในช่องโหว่หัวหน้าใจก็ไม่ได้ใช้อำนาจโดยกำบังในการบังคับให้เกิดการจัดสรรเพียงอย่างเดียว เบื้องหลังอำนาจของหัวหน้าใจยังมีอำนาจในเชิงวัฒนธรรม เป็นต้นว่า หัวหน้าใจเป็นคนที่มีคนรู้จัก

กว้างขวางที่สุด ภายใต้อำนาจของหัวหน้าโจรจะทำให้ช่องโหว่ หรือกลุ่มโจรนั้นมีความปลอดภัยได้มากที่สุด ฉะนั้นคนที่มีการบ้านใหญ่กว่าเขาก็จะยอมอยู่ภายใต้หัวหน้าโจร ถ้าเข้าใจอย่างนี้จะเข้าใจได้ว่าไม่มีอำนาจทางการเมืองใดในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็ชองโจรอยู่ภายใต้รัฐประหาร กลุ่มทหารเข้ามาปกครองบ้านเมือง หรืออะไรต่างๆ ที่ใช้อำนาจป็นแต่เพียงอย่างเดียว จะต้องม้ออำนาจอื่นๆ เข้ามาเจือปนเสมอ

ดังนั้นหากจะกล่าวถึง “อำนาจอื่น” ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง เป็น ๒ อย่างที่มีความสำคัญ อันที่หนึ่งก็คือ “อำนาจทางเศรษฐกิจ” หมายถึงคนที่เข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจได้มากกว่าคนอื่น เมื่อเข้าถึงได้มากกว่าคนอื่นจะสามารถใช้อำนาจที่ตนครอบครองแบ่งปันทรัพยากรนั้น หรืออนุญาตให้คนมาใช้ทรัพยากรได้ อำนาจทางเศรษฐกิจนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไปเป็น “อำนาจทางการเมือง” ได้ เปลี่ยนแปลงเป็น “อำนาจทางวัฒนธรรม” ได้^{๑๐}

ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ ๑) รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงและโดยทางอ้อม (Direct and Indirect Participation) ๒) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ (Normal Political Participation) มักจะกระทำโดยกลุ่มอิทธิพล ซึ่งจะมีทั้งการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติเพื่อผลักดันหรือควบคุมทิศทางหรือวิธีการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนโยบาย ให้มุ่งไปในทิศทางตนต้องการ ๓) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบก้าวร้าว (Aggressive Political Participation) หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ เช่น การประท้วง หรือการเดินขบวน การจลาจลหรือการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ๔) การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอิสระสมัครใจ (Voluntary Participation) เป็นการมีส่วนร่วมโดยมิได้ถูกบังคับผูกมัดโดยได้รับค่าตอบแทนใด ๆ หากแต่เป็นการกระทำโดยสมัครใจของตนเอง ๕) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบระดมหรือปลุกระดม (Political Mobilization) หมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่ผู้สมัครแข่งขันทางการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มบุคคลผู้กระทำกิจกรรมทางการเมืองใช้ในการชักจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมด้วย ๖) การมีส่วนร่วมแบบเต็ม (Full Participation) ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่บุคคลสามารถมีอำนาจเป็นผู้ตัดสินใจและ สามารถกำหนดผลลัพธ์ได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว ^{๑๑}

และสมศักดิ์ เกี่ยวกิ่งแก้ว ได้สรุปว่า รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั่วไปแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบใหญ่ๆ คือ ๑) การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างอิสระ (Autonomous Political Participation) หมายถึงการที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบใด ๆ ด้วยความพึงพอใจส่วนตัวเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือได้วิเคราะห์ใช้วิจารณ์ญาณของตนเองมองเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง ๒) การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการปลุกระดม (Mobilized Political Participation) หมายถึงลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นไปโดยไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของตนเอง แต่เกิดจากการปลุกระดมของผู้อื่น ให้เขาไปร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยการบังคับขู่เข็ญ ชักจูง หรือใช้อิทธิพลทางวัตถุเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามที่ผู้ปลุกระดมต้องการ ดังนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้น สามารถสรุป ได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งกว้างๆ ได้เป็น ๒

^{๑๐} นิธิ เอียวศรีวงศ์, รากหญ้าสร้างบ้านชนชั้นกลางสร้างเมือง, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๒)

^{๑๑}ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐)

รูปแบบ คือ แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการหรืออีกแบบหนึ่งคือแบบอิสระและแบบปลุก
ระดม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่การวิจัยทั้งสอง
รูปแบบคือทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ และวิเคราะห์ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง
นั้นเป็นแบบอิสระหรือแบบปลุกระดม^{๑๒}

วิชัย ภูโยธิน ได้กล่าวถึงการศึกษาวัฒนธรรมการเมืองว่าการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง
ต้องพิจารณาถึงระบบความคิด ความเชื่อมั่น ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม และการมีบทบาท
ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่ามากน้อยเพียงใด ในขณะที่เดียวกันต้องพิจารณาถึงสถาบันทาง
การเมืองต่างๆ ว่ามีบทบาทสามารถให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน และ เป็นกลไกในการแก้ไข
ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้อย่างไร^{๑๓}

นอกจากวิชัย ภูโยธิน แล้วยังมีนักวิชาการชาวไทยท่านอื่นๆที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ
วัฒนธรรมทางการเมือง โดย วุฒิชัย ตัญญาพัฒน์ ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของอาจารย์ในกลุ่ม
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ ศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างการกล่อมเกลากองการเมือง กับวัฒนธรรมทางการเมืองของอาจารย์ในกลุ่ม
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประชากรกลุ่ม
ตัวอย่างมาจากอาจารย์ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพใน
มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ที่ทำการสอนในปี ๒๕๕๑ จำนวน ๒๕๐ คน พบว่าอาจารย์ในกลุ่มสาขาวิชา
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีวัฒนธรรมทางการเมือง
แบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง กล่าวคือ อาจารย์มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองที่ดี แต่ในแง่
ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นในลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่กฎหมาย
เท่านั้น และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกล่อมเกลากองการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมืองของ
อาจารย์ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
และจากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา คณะที่สังกัด รายได้ต่อ
เดือนของครอบครัวที่แตกต่างกัน ไม่ทำให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน^{๑๔}

ดังที่ปรีชา ช่างขวัญยืน ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ทรงศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา”
ว่าการปกครองโดยธรรมหรือการใช้อำนาจธรรมนั้นต้องอาศัยผู้ที่มีธรรมประจำตัวเพราะธรรมเป็น
นามธรรม จะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยคนผู้ปฏิบัติธรรมมีจิตใจและเจตนาที่จะปกครองให้
เป็นธรรมไม่เอนเอียงไปตามอคติต่างๆ ไม่ว่าจะป็นสุริยจักรหรือรัศมีอันร้อนแรงของดวงอาทิตย์หรือ
จักรแก้วของพระจักรพรรดิราชย์่อมไม่อาจยังความร่มเย็นเป็นสุขแก่ประชาชนได้เท่ากับธรรมจักร พระ
พุทธองค์ทรงหมั่นธรรมจักรนี้เพื่อมวลมนุษย ผู้ปกครองไม่ว่าในระดับใดๆ หากประสงค์จะเป็น

^{๑๒}สมศักดิ์ เกี่ยวกิ่งแก้ว, พฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาในภาคเหนือของไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี
ของการเลือกตั้ง, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖)

^{๑๓}วิชัย ภูโยธิน, วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษา วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ
ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี ความภาคภูมิใจในชาติความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และความมีสมรรถนะ
ทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร: หสวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๐)

^{๑๔}วุฒิชัย ตัญญาพัฒน์, วัฒนธรรมการเมืองของอาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ
วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒) บทคัดย่อ.

ผู้ปกครองโดยธรรมย่อมต้องฝึกฝนตนตามธรรมแล้วเป็นผู้ช่วยหนุนธรรมจักรเพื่อแผ่ธรรมอันร่มเย็นไปในหมู่ประชาชนพลเมือง ทศพิชราชธรรมอันพระพุทธรองค์ทรงสอนแก่กษัตริย์ในระบอบราชาธิปไตย เพื่อมิให้ใช้อำนาจรุกรานบ้านเมืองอื่น แต่มุ่งทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์ก็ดี อปรีหานิยธรรมอันทรงสอนเกี่ยวกับกษัตริย์ลิจฉวีเพื่อความเข้มแข็งแก่นครเล็กซึ่งมักถูกรุกรานจากแว่นใหญ่ก็ดีเป็นธรรมที่เหมาะสมแก่การปกครองแต่ละชนิด เพื่อความมั่นคงของระบอบการปกครองแต่ละอย่าง แต่ทว่าในที่สุดแล้วความมั่นคงทางการเมืองก็หาได้เป็นจุดหมายไม่ หากแก่เป็นวิถีทางสร้างความสุขแก่ประชาชน พระพุทธรองค์มิได้ทรงปรารถนาจะสร้างระบอบการปกครองที่ดีที่สุด^{๑๕}

ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พระพุทธศาสนาสาสนาประจำชาติไทย” ว่าวิธีที่จะก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดอง สมานฉันท์ในสังคมและประเทศชาติ ผู้ปกครองผู้บริหารประเทศชาติจึงต้องอาศัย “หลักพุทธธรรมนำให้สามัคคีสมานฉันท์” คือ พึงดำเนินการบริหารประเทศชาติด้วยหลักความถูกต้อง ความเหมาะสม ความบริสุทธิ์ ความยุติธรรม และมุ่งมั่นปฏิบัติด้วยความเสียสละ และพึงส่งเสริมให้ประชาชนในชาติปฏิบัติต่อกันด้วย สาราณียธรรม ตามพระพุทธรดำรัสที่ได้ยกขึ้นกล่าวข้างต้น^{๑๖}

ดังนั้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจ อันดี และความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งการสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนา มา ใช้เพื่อส่งเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต^{๑๗} เรื่องดังกล่าวนี้ พระธรรมปิฎกได้แสดงทัศนะให้เห็นว่า โดยหลักการแล้ว การที่รัฐสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนานั้น สรุปได้ ๒ ลักษณะด้วยกันคือ

๑. เป็นความสัมพันธ์เชิงหน้าที่เกี่ยวกับธรรม หรือหน้าที่ต่อธรรม คือ รัฐโดยเฉพาะผู้ปกครองที่ดี ย่อมเป็นผู้ไฝ่ธรรม แสวงหาธรรม และเป็นผู้เชิดชูธรรม พระสงฆ์ หรือทางฝ่ายศาสนานั้น เป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งธรรม เป็นผู้เผยแผ่ และสืบต่อ สืบทอดธรรมให้ดำรงอยู่ในโลก ในสังคม เพราะฉะนั้นรัฐก็ทำหน้าที่ในการที่จะช่วยผู้ดำรงรักษาสืบทอดธรรม เผยแผ่ธรรมนี้ ให้ทำหน้าที่นั้นด้วยดี การกระทำอย่างนั้น ก็เท่ากับรัฐได้เชิดชูคุณธรรมด้วย สืบเนื่องจากหน้าที่เกี่ยวกับธรรมเช่นนี้ พระธรรมปิฎกให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หน้าที่เกี่ยวกับธรรมของรัฐนั้น ก็ทำให้พระมหากษัตริย์หรือทางรัฐมีหน้าที่ต่อไปอีก คือ จะต้องพยายามให้ศาสนาบริสุทธิ์ เพื่อให้มีธรรมดำรงอยู่สืบต่อไปในสังคม หรือในโลกนี้ การทำ สังคายนาก็ดี การกำจัดชำระล้างมลทินของศาสนาในบางสมัยก็ดี เป็นเรื่องที่ดีได้ว่า อยู่ในหน้าที่ข้อนี้ เมื่อมีเหตุการณ์ไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในวงการศาสนา รัฐก็เข้ามาอุปถัมภ์คณะสงฆ์ ในการทำสังคายนา ร้อยกรองพระธรรมวินัย เพื่อรักษาธรรมที่บริสุทธิ์ไว้ สังคายนาดังกล่าว โดยมาก ก็มีพระเจ้าแผ่นดิน หรือทางรัฐเข้ามาเป็นผู้อุปถัมภ์ ทั้งในประเทศอินเดีย ในศรีลังกา ตลอดจนกระทั่งในประเทศไทยหลายครั้ง หลายสมัย

^{๑๕} ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ทรงสนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามัคคีสาส์น จำกัด, ๒๕๕๐) หน้า ๒๕.

^{๑๖} พระราชญาณวิสิฐ, **พระพุทธศาสนา ศาสนาประจำชาติไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐) หน้า ๔๙-๕๐.

^{๑๗} มาตรา ๗๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐.

นอกจากนี้ ในกรณีปลีกย่อย เมื่อปรากฏว่ามีคนของรัฐ หรือพลเมืองคือ คนของ บ้านเมือง ที่เป็นคนร้าย คนไม่ดีเข้าไปชุกซ่อนตัวแอบแฝงอยู่ เข้าไปบวช เข้าไปเบียดเบียนทำลายศาสนา ซึ่งเท่ากับทำลายผลประโยชน์ของรัฐและประชาชนด้วย ทางรัฐหรือทางพระเจ้า แผ่นดิน ก็ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ของพระศาสนาด้วยการเอาคนของรัฐ หรือพลเมืองของตนเองที่เป็นคนไม่ดีที่เข้าไปทำลายศาสนานั้นออกมา ข้อนี้ถือว่าเป็นการชำระล้างพระศาสนาด้วยการเอาคนร้าย พลเมืองไม่ดีของตนเองกลับออกมาเสีย ไม่ให้เข้าไปหรืออยู่ทำลายพระศาสนาอีกต่อไป^{๑๘}

๒. เป็นความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ในฐานะที่ผู้ปกครองหรือรัฐ เป็นตัวแทนของประชาชน ควรแสดงน้ำใจตอบแทนต่อทางฝ่ายสงฆ์ หรือทางศาสนา โดยนัยนี้ พระธรรมปิฎกเห็นว่า ตามปกติ พระภิกษุสงฆ์ หรือทางฝ่ายศาสนาเป็นผู้แนะนำสั่งสอนประชาชนให้ดำรงอยู่ในศีลธรรม ให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม ให้พัฒนาทางจิตใจ ทางปัญญา ให้พระสงฆ์ทำ เช่นนี้ ประชาชนก็จะมีการศึกษาดี มีความรู้ ประพฤติดี มีจิตใจที่มีคุณภาพดี ก็จะเป็น พลเมืองที่ดี ผลประโยชน์ก็ตกแก่รัฐด้วย ช่วยให้รัฐนั้นเจริญรุ่งเรือง มีความสงบสุข รัฐสำนึก ในพระคุณฝ่ายสงฆ์ หรือทางศาสนานั้น เป็นการตอบแทนคุณความดี หรือบูชาคุณของฝ่าย ศาสนา หรือฝ่ายสงฆ์นั่นเอง และทำหน้าที่ดังกล่าวแทนประชาชน คือ อุปถัมภ์บำรุงพระศาสนา แทนประชาชน

๑.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง

วรลักษณ์ บัวทรัพย์ ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของกรรมการชุมชน ศึกษาเฉพาะเทศบาลในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า (๑) วัฒนธรรมทางการเมืองของกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลอำเภอบางปะอิน เป็นผสมระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ากับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยผลการ วิจัยพบว่า ๑.๑ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านสื่อมวลชนของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยผ่านสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ๑.๒ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และความคิดเห็นประเด็นต่างๆ ในทางการเมืองของประธานและคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลอยู่ในระดับกลางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า กรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอบางปะอิน มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ากับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลคือ ๒.๑ ระดับการศึกษา ๒.๒ จำนวนครั้งหรือสมัยที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งกรรมการชุมชน^{๑๙}

วิรัตน์ แดนสีแก้ว ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวัฒนธรรมด้านความรู้ ความเชื่อ การให้คุณค่า และการประพฤติปฏิบัติทางการเมือง ระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการครู และข้าราชการตำรวจ ผลการศึกษาค้นพบว่า ข้าราชการทั้ง ๓ กลุ่มเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยและมุ่งสร้างสรรค์การปกครองเพื่อความสงบสุข

^{๑๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗) หน้า ๑๒-๑๔.

^{๑๙}วรลักษณ์ บัวทรัพย์, วัฒนธรรมทางการเมืองของกรรมการชุมชน: ศึกษาเฉพาะเทศบาลในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓) บทคัดย่อ.

ของสังคมในสามประการ คือ ประการแรก ข้าราชการได้ให้ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตยใน ๒ ลักษณะคือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วม และการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ ประการที่สอง ข้าราชการส่วนใหญ่ต้องการการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยให้เหตุผลว่าเป็นการปกครองที่ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดเพราะเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ข้าราชการส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยึดมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยระบบว่าการปกครองในระบอบนี้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนทุกคนในประเทศ ข้าราชการมีความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลซึ่งเป็นผู้แทนของตนเอง ข้อมูลแสดงว่า ผู้ที่เข้ามาเป็นแทนเป็นคนดีที่ประชาชนเลือก ข้าราชการส่วนใหญ่เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ประชาชนทุกคนในประเทศไทยมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน และมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของมนุษย์โดยระบบว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารประเทศ และมีโอกาสเท่าเทียมกันในการกำหนดอนาคตของตนเอง ข้าราชการได้ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง และยอมรับผลการเลือกตั้งจากเสียงข้างมาก ประการที่สาม ข้าราชการส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองได้ อาทิได้เป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการทำหน้าที่ของประชาชนคนไทย คือ การเลือกตั้งโดยให้เหตุผลว่าประชาชนคนไทยต้องออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทุกครั้ง ข้าราชการส่วนใหญ่มองโลกในแง่ดีและมีความไว้วางใจผู้อื่น ทุกคนที่สมัครเข้าไปทำงานให้กับประชาชนเป็นคนดีทุกคน ข้าราชการเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่ของสถาบันของราชการ โดยระบุว่า เจ้าหน้าที่วางตัวเป็นกลางทางการเมืองไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ข้าราชการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองอย่างมีเหตุผลและวิจารณ์ในทางสร้างสรรค์อยู่ในระดับดี โดยระบุเหตุผลว่า การประชุมผู้นำเป็นการเปิดโอกาสให้ข้าราชการได้วิพากษ์วิจารณ์การเมือง และเสนอแนวทางต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างต่อเนื่อง^{๒๐}

ทรงกต พิลาชัย ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูงเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน พบว่า ข้าราชการเรือนจำจังหวัดมหาสารคามมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง จำนวน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ๒) ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๓) ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล และ ๔) ด้านการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ๒) ด้านการเคารพในกติกากองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ๓) ด้านการไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ และ ๔) ด้านการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ตามลำดับ^{๒๑}

^{๒๐}วีรัตน์ แคนสีแก้ว, วัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘) หน้า ๑๒๖-๑๒๙.

^{๒๑}ทรงกต พิลาชัย, วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำ จังหวัดมหาสารคาม, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒) หน้า ๕๑-๕๒.

เอกชัย ลำชัยภูมิ ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพนักงานเทศบาลสามัญ พนักงานจ้างตามภารกิจ และประธานชุมชนท้องถิ่นคอนสาร : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลคอนสาร พบว่า พนักงานเทศบาลสามัญ พนักงานจ้างตามภารกิจและประธานชุมชนของเทศบาลตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ทั้ง ๓ กลุ่มเป็นผู้ที่มีความโน้มเอียงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม เพราะบุคคลทั้ง ๓ กลุ่มเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ใกล้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มของพนักงานเทศบาลสามัญ พนักงานจ้างตามภารกิจ ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นรับนโยบายจากรัฐบาลมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความอยู่ดีกินดีของประชาชนในพื้นที่ ประธานชุมชนก็มีส่วนสำคัญไม่น้อยที่คอยประสานงาน ติดต่о ตรวจสอบการทำงานของเทศบาลตำบลคอนสาร แต่ก็มีส่วนน้อยที่ยังมีเป็นผู้ไม่มีความรู้ ความเชื่อ เห็นคุณค่าและมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของตนเอง^{๒๒}

สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง การแข่งขันอำนาจในทางบริหารในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในการเลือกตั้งหรือด้วยอำนาจ การเมืองเป็นการจัดแบ่งปันจัดสรรทรัพยากร เป็นกลไกที่ขาดไม่ได้ในหมู่คณะ เนื่องจากประเทศไทยมีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราช มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๕ มาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยนั้น ควรเน้นให้เป็นประชาธิปไตย ตามแนวธรรมาธิปไตย เพราะสังคมไทยนั้นยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพื่อนำมาประยุกต์เข้ากับระบอบประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงให้ประชาชนอยู่อย่างสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง โดยนำหลักธรรมสาราณียธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องมาส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองตามจุดมุ่งหมายของประชาธิปไตย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวคิดและลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

๑.๘.๒ ได้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๑.๘.๓ ได้แนวทางพัฒนารูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

^{๒๒}เอกชัย ลำชัยภูมิ, การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพนักงานเทศบาลสามัญ พนักงานจ้างตามภารกิจ และประธานชุมชนท้องถิ่นคอนสาร : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลคอนสาร, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒) หน้า ๖๒.

บทที่ ๒

สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชน ในจังหวัดขอนแก่น

การวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
 - ๒.๑.๑ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง
 - ๒.๑.๒ ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง
 - ๒.๑.๓ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- ๒.๒ แนวคิดและวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง
 - ๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง
 - ๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
 - ๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการกล่อมเกลางานการเมือง
 - ๒.๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
 - ๒.๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
 - ๒.๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
- ๒.๓ สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
- ๒.๔ สรุป

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

๒.๑.๑ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมในวงกว้างจึงมีนักรัฐศาสตร์และนักวิชาการได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรมทางการเมือง” ไว้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง อย่างไรก็ตาม นักทฤษฎีทางการเมืองที่จัดอยู่ในกลุ่มแรกๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่

Almond and Verba ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ว่า หมายถึง การรับรู้ทางการเมืองและทัศนคติที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นๆ มีต่อระบบการเมือง และได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ระบบความเชื่อถือเกี่ยวกับแบบแผนของกิจกรรมทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง โดยไม่ได้หมายถึงสิ่งต่างๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งหมด ความเชื่อเหล่านี้อาจจะอยู่ในหลายลักษณะ ซึ่งเป็นความเชื่อในด้านประสบการณ์เชิงประจักษ์ ในวิถีชีวิตที่เป็นจริงในทางการเมือง หรืออาจจะเป็นความเชื่อในเป้าหมาย หรือค่านิยมทางการเมืองที่เป็นผลจากการอบรมกล่อมเกลามาต่อสมาชิกหรือกลุ่มต่างๆ ของระบบการเมือง โดยการอบรมกล่อมเกลาก็คือจะเป็นช่องทางนำไปสู่การแสดงออกทางการเมือง และการอบรมจะถูกกำหนดโดย

ชนบทรอบเมือง ประสพการณ์ แรงจูงใจ ระเบียบทางสังคม และสัญลักษณ์ต่างๆ จะเห็นได้ว่า Almond and Verba เชื่อว่าระบบสังคมมีส่วนหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล^๑

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนในการคิดการกระทำเรื่องทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นพฤติกรรมทางการเมืองร่วมกัน และมีความต้องการความคิดทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน และพฤติกรรมของคนในกระบวนการหรือวิถีทางการเมืองนั้น ๆ นอกจากนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองนั้น จำเป็นต้องมีอยู่ทุกรูปแบบการปกครองจะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมทางการเมืองของการปกครองระบอบนั้นๆ และวัฒนธรรมทางการเมืองยังเป็นสิ่งลอกเลียนแบบนำไปใช้ในการพัฒนาการเมืองตามความเหมาะสมได้^๒

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นกระบวนการใช้องค์ความรู้ ใช้กระบวนการสร้างความรู้ขึ้นกับสังคมมากกว่าการใช้กระบวนการเอาชนะทางกำลัง การรณรงค์ การสร้างจิตสำนึก และสร้างการมีส่วนร่วมปลูกเร้าให้ผู้คนลุกขึ้นมาใช้จิตวิญญานสาธารณะ ใช้ความเอื้ออาทร รวมถึงวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นซึ่งมีอยู่ในแต่ละชุมชน และแต่ละท้องถิ่นเป็นวิถีทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้แก่ประชาชน^๓

วัฒนธรรมทางการเมือง คือปัจจัยในการอธิบายแบบแผนต่างๆ อันแตกต่างกันของความขัดแย้งทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เด่นๆ ได้แก่ ความรู้สึกหรือการอบรมกล่อมเกลาของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง^๔

วัฒนธรรมทางการเมือง คือแบบแผนของความเชื่อ และทัศนคติร่วมกันของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเมืองอย่างเดียวกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในระบบการเมืองต่างๆ เป้าหมายที่ว่าหมายถึง การมีผลประโยชน์ร่วมกันในขั้นมูลฐาน และการประเมินค่าที่เหมือนกันตลอดจนการเห็นพ้องต้องกัน จากการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน^๕

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นความรู้ ความเข้าใจ และความสำนึกทางการเมืองที่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่งมีต่อระบบการเมืองของเขา เช่น มีความรู้ ความเข้าใจว่าสังคม หรือประเทศของเขา นั้นมีรูปแบบการปกครองแบบไหน มีหน่วยงานองค์กรอะไร ที่เกี่ยวข้องกับตัวเขาเองมีบทบาทสิทธิ์และหน้าที่ในกระบวนการทางการเมืองการปกครองอย่างไรบ้าง เขามีความรู้สึกพอใจอย่างไรหรือไม่ต่อระบบการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเป็นไปในลักษณะใดก็

^๑Almond & Verba. The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston: Little, Brown and company, 1965.

^๒ชัยอนันต์ สมุทวณิช, คู่มือการเรียนการสอนพลเมือง-พลเมืองโลก : การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงตามแนวทางรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๕) หน้า ๑๐.

^๓เอนก นาคนบุตร, กอบบ้านเมืองด้วยพลังแผ่นดิน, (กรุงเทพมหานคร : เซ็นจูรี่, ๒๕๕๕) หน้า ๑๒-๑๓.

^๔สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์, “พื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรมทางการเมืองไทย,” ในวัฒนธรรมทางการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๔) หน้า ๒๖๓.

^๕สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙) หน้า ๓๐.

ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองที่เขามีอยู่นั่นเอง^๖ และยังได้มีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายได้มากมาย เช่น

Yinger ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นทัศนคติ และการอบรมที่แต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้นๆ ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกนิยม และไม่นิยมต่อระบบการเมืองและการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมือง^๗

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ได้ให้ความหมายว่า เป็นทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อพื้นฐานทางการเมืองของพลเมืองในแต่ละประเทศ^๘

ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายว่า เป็นรูปแบบและวิธีการต่างๆ ที่มนุษย์จะใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้จริยธรรม แสดงผลตามสัจธรรม สัจธรรมและจริยธรรมนั้นจะยืนยงคงเดิมตลอดเวลา แต่วัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ^๙

Gabriel A. Almond และ G. Bingham Powell ได้ให้ความหมายว่า เป็นแบบแผนของทัศนคติแต่ละบุคคลต่อการเมืองท่ามกลางสมาชิกอื่นของระบบการเมือง แบบแผนทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคลนี้เป็นความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจซึ่งเป็นตัวสร้างทัศนคติทางการเมือง หรือการแสดงออกที่เป็นบทบาททางการเมือง ความรู้สึกนี้มีส่วนประกอบหลายอย่าง รวมทั้ง ๑. ความโน้มเอียงด้านการรับรู้ (Cognitive Orientation) หมายถึง ความรู้ และความเชื่อที่มีต่อเรื่องราวทางการเมืองหรือวัตถุทางการเมือง (Political Object) ๒. ความโน้มเอียงด้านความรู้สึก (Affective Orientation) หมายถึง ความรู้สึกผูกพันหรือไม่ยอมรับ หรือเป็นสิ่งที่มีความรู้สึกต่างๆ ที่มีต่อการเมือง ๓. ความโน้มเอียงด้านการประเมินผล (Evaluative Orientation) คือ มติตลอดจนการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเอาค่านิยมไปพัวพันเปรียบเทียบกับการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ^{๑๐}

โดยสรุปแล้ว วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ระบบความเชื่อถือเกี่ยวกับแบบแผนของกิจกรรมทางการเมือง และสถาบันทางการเมือง เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมที่มีต่อระบบการเมือง

๒.๑.๒ ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

^๖ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, “วัฒนธรรมทางการเมือง,” ในการเมืองและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙) หน้า ๑๔๗.

^๗ณัฐธิดา ทองแผ่น, วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙) หน้า ๘.

^๘พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์, (กรุงเทพมหานคร : ธนวิซซ์การพิมพ์, ๒๕๓๑) หน้า ๘๑.

^๙วิชัย ต้นศิริ, อ้างอิงจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), วัฒนธรรมทางการเมืองและการปฏิรูป, (กรุงเทพมหานคร : สุขุมและบุตร, ๒๕๓๙) หน้า ๑๙.

^{๑๐}สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์, “พื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรมทางการเมืองไทย,” ในวัฒนธรรมทางการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๔) หน้า ๔๗, ๕๐-๕๑, ๕๓, ๙๙-๑๐๐.

Gabriel A. Almond และ Sidney Verba ได้แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น ๓ ประเภท กล่าวคือ^{๑๑}

๑) วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทคับแคบ (Parochial Political Culture) คือ เมื่อคนในสังคมมีความโน้มเอียงน้อยมากต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ทั้งในแง่การรู้จัก ความรู้สึก และการประเมินค่า ไม่ว่าจะเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป หรือเกี่ยวกับสถาบันบุคคลหรือประเด็นนโยบาย กล่าวคือบุคคลแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองเลย เขาจะไม่คิดว่าการเมืองระดับชาติจะกระทบเขาได้ และเขาก็จะไม่หวังว่าการเมืองระดับชาติจะตอบสนองความต้องการอะไรของเขา

๒) วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) คือ เมื่อคนส่วนใหญ่ในสังคมรู้จักสถาบันทางการเมืองเฉพาะอย่าง และมีความรู้สึกต่อมันไม่ว่าในแง่บวกหรือลบ อีกทั้งสามารถประเมินค่าว่าชอบธรรมหรือไม่ แต่เขาจะมีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองโดยทั่วไป และกับปัจจัยนำออกของมันเท่านั้น กล่าวคือ อยู่ในฐานะผู้รอรับผลจากระบบการเมืองโดยที่ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอความต้องการของตนต่อระบบ แม้เขาจะเคารพเชื่อฟังระบบ แต่ก็มองว่าเขาเองก็ไม่มีอิทธิพลใดๆ ต่อระบบคอยแต่รับผลกระทบจากระบบเขาคือบุคคลที่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจรัฐและยอมรับมันหากแต่ไม่รู้ว่าตนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านช่องทาง กลไก หรือสถาบันใด

๓) วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือ เมื่อคนในสังคมมีความรู้มีความรู้สึก เกี่ยวกับระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของมันมาก จะเป็นในทางบวกหรือทางลบก็ได้ และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ในสภาพความเป็นจริง ไม่มีสังคมใดที่จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเหมือน กันกับตัวแบบบริสุทธิ์ทีเดียว หรือมีวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างเดียวกันทั่วทั้งสังคม สิ่งที่เป็นไปได้มากกว่าก็คือ การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมต่างๆ ดังนี้

๑. คับแคบ-ไพร่ฟ้า (Parochial-Subject)

ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ ประชาชนพลเมืองกำลังเริ่มผูกพันน้อยลงกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบของท้องถิ่นของตน และเริ่มมีความจงรักภักดีมากขึ้นต่อสถาบันทางการเมืองปกครองของส่วนกลาง แต่ความสำนึกว่าตนเองเป็นพลังทางการเมืองอย่างหนึ่ง ยังคงมีอยู่น้อย กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีการยอมรับนับถือและปล่อยให้อภิสิทธิ์ชนทางการเมืองทำการปกครองไปโดยตนไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

๒. ไพร่ฟ้า-มีส่วนร่วม (Subject-Participant)

ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ ประชาชนพลเมืองจะแบ่งออกเป็น ๒ประเภท กล่าวคือ พวกที่มีความเข้าใจถึงบทบาททางด้านการนำเข้ามาและความรู้สึกไวต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทุกชนิด และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมทางการเมืองกับพวกที่ยังคงยอมรับในอำนาจของอภิสิทธิ์ชนทางการเมือง และมีความเฉื่อยชาทางการเมือง

๓. คับแคบ-มีส่วนร่วม (Parochial-Participant)

^{๑๑} พุทธิสาดน ชุมพล, ม.ร.ว., ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗) หน้า ๙๘-๑๐๒.

เป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งพบได้ในประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แต่เดิม อำนาจของรัฐบาลกลางอ่อน มีท้องถิ่นต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมแบบค้ำแคบดำรงอยู่มาก เมื่อจะเปลี่ยนแปลงปกครองเป็นแบบสมัยใหม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่าง วัฒนธรรมใหม่กับวัฒนธรรมเก่าที่ค้ำแคบปัญหาในกรณีนี้มีใช่แต่ปัญหาการสร้างกระบวนการในการที่ ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น หากแต่รวมถึงปัญหาในการสร้างโครงสร้างด้าน ปัจจัยการนำออก หรือด้านการปกครองควบคู่กันไปด้วย รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้ สอดคล้องในสังคมเช่นนี้ ไม่มีสถาบันทางการเมือง เช่น ระบบราชการ ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลที่ จงรักภักดีต่อระบบเป็นตัวอย่างรับการสร้างสถาบันทางการเมือง ความผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชนชั้นที่ค้ำแคบจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติภารกิจในโครงสร้างทาง การเมืองการปกครองสมัยใหม่ ทั้งทางด้านการเมือง เช่น พรรคการเมือง และทางด้านการปกครองคือ ระบบราชการ จนสถาบันเหล่านี้ขาดประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ของมัน สิ่งที่ต้องการในสภาพเช่นนี้ ก็คือการพยายามดึงเอาสิ่งที่เหมาะสมจากวัฒนธรรมของท้องถิ่น หรือกลุ่มชนมาเชื่อมกับวัฒนธรรม แบบมีส่วนร่วมมากกว่าการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นลงโดยสิ้นเชิง

ปัจจัยที่ Gabriel A. Almond และ Sidney Verba ใช้แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง ๓ ประเภทดังกล่าวนี้ มี ๔ ปัจจัยคือ^{๑๒}

๑. บุคคลผู้นั้นมีความรู้เกี่ยวกับชาติของเขาและเกี่ยวกับระบบการเมืองของเขาโดยทั่วไป อย่างไร เช่น ประวัติศาสตร์ของชาติ ขนาดของประเทศ ลักษณะภูมิศาสตร์ที่ตั้งของประเทศ แหล่ง อำนาจทางการเมือง (ใครหรือกลุ่มใดในชาติเป็นผู้มีอำนาจมาก-น้อย) ลักษณะพิเศษของการปกครอง ฯลฯ เขามีความรู้สึกต่อลักษณะโดยทั่วไปของระบบอย่างไร เขามีความเห็นหรือตัดสินว่าระบบนี้เป็น อย่างไร

๒. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมือง และบทบาททางการเมืองของชนชั้น อย่างไร และเขามีความรู้สึกและความเห็นต่อโครงสร้างบทบาทของผู้นำและนโยบายของรัฐอย่างไร

๓. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐอย่างไร มีความรู้เกี่ยวกับสถาบันตัว บุคคลและกระบวนการตัดสินใจที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานอย่างไร และมีความรู้สึกความเห็น ต่อคน (เจ้าหน้าที่ของรัฐ) เหล่านี้อย่างไร

๔. บุคคลนั้นมองตัวเขาเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง ในระบบการเมืองอย่างไรเขามีความรู้ เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่และวิธีต่างๆ ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร เขา มีความรู้สึกและเขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่ อย่างไร โดย Gabriel A. Almond และ Sidney Verba ได้อธิบายว่า

ประการแรก กรณีที่บุคคลในสังคมไม่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่วไป เลย และไม่มีการรับรู้หรือความเห็นต่อการปฏิบัติงานของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนไม่สนใจโดยดี หรือไม่คิดว่าตนเองมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย เราเรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบใน

^{๑๒} สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์, “พื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรมทางการเมืองไทย,” ในวัฒนธรรมทางการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๔) หน้า ๙๙-๑๐๐.

ประการที่สอง กรณีที่คนในสังคมมีความโน้มเอียงทางการเมืองในลักษณะที่ยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งเป็นผลของการตัดสินใจทางการเมืองอย่างเดียว มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วๆ ไป แต่ไม่มีความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและไม่มีความรู้สึกว่าตนเองอยู่ในฐานะที่มีความหมาย มีอิทธิพลต่อการเมืองโดยมีทัศนคติว่าตนเองกับการเมืองอยู่คนละโลก ไม่เกี่ยวข้องกันและไม่พยายามไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมีแต่หน้าที่คอยเคารพกฎหมายหน้าที่ต่างๆ ของรัฐบาลเท่านั้น ในกรณีนี้เรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า

ในประการสุดท้าย ถ้าประชาชนในสังคมมีความโน้มเอียงทางการเมืองในทางที่เข้าใจระบบการเมืองโดยทั่วๆ ไป มีความรู้ มีความเข้าใจ มีทัศนคติและความเห็นต่างๆ ต่อโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองและการบริหาร ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้สึกส่วนตัวเขาเองสามารถมีอิทธิพลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ ในกรณีนี้เรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

โดยสรุปแล้ว ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมที่มีต่อระบบการเมือง ซึ่งนำมาแบ่งออกได้เป็น ๓ แบบหลักๆ คือ ๑. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทคับแคบ (Parochial Political Culture) ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) ๓. วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนร่วม (Participant Political Culture)

๒.๑.๓ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองที่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) จึงสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ กลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง คือ ข้อมูลหรือความรู้ใหม่ ที่ก่อตัวขึ้นเป็นกระแสที่มีพลังที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อเกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลง ความเชื่อทางการเมืองใหม่ ก็จะนำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองในที่สุด ขึ้นอยู่กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์เป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่า “ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่”^{๑๓}

“ประชาธิปไตย” หรือ “Democracy” มาจากคำว่า “demos” ในภาษากรีก แปลว่า ประชาชน (people) และ “kratos” แปลว่า การปกครอง ซึ่งรวมกันหมายถึง การปกครองโดยประชาชน เริ่มใช้ในสมัยกรีกโดยมีความหมายถึงสิทธิของราษฎรของนครรัฐกรีกในการมีส่วนร่วมใน

^{๑๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖) หน้า ๖๕๖.

กิจกรรมการปกครองประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการขั้นมูลฐานที่สำคัญคือ เชื่อในความเท่าเทียม และคุณค่าของบุคคลและเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง^{๑๔}

อับบราฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีคนที่ ๑๖ ของสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นวิธีการในการดำเนินการชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๕๒)

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยแยกออกเป็นประชา กับ อธิปไตย แปลว่า ประชาชนเป็นใหญ่ เป็นคำที่ถอดได้ใกล้เคียงกับคำอังกฤษมาก คือคำอังกฤษที่ว่า Democracy นั้น มาจากภาษากรีกว่า Demokratia อีกต่อหนึ่ง ภาษากรีกคำนี้แยกได้ดังนี้ Demos = ประชาชน Kratia = อำนาจ เมื่อแปลรวมกันตรงกับคำอังกฤษว่า People' Power คำนิยามของประชาธิปไตยอย่างสั้นๆมีอยู่ว่า “ประชาธิปไตย คือรูปการปกครองที่ประชาชนทรงอำนาจสูงสุด และใช้อำนาจนั้นทางผู้แทนของตน”(Democracy is a form of government in which the people retain suprema and exercise their power through representatives.)^{๑๕}

สุชนี อรรณฤกษ์ ให้ความหมายว่า ความหมายของประชาธิปไตยอาจแบ่งอย่างกว้างๆ ได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ความหมายอย่างแคบ คือ รูปแบบการปกครองแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการตัดสินใจทางการเมืองอย่างเสรี

๒. ความหมายอย่างกว้าง คือ ประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งที่ยึดถืออุดมคติ และหลักที่กำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม^{๑๖}

แรนนี่ (Ranney) กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการใช้อำนาจประชาธิปไตยปวงชน (Popular Sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) การปรึกษากับประชาชน (Popular Consultation) และการปกครองโดย กฎเสียงข้างมาก (Majority Rule)^{๑๗}

สรุปได้ว่า ประชาธิปไตย คือ สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง

หลักการของประชาธิปไตย

^{๑๔} สถาบันพระปกเกล้า, “ประชาธิปไตย”, คำศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๒) แหล่งที่มา: <http://www.kpi.ac.th/kpidb/glossary.asp> [๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๘]

^{๑๕} สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๒/๒๕๔๑) หน้า ๓๔-๓๖.

^{๑๖} จรูญ สุภาพ, **ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔) หน้า ๒๕ .

^{๑๗} Austin Ranney, *The governing of men* (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1962) p. 172

ในทางพุทธศาสนานั้น หลักการของประชาธิปไตยที่ปรากฏชัดเจนมีอยู่ด้วยกัน ๓ อย่างคือ

๑. ทรรศนะเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ (The View of Rights and Liberty)

คำว่า สิทธิเสรีภาพ หมายถึง ความมีอิสรภาพในการใช้อำนาจที่จะกระทำการใดๆ อันไม่ละเมิดหรือขัดต่อสิทธิของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของผู้อื่น หรือแม้กระทั่งขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญของบ้านเมือง ซึ่งผู้วิจัยแยกออกเป็น ๒ ศัพท์ คือ สิทธิ + เสรีภาพ ดังนี้

(๑) สิทธิ (Rights)

ในทางพุทธปรัชญาคำว่า สิทธิ (Rights) หมายถึง อำนาจหรือความสามารถในการกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของผู้อื่น พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายคำว่า สิทธิ ไว้ว่า อำนาจที่กระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย^{๑๘} ในทางพุทธศาสนาถือว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถึงแม้พระองค์จะเป็นผู้มีสิทธิเต็มระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่พระองค์กลับประทานความเป็นใหญ่ไว้กับพระสงฆ์ ให้อยู่ที่พระองค์เท่านั้นก็หาไม่ ดังจะเห็นได้ในการทำสังฆกรรมต่างๆ เช่นการอุปสมบท กฐิน รับบุคคลเข้ามาอยู่ในสังฆมณฑล เป็นต้น ในทางพุทธปรัชญาประชาธิปไตย พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสเรื่องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองการปกครองไว้โดยตรง แต่ลักษณะคำสอนของพระองค์โดยรวมนั้นให้สิทธิเสรีภาพแก่พุทธศาสนิกชนอย่างมาก จนนักปรัชญาบางท่านถึงกับกล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสิทธิเสรีภาพเลยทีเดียว เช่นทรงสอนว่า พระตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น ซึ่งเป็นการชี้ชัดว่าพระองค์ไม่บังคับใครให้เชื่อ ในสิ่งที่พระองค์สอน แต่ให้สิทธิในการคิดการกระทำ พระองค์เป็นเพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น ว่าทางนี้มีประโยชน์ ถ้าเดินทางนี้แล้วจะปลอดภัย ทางนั้นมีโทษและอันตราย ส่วนผู้ฟังจะเดินทางไหนเป็นสิทธิของผู้ฟังจะตัดสินใจเอง

(๒) เสรีภาพ (Liberty)

คำว่า เสรีภาพ (Liberty) มาจาก ๒ ศัพท์ คือ เสรี + ภาพ (ภาวะศัพท์) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของคำว่า “เสรี” เอาไว้ว่า การที่ได้โดยปลอดอุปสรรค มีสิทธิจะทำจะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น^{๑๙} ในพระบาลีมีวิเคราะห์ว่า เสน อตตนา อีริต สีสมสชาติ เสรี แปลตามรูปวิเคราะห์ว่า การดำเนินไปด้วยตน คือด้วยตนเองเป็นปกติของบุคคลนั้น เหตุฉะนั้นบุคคลนั้นชื่อว่ามีเสรี^{๒๐} ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” นั้นมาจาก คำว่าเสรี บวกกับ ภาวะ เมื่อรวมกันจึงแปลว่า ภาวะแห่งความเสรีหรือมีความเสรี มีคำที่มักจะใช้แทนกันอีกคำหนึ่ง คือ อิสรภาพ ซึ่งมาจากศัพท์ภาษาบาลีว่า อิสสร แปลว่า เป็นเจ้า เป็นจอม เป็นใหญ่ บวกกับ ภาวะ

“เสรีภาพ หมายถึง อิสรภาพความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งมีหลายนัย คือ ๑) สภาพที่บุคคลมีสิทธิที่จะทำการใดๆ ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีในการพูด ในการเขียน ในการนับถือศาสนา ในลัทธิการเมือง ๒) สภาพที่เป็นอิสระจากสิ่งอันไม่พึงปรารถนา เช่น อิสระจาก

^{๑๘}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๔) หน้า ๓๔๗.

^{๑๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖) หน้า ๑๒๑๖.

^{๒๐}ร.อ. ประยุทธ์ หลงสมบูรณ์, พจนานุกรมบาลี-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๙) หน้า ๖๙๒

ความอึดอัดขัดสน (freedom from want), เป็นอิสระจากโรคร้ายไข้เจ็บ (freedom from disease) ๓) สภาพที่พ้นจากอุปสรรคขัดขวางไม่ให้คุณคลพัฒนาตนเองไปสู่สภาวะที่สมบูรณ์ของความเป็นมนุษย์ เช่น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า เมื่อจิตหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาเข้าสู่ภาวะนิพพาน เสรีภาพตามนัยนี้ทางพุทธศาสนา เรียกว่า วิมุตติ หรือความหลุดพ้น (Liberation)”^{๒๑}

จากวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะของโลกตะวันตกซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของโลก ตามที่มีบันทึกไว้โดยมีหลักใหญ่ๆซึ่งมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาความเป็นมาของหลักการ ซึ่งมีลักษณะดังนี้ คือ

- ๑) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือของมหาชน
- ๒) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้นำโดยเสรี
- ๓) ประชาธิปไตยเน้นการมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ
- ๔) ประชาธิปไตยมุ่งให้มีระบบกฎหมายที่ประกันความเสมอภาคของประชาชน
- ๕) ประชาธิปไตยยอมรับการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป
- ๖) ประชาธิปไตยส่งเสริมการมีความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- ๗) ประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญๆ ออกจากการมีส่วนในการบริหารประเทศ
- ๘) การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- ๙) ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี
- ๑๐) เป็นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์^{๒๒}

สมบัติ อารังธัญวงศ์ ได้แบ่งหลักการของประชาธิปไตยออกเป็น ๕ ประการ คือ

๑) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (popular sovereignty) หลักการข้อนี้จะให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยที่จะต้องเป็นของประชาชน เพื่อให้การปกครองเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนมีอำนาจในการเลือกผู้แทนที่จะเข้าไปปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและรวมไปถึงอำนาจในการถอดถอนผู้แทนที่ตนเองเลือกเข้าไปอีกด้วย^{๒๓}

๒) หลักเสรีภาพ (liberty) ระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ความเสมอภาคของประชาชน

๓) หลักความเสมอภาค (equality) ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะเกิดมามีความแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างเหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างกันทางกายภาพ มนุษย์เกิดมาควรมีความเสมอภาค เท่าเทียมกันในเรื่องโอกาสในการพัฒนาคุณภาพและความรู้ความสามารถเพื่อให้ประชาชนสามารถปกป้องประโยชน์ของตนได้ สำหรับความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะให้ความสำคัญกับความ

^{๒๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐) หน้า ๓๙.

^{๒๒} ลัทธิกาล ศรีวัชรมัย สุขชัย ทองแก้วกุล, หลักรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : SR printing, ๒๕๓๘) หน้า ๒๒-๒๓.

^{๒๓} สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมืองอังกฤษ, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ๒๕๔๐)

เสมอภาคทางโอกาส ซึ่งหมายถึงประชาชนจะมีโอกาสที่เท่ากันในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา

๔) หลักกฎหมาย (rule of law) ปรัชญาสำคัญของกฎหมายคือชนชั้นใดเป็นผู้บัญญัติกฎหมายย่อมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้งจึงกำหนดให้ประชาชนมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

๕) หลักเสียงข้างมาก (majority rule, minority right) ยึดหลักที่ว่า การตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ จึงกำหนดให้เสียงข้างมากเป็นการตัดสินใจอย่างไรก็ดี หลักการเสียงข้างมากนั้นก็ไม้อาจจะละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อย (minority rights) ได้ ทั้งนี้จะต้องมีหลักประกันที่ให้ความคุ้มครองกับเสียงข้างน้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เสียงส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงเสียงส่วนน้อย

สรุปได้ว่า หลักการของประชาธิปไตยคือ สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองและประชาธิปไตย
รูปแบบของประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชน อาจจำแนกได้เป็น ๓ รูปแบบ
ดังนี้^{๒๔}

๑) ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) มีลักษณะสำคัญคือ ประชาชนออกเสียงลงมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับทางเลือกหรือปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ถูกหยิบยกหรือเสนอขึ้นมาพิจารณา ประชาชนมาประชุมกัน อภิปรายและลงคะแนนกันในเรื่องสำคัญ เช่น การประชุมเรื่องงบประมาณ กฎหมายในระดับท้องถิ่น หรือการลงประชามติในระดับประเทศ เช่น การจะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

ในระบอบประชาธิปไตยแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยตนเองโดยตรง ไม่จำเป็นต้องมีผู้แทน เช่น การปกครองในกรีกสมัยใกล้พุทธกาลและรัฐเล็กๆ บางรัฐในสวิสเซอร์แลนด์ปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้การปกครองแบบนี้จะตรงกับความหมายของ “ประชาธิปไตย” มากที่สุด ประเทศต่างๆ ในโลกก็ไม่นิยมใช้การปกครองแบบนี้อีกต่อไป เพราะประเทศต่างๆ มีพลเมืองมากขึ้นตามลำดับ การจัดการประชุมประชาชนทั้งหมดย่อมจะลำบากในการจัดสถานที่ เวลา ตลอดจนการควบคุมการประชุม ทั้งในปัจจุบันการบริหารราชการแผ่นดินมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ยากแก่การทำความเข้าใจ หากปล่อยให้ประชาชนที่ไม่รู้ข้อเท็จจริงตัดสินใจโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผลเสียก็จะเกิดแก่ประเทศชาติมากกว่าผลดี

๒) ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) การเมืองการปกครองที่ประชาชนมอบอำนาจให้คณะบุคคลเข้าไปบริหารประเทศแทนตนผ่านระบบการเลือกตั้ง ผู้ได้รับมอบอำนาจมีสิทธิกำหนดนโยบายสาธารณะและทิศทางการพัฒนาตามแนวทางที่พรรคของตนสัญญาไว้กับประชาชน แต่การให้อำนาจนั้นมีไว้ให้ไปอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด มิใช่ให้อำนาจไปดำเนินนโยบายสาธารณะใดก็ได้ โดยถือเพียงว่าพวกตนได้รับเสียงข้างมาก เพราะยังคงต้องรับฟังอย่างให้คุณค่าแก่ทุก

^{๒๔} วิทยากร เชียงกูล, **หลักการของระบอบประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร: ชมรมศึกษาผลงาน วิทยากร เชียงกูล, ๒๕๕๐) แหล่งที่มา: witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/ [๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๘]

ฝ่ายในสังคมที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายสาธารณะเหล่านั้นด้วย การปกครองแบบนี้ ประชาชนจะเลือกตั้งผู้แทนของตนไปมีส่วนมีเสียงในการบริหารราชการแผ่นดินแทนตนและปวงชนทั้งชาติ อันเป็นการปกครองโดยอาศัยเสียงข้างมากของบรรดาผู้แทนซึ่งประชาชนทั้งประเทศเลือก รวมกันเป็นรัฐสภานั้นเอง ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในโลกมีการปกครองแบบนี้ ประชาธิปไตยรูปแบบนี้ประชาชนไม่ได้ใช้อำนาจโดยตรง แต่ใช้อำนาจผ่านการเลือกตั้งตัวแทนขึ้นมาให้เข้าไปออกกฎหมาย บริหารประเทศแทนประชาชน เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน เพื่อให้ทำหน้าที่ตัดสินใจแทนพวกเขา เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

๓) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นระบอบที่เน้นให้ประชาชนปรึกษาหารือกันในทุกแง่มุมในทางเลือกหรือปัญหาที่จะต้องตัดสินใจ แล้วตกลงหรือตัดสินใจร่วมกันว่าจะเลือกหรือหาทางออกเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ อย่างไรก็ตาม การปกครองแบบนี้มีหลักการเช่นเดียวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งประชาชนเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปบริหารราชการแผ่นดิน เพียงแต่ในการปกครองแบบนี้ได้นำเอาวิธีการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมเข้าด้วย ทำให้ประชาชนมีส่วนมีเสียงในการบริหารราชการแผ่นดินมากกว่าแบบที่สอง การผสมผสานประชาธิปไตยทั้งสองแบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น เมืองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชน มีสื่อมวลชนและองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก ไม่ได้ปล่อยให้ผู้แทนทำทุกอย่าง

สรุปได้ว่า รูปแบบของประชาธิปไตย คือ ระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทุกคนเป็นผู้ใช้อำนาจและมีหน้าที่ที่ตนต้องรับผิดชอบ ที่ได้รับเลือกจากประชาชนอย่างเสรี

ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวรรณ ได้สรุปถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย ได้ดังนี้ คือ^{๒๕}

๑. จะต้องมีความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือพลเมืองในสังคมนั้นๆ ต้องการให้มีการปกครองระบบนี้มากกว่าระบบอื่นๆ รวมทั้งเห็นด้วยกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

๒. จะต้องยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญ และศักดิ์ศรีของบุคคล หลักความเสมอภาคของบุคคล หลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูดแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก แม้ว่าความคิดเห็นเหล่านั้นตนเองจะไม่เห็นด้วยก็ตาม ผู้ที่มีจิตใจประชาธิปไตยจะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นต่อการปฏิบัติที่แตกต่างไปของผู้อื่น หากพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ขัดต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของตน

๓. เคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ หลักการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุกๆ ฝ่าย ทั้งนี้จะต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิ

^{๒๕} วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวรรณ, วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : การศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑) หน้า ๑๙-๒๒.

เสรีภาพของเสียงส่วนน้อยด้วย เพื่อเป็นหลักค้ำประกันว่า การแก้ไขปัญหานั้นๆ กระทบไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม โดยวางอยู่บนพื้นฐานของหลักแห่งเสรีภาพและความเสมอภาค ส่วนเสียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยก็ต้องได้รับการคุ้มครองมิใช่จะถูกกำจัดออกไปจากสังคม ยิ่งไปกว่านั้นการปกครองแบบประชาธิปไตย ยังเน้นถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม การเคารพในกฎหมายและสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาดีตามกฎหมายโดยยุติธรรมอีกด้วย

๔. มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง โดยติดตามข่าวคราวกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นต่างๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการใช้สิทธิเลือกตั้ง

๕. ต้องเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง อาทิ มีการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มีความเชื่อมั่นอยู่เสมอว่าจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยเหตุความสำคัญของการปฏิบัติเช่นนั้นว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และการเสียภาษี เป็นต้น

๖. เป็นผู้ที่มีทัศนคติและมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ และมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ สิ่งนี้จำเป็นที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกันและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ได้ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาวาระบอบประชาธิปไตย จะช่วยแก้ไขปัญหาและภาวะวิกฤติต่างๆ ของสังคมได้ดีกว่าระบบการปกครองอื่นๆ ต้องมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถปกครองตนเองได้ การมองโลกในแง่ดีจะช่วยให้มนุษย์เอาชนะสิ่งแหวดล้อมได้ ทั้งนี้ ระบอบประชาธิปไตยจะช่วยให้เกิดความมั่นใจแม้จะเป็นไปอย่างเชื่องช้าก็ตาม

๗. จะต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ กล่าวคือ ประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบการใช้อำนาจของข้าราชการ และผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอ โดยการตรวจสอบคัดค้านและเหนี่ยวรั้ง มิฉะนั้นอำนาจความหายนะมาสู่สังคมได้

๘. จะต้องเป็นผู้ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ กล่าวคือในสังคมใดหากคนส่วนใหญ่มีจิตใจดังกล่าวก็เป็นการยากที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จลงได้ผู้ที่มีจิตใจแบบเผด็จการนั้น คือ ผู้ที่มอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำขอการใช้อำนาจเด็ดขาดอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ โดยปราศจากการโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขาและมักยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม รวมทั้ง การมีความคิดอ่านที่ตรงข้ามกับการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้อธิบาย ผู้ที่มีบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตยนั้นได้แก่บุคคลซึ่ง^{๒๖}

๑. มีความคิดเห็นเป็นของตนเองไม่นิยมการตามความคิดเห็นของผู้อื่น เว้นเสียแต่

^{๒๖} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, *อุดมการณ์ทางการเมือง*, (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๑๗) หน้า ๕๓-๕๓.

ว่าจะถูกชักจูงให้คล้อยตามได้ว่าความเห็นนั้นมีเหตุผลควรที่จะเชื่อถือ

๒. เป็นคนที่ปรับตัวให้เข้ากับสภาพการใหม่ ๆ ได้ง่าย

๓. มีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบในสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป

๔. ไม่มีอคติต่อศาสนาอื่น หรือดูถูกเหยียดหยามชนชาติอื่น

๕. คิดถึงบุคคลอื่นในฐานะที่เขาเป็นตัวของเขาเอง ไม่ใช่ไปจัดประเภทให้เขา เช่น ไม่ไปเรียกเขาว่า “หัวรุนแรง” หรือ “พวกฝ่ายซ้าย”

๖. มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต

๗. ไม่ยอมก้มหัวให้กับผู้ยิ่งใหญ่ง่าย ๆ แม้ว่าจะยอมรับอำนาจ แต่อำนาจนั้นต้องมีเหตุผล หรือมีความชอบธรรม

ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญของประชาชนในประเทศประชาธิปไตยแบ่งได้เป็น ๔ รูปแบบ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มผลประโยชน์ การเข้ามามีส่วนร่วมในพรรคการเมือง การเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ รัฐบาล ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่ามีความสำคัญ และมีความเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองเป็นอย่างมากยิ่งเพราะถ้าหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดีมากเท่าใด ก็จะทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมีมากยิ่งขึ้นเท่านั้น การเมืองไทยกับประชาธิปไตย^{๒๗} ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็คือ พฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคมการเมืองซึ่งจะมีบทบาทมากหรือน้อยจึงขึ้นอยู่กับ “วัฒนธรรมทางการเมือง”(Political Culture) ของคนในสังคมประเทศนั้นด้วย เนื่องจากวัฒนธรรมการเมืองมีบทบาทสำคัญต่อระบบการเมืองประชาธิปไตยนั้น มีอะไรบ้าง

ดังนั้นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองที่มีอำนาจอธิปไตยสูงสุด ประกอบด้วย อำนาจสภานิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ซึ่งเป็นอำนาจของปวงชนดังนั้น ประชาธิปไตยจึงมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในด้านการจัดระเบียบการจัดการปกครองประเทศและวิถีชีวิตในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างยอมรับสิทธิ เสรีภาพ ความสำคัญ และประโยชน์และใช้อำนาจทางการเมืองแทน ซึ่งหมายถึงความสามารถที่จะกำหนดและบังคับใช้สิทธิและหน้าที่ได้อย่างถูกต้องชอบธรรม ตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย^{๒๘} ได้สรุปถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ ๘ ประการ ดังนี้^{๒๙}

๑. มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนในสังคมนั้นจะต้องมีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีหลักการที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะยึดมั่นในความสำคัญความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคลมีวิธีการให้ประชาชนได้ใช้อำนาจดังกล่าว โดยมีข้อกำหนดต่างๆให้เกิดการใช้

^{๒๗} กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘) หน้า ๘.

^{๒๘} จรูญ สุภาพ, การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐) หน้า ๕๓.

^{๒๙} ทินพันธ์ นาคะตะ, วิถีชีวิตไทย : วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สหายบล็อกการพิมพ์, ๒๕๔๖) หน้า ๑๙๗-๒๐๕

อำนาจนั้น เช่น รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ในการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

๒. ยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ทั้งผู้นำและประชาชน จะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล จะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นในการพูดในการแสดงความคิดเห็น และในการแสดงออกแม้ว่าสิ่งนั้นจะขัดแย้งหรือคัดค้านกับความคิดเห็นหรือรสนิยมของตนก็ตาม คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นในเรื่องความแตกต่างในการประพฤติปฏิบัติของผู้อื่นตราบไต่ที่บุคคลผู้นั้นไม่ละเมิดศีลธรรมหรือสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ทั้งนี้ เพราะคนเราย่อมมีผลประโยชน์ ความเชื่อ และเหตุผลต่างๆ กัน

๓. เคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ หลักการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุกๆ ฝ่าย ทั้งนี้จะต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของเสียงส่วนน้อยด้วย เพื่อเป็นหลักประกันว่าการแก้ปัญหาต่างๆ กระทบไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมและให้เป็นไปตามหลักที่ว่า แต่ละคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากันส่วนบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับเสียงข้างมาก จะถือว่าเป็นฝ่ายตรงกันข้ามหรือจะขัดออกนอกสังคมไม่ได้ เช่น จะห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ของฝ่ายนั้นไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นกติกาของการปกครองแบบนี้ยังรวมถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม การยึดถือระเบียบวิธีการตามกฎหมาย และการเคารพสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยยุติธรรมอีกด้วย

๔. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง โดยติดตามข่าวสารของบ้านเมือง พูดคุยถึงปัญหาของบ้านเมืองกับผู้อื่นในทางสร้างสรรค์และพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในการกำหนดนโยบายของทางราชการ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

๕. มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวคือต้องเชื่อมั่นว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาลการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากการปฏิบัติเช่นนี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

๖. มองโลกในแง่ดี สิ่งนี้นับว่ามีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะตามธรรมชาติการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน แม้จะมีความขัดแย้งกันอยู่ด้วยก็ตาม ความสำเร็จในการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ส่วนหนึ่งย่อมต้องอาศัยการมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมได้ดีกว่าการปกครองแบบอื่นทั้งฝ่ายผู้นำและฝ่ายประชาชน จะต้องมีความเชื่อว่าคนเราจะปกครองตัวเองได้ การมองโลกในแง่ดีย่อมช่วยให้มนุษย์มีความหวังได้ว่า เรามีความสามารถที่จะเอาชนะสิ่งแวดล้อมและพันผ่าอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมักจะเป็นไปอย่างเชื่องช้าแต่มีความมั่นใจได้

๗. วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติของทางราชการ เพราะถ้าปล่อยให้ฝ่ายหลังนี้ทำอะไรได้โดยไม่มี การคัดค้าน การควบคุม การตรวจสอบ หรือการเหนี่ยวรั้งแล้วอาจทำให้ฝ่ายหลังนั้นหลงอำนาจปฏิบัติตามอำเภอใจ และเกิดการผิดพลาดขึ้นได้โดยง่าย ในประเทศเผด็จการคนส่วนมากมักจะมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้มีอำนาจโดยสิ้นเชิง และปราศจากการโต้แย้งหรือการวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ

๘. ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ เพราะหากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จได้ เพราะผู้มีจิตใจเป็นเผด็จการจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ขอบการใช้อำนาจเด็ดขาด อ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้ที่นิยมอำนาจ ระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล ไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขาและยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิม รวมทั้งการมีความคิดอ่านที่ตรงกันข้ามกับจิตใจแบบประชาธิปไตยที่กล่าวมาแล้ว

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ การสนับสนุนหลักการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคล การยึดถือกติกาของการปกครอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

๒.๒ แนวคิดและวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง

ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าแนวคิดและวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง

การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ไม่เกินจริงอย่างแน่นอนเมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน และผลจากการเมืองนี้เองที่ทำให้ชีวิตของมนุษย์ได้แสดงพฤติกรรมบางอย่างออกมา เช่น การประท้วงเมื่อไม่พอใจกับการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล การต่อต้าน และเรียกร้องเมื่อมีนโยบายใดนโยบายหนึ่งมีผลกระทบทางลบกับประชาชน รวมถึงการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่ประชาชนได้แสดงพฤติกรรมออกที่ชัดเจนที่สุดและถูกต้องตามกฎหมายสูงสุดของประเทศ ดังนั้นวิถีชีวิตของมนุษย์ย่อมหนีไม่พ้นจากการเมือง เพราะการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จรูญ สุภาพ^{๓๐} ที่กล่าวว่า ชีวิตมนุษย์ทุกรูปทุกนามไม่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในแห่งหนตำบลใดก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้นจากอิทธิพลอำนาจ หรือแรงกระทบกระเทือนของการเมืองได้ ไม่ว่าจะมนุษย์จะเข้าไปในลักษณะหรือกระบวนการในการเมืองหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมเกี่ยวหรือผูกพันกับการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนนันทนา วรรณะภุติ^{๓๑} ได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง หมายถึงลักษณะการแสดงออกในการกระทำหรือการปฏิบัติที่มีผลก่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือหรือขัดแย้ง และวิถีทางที่ใช้ในการดำรงชีวิตในสังคม กลุ่มตนเองและสังคมส่วนใหญ่ซึ่งคนเราต้องมีการกระทำที่มีผลกระทบต่อตัวบุคคล สังคม และระบบการเมืองทางใดทางหนึ่งด้วย Lester W. Milbrath and M. L. Goel^{๓๒} ได้ชี้ให้เห็นว่าในชีวิตประจำวันของเรานั้นจะเห็นว่าระบบการเมืองไม่รวมเฉพาะการเมืองที่เป็นทางการเท่านั้น แต่จะรวมถึงรูปแบบของความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วย

^{๓๐} จรูญ สุภาพ, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔) หน้า ๑.

^{๓๑} นันทนา วรรณะภุติ, **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดสุพรรณบุรี**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙) หน้า ๔๐

^{๓๒} Lester W. Milbrath and M. L. Goel. *Political Participation*. New York : University of buffalo Press. 1971 p 1.

ดังนั้นระบบการเมืองจึงต้องเป็นองค์การที่แน่นอน เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และพฤติกรรมที่ควบคุมการตัดสินใจของรัฐบาล ฉะนั้นพฤติกรรมทางการเมืองจึงหมายถึงพฤติกรรมซึ่งมีอิทธิพลหรือตั้งใจให้มีอิทธิพลต่อผลผลิตการตัดสินใจของรัฐบาลด้วย นอกจากนี้ อนุสรณ์ ลีมนณี และทิพาพร พิมพ์สุทธิ^{๓๓} ได้ชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์มีด้วยกัน ๕ ประเภท ดังนี้

๑. อิทธิพลทางสังคมจากกลุ่มต่างๆ ซึ่งในระบบสังคมหนึ่งๆ จะมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมอื่นๆ และทุกสังคมจะมีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะของตนเอง เราแบ่งกลุ่มสังคมเป็น ๓ ประเภท คือ กลุ่มปฐมภูมิ สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เช่น ครอบครัว และกลุ่มทุติยภูมิ สมาชิกมีความสัมพันธ์กันทางด้านอาชีพและศาสนา ส่วนกลุ่มอ้างอิง สมาชิกมีความพยายามเลียนแบบอย่างกัน เช่น เลียนแบบค่านิยม และเป้าหมายการดำเนินชีวิต ดังนั้นการแสดงออกถึงพฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้มีความสำคัญ ดังนี้

๑.๑ กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองเป็นอย่างมาก เพราะมีครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่ป้อนกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็ก อบรมสั่งสอนในสิ่งที่ควรไม่ควร เมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะมีความรู้สึกรับผิดชอบและรู้หน้าที่ควรปฏิบัติในฐานะพลเมืองดี ได้นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนที่เป็นองค์การที่สำคัญในการถ่ายทอด ค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติให้แก่เด็กอีกทางหนึ่งด้วย

๑.๒ กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง โดยการป้อนข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสารกันในระหว่างกลุ่ม เช่น กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา และกลุ่มข้าราชการ เป็นต้น

๑.๓ กลุ่มอ้างอิง (Reference Group) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองเช่นเดียวกัน เช่น กลุ่มชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคม กลุ่มศาสนา กลุ่มเชื้อชาติ และกลุ่มชุมชน เป็นต้น

๒. อิทธิพลทางสังคมจากชนชั้นในสังคม หมายถึงสถานภาพและชนชั้น ซึ่งอาจวัดได้จากอาชีพ รายได้ และการศึกษา เป็นต้น การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับชนชั้นและพฤติกรรมทางการเมือง กล่าวคือ คนที่อยู่ในชนชั้นสูงจะมีพฤติกรรมทางการเมืองคล้าย ๆ กับผู้ที่มีการศึกษาสูง ส่วนความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ คือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่อยู่นอกเมือง ซึ่งเหตุผลในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง ได้แก่ มีกำลังทรัพย์ และเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองทั้งโดยตรงและอ้อม

๓. อิทธิพลของบุคลิกภาพต่อพฤติกรรมทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองของบุคคล สืบเนื่องมาจากสถานภาพทางสังคม มรดกทางวัฒนธรรม และสภาพจิตใจของแต่ละบุคคล เช่น ลักษณะความเป็นประชาธิปไตย ความสามารถในการควบคุมต้องการอำนาจ มีความอดทนอดกลั้นต่อความไม่แน่นอน เป็นต้น

^{๓๓} ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, **พัฒนาทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑)

๔. อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งวัฒนธรรม หมายถึงพฤติกรรมทุกอย่างของชีวิตมนุษย์อันเป็นแบบแผนของสังคมที่ยึดมั่นถือปฏิบัติกัน ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา สังคม การทหาร และอื่นๆ ซึ่งอิทธิพลของวัฒนธรรมนี้จะส่งผลที่สำคัญยิ่งต่อความมั่นคงทางการเมืองด้วย

๕. อิทธิพลของโครงสร้างต่อพฤติกรรมทางการเมือง คือการเข้าร่วมในทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากการกำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งส่งผลในการจำกัดการเข้าร่วมทางการเมืองของผู้ที่มีการศึกษาน้อย และสถานภาพทางสังคมต่ำด้วย

สรุปจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมทางการเมืองสามารถแสดงออกมาในทางลักษณะภายในของปัจเจกบุคคล ได้แก่ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพ แสดงออกโดยอาศัยลักษณะภายนอกที่เป็นสภาวะแวดล้อม ได้แก่ สถานการณ์ ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และองค์กรต่างๆ

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

แนวปฏิบัติที่ได้วางเป็นแบบอย่างในการยึดมั่นของวิธีการดำเนินงานที่เรียกว่าวัฒนธรรม ถูกหยั่งรากลึกกลงไปในทางการเมือง อันเป็นแนวทางหนึ่งที่สะท้อนพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนประเทศนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน จนกระทั่งมีการเรียกขานตามแต่ละประเทศ เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองที่มีประชาธิปไตยแบบไทยๆ โดยมีวิธีการดำเนินแบบง่ายๆ เชื่อผู้นำ ยอมรับที่มีการคอร์รัปชันแต่พัฒนาให้ประเทศเจริญได้ จนทำให้ทศนคติหลายท่านหันมาให้ความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันในหลายประเทศแต่มีจุดร่วมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและกำหนดประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ดังนี้

อัลมอนด์ (Almond)^{๓๔} เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political Culture) เป็นแนวทางในการอธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมือง โดยให้คำหมายของคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของความเชื่อ ค่านิยม และทศนคติ ของบุคคลต่อระบบการเมืองและส่วนอื่น ๆ ของระบบการเมือง ส่วนมิลล์ ยิงเกอร์ (Yinger)^{๓๕} ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่าทศนคติและการอบรมที่บุคคลแต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้นๆ อันได้แก่ ความรู้สึกและค่านิยมต่อระบบการเมือง และการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมืองและ และวอลเตอร์ เอ โรเซนเบม (Walter A. Rosenbaum)^{๓๖} ได้ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากการสะสมบรรดาความโน้มเอียงของประชาชนที่มีต่อองค์ประกอบพื้นฐานของระบบการเมือง ซึ่งสามารถแบ่งศึกษาได้เป็น ๓ ระดับ คือ

(๑) วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อของสมาชิกในสังคมต่อระบบการเมือง เช่น ความชื่นชมการปกครองในระบบประชาธิปไตย การยกย่องเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นต้น

^{๓๔} Almond, Gabriel A. “Comparative Political System”. Journal of Political. 18 (August),1956.p 398.

^{๓๕} Milton Yinger. Religion, Society and the Individual. New York : the Macmillan Co,1962.p 380-381.

^{๓๖} Walter A. Rosenbaum. Political Culture. London : Thomas Nelson and Sons, 1975.p 4.

ศึกษา จากข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันไปจนถึงการรับเอาทัศนคติทางการเมืองจากครอบครัว กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นๆ^{๓๙}

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ ได้กล่าวถึง กระบวนการกลมกลืนทางการเมือง ว่าเป็นกระบวนการที่มีจุดประสงค์เพื่อจะทำให้สมาชิกในสังคมนั้นรับเอาวัฒนธรรมทางการเมืองหนึ่ง ๆ ไปใช้ โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกลมกลืนทางการเมืองที่เป็นการอบรม สั่งสอน สืบต่อ ถ่ายทอด การศึกษา เรียนรู้ และพฤติกรรมต่างๆ ของสมาชิกในสังคมอันหมายถึงการสั่งสอนสมาชิกในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านครอบครัว เศรษฐกิจ อนามัย ศาสนา นันทนาการ ภาษาและการสื่อสาร การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภูมิปัญญา^{๔๐}

สรุปว่า กระบวนการกลมกลืนทางการเมืองเป็นกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบต่อ แนวคิด การกระทำ พฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ ที่ส่งไปยังสมาชิกที่อยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดการรักษา เรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบของการกลมกลืนทางการเมือง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้แบ่งองค์ประกอบของการกลมกลืนทางการเมืองไว้ดังนี้^{๔๑}

๑. ความรู้และประสบการณ์ทางการเมือง เช่น ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง ค่านิยม อุดมการณ์ ความเชื่อ บรรทัดฐานทางการเมือง องค์การทางการเมือง เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดฝึกฝนให้กับผู้รับการขัดเกลา

๒. การกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) หมายถึงบุคคลผู้ให้การขัดเกลา กับผู้รับการขัดเกลาก็ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันก่อนเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ สั่งสอนอบรม ทางด้านการเมือง

๓. ภาษา (Language) เป็นเครื่องมือสำหรับการถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองที่สำคัญ ภาษานี้หมายถึงภาษาของสังคมและภาษาเฉพาะ หรือศัพท์เทคนิคทางการเมืองด้วย การถ่ายทอดจะได้ผลก็ต่อเมื่อรู้ภาษากัน เมื่อรู้ภาษากันแล้ว ก็จะช่วยให้ผู้รับการขัดเกลาสามารถรู้และเข้าใจความจริงอย่างเป็นระบบได้ รู้และเข้าใจแนวคิดที่สลับซับซ้อน เช่น อุดมการณ์ทางการเมืองได้ และสามารถแลกเปลี่ยนความรู้สึกันคิด และค่านิยมของตนกับผู้อื่นได้

๔. ความรักความชอบพอ (Affection) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้ให้การขัดเกลาโดยเฉพาะ ผู้ให้การขัดเกลาจะต้องรักและชอบผู้รับการขัดเกลาอย่างแท้จริง ความเจริญเติบโตทางร่างกายและจิตใจจึงจะเกิดขึ้นในผู้รับการขัดเกลา ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญให้ผู้รับการขัดเกลายินดีที่จะประสานงานร่วมมือกับผู้อื่น พยายามเข้าใจผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น

^{๓๙}ประทีป สยามชัย, **สารัตถทางสังคมวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖) หน้า ๙๓.

^{๔๐}วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, **วัฒนธรรมทางการเมือง การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๔) หน้า ๑๕๘.

^{๔๑}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **สังคมวิทยาการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๒) หน้า ๒๐๕-๒๐๗.

๕. สภาพแวดล้อม การขัดเกลาทางการเมืองจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่างๆ กัน สภาพแวดล้อมนี้ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิต เช่น บุคคลแวดล้อม มีพ่อ แม่ ญาติ เพื่อน หรือสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อากาศ บรรยากาศ ช่วงเวลาที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เป็นต้น

ตัวกลางในกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง

ตัวกลาง หน่วยหรือองค์การ ที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองให้แก่สมาชิกที่อยู่ในสังคมนั้นๆ บางตัวมีบทบาทต่อการสร้างการกล่อมเกลาทางการเมืองอย่างชัดเจน เช่น การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียน แต่บางตัวกลางมีบทบาทในการกล่อมเกลาทางการเมืองทางอ้อม เช่นกลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา เป็นต้น ซึ่งวรรณธรรม กาญจนสุวรรณ ได้จำแนกไว้ดังนี้^{๔๒}

๑. ครอบครัว เป็นกระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ชั้นปฐมภูมิของบุคคล โดยในวัยเด็ก บุคคลจะเริ่มเรียนรู้มาในเบื้องต้นซึ่งจะส่งผลต่อบทบาทและความคิดทางการเมืองของบุคคลต่อไป อิทธิพลที่สำคัญของครอบครัวคือ การสร้างทัศนคติต่ออำนาจ กล่าวคือ ถ้าภายในครอบครัวมีลักษณะการตัดสินใจร่วมกัน จะส่งผลต่อความรู้สึก มีความสามารถทางการเมืองและนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต

๒. สถาบันการศึกษา โรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในลักษณะที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาสมัยใหม่ที่เด็กทุกคนต้องเข้าโรงเรียน รัฐบาลจะใช้โรงเรียนเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาทางการเมือง

สรุปได้ว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองคือ กระบวนการส่งผ่านการเรียนรู้ แนวคิด ค่านิยม การกระทำ พฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนวัฒนธรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล หรือจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ไปยังสมาชิกในสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติกันอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

๒.๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

การเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบการเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณย่อมสามารถสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมอันเป็นพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้อย่างหลากหลายเพื่อให้เป็นแนวทางการยึดปฏิบัติของชนรุ่นหลังผู้วิจัยสามารถอธิบายสาระสำคัญต่างๆ ของประชาธิปไตยอันสะท้อนถึงค่านิยมทางการเมืองได้ดังนี้

หลักการประชาธิปไตย ๑๒ ประการ ที่นักการเมืองต้องเข้าใจและยึดถือประกอบด้วย^{๔๓}

๑. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular sovereignty) ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือระบบที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตย และมอบหมายให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่แทนตน การเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกถึงสิทธิและอำนาจของประชาชน จนมีคำกล่าวที่ว่า เสียงของประชาชนคือเสียงของสวรรค์

^{๔๒}วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, วัฒนธรรมทางการเมือง การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๔) หน้า ๑๖๒.

^{๔๓}ลิขิต ธีรเวคิน, หลักการประชาธิปไตย ๑๒ ประการ ที่นักการเมืองต้องเข้าใจและยึดถือ แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=170952> [๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘]

๒. สิทธิเสรีภาพ (Rights and freedom) เป็นหัวใจสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย สิทธิดังกล่าวต้องกำหนดในรัฐธรรมนูญและการบังคับกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารและข้าราชการประจำที่มีอำนาจตามกฎหมาย จะต้องยึดถือตัวบทกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะถ้ามีการกระทำดังกล่าวก็เท่ากับละเมิดเจ้าของอำนาจอธิปไตย

๓. ความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาคภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนเสมอภาคเท่ากันหมด หนึ่งคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้หนึ่งเสียง (One man one vote) ความเสมอภาคดังกล่าวนี้หมายถึงความเสมอภาคทางการเมือง และความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลอันใดก็ตามถือว่าขัดต่อหลักการประชาธิปไตย

๔. หลักนิติธรรม (The rule of law) ได้แก่ การใช้กฎหมายในการบริหารประเทศ โดยกฎหมายดังกล่าวนั้นต้องผ่านกระบวนการร่างกฎหมายอย่างถูกต้อง และหลักของกฎหมายนั้นต้องเป็นกฎหมายที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและอำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยกระบวนการยุติธรรม (Que process of law) จะต้องเป็นไปตามครรลอง หลักนิติธรรม (The rule of law) จึงต่างจาก the rule by law ซึ่งหมายถึงการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศโดยไม่คำนึงถึงหลักการประชาธิปไตย และบ่อยครั้งก็กลายเป็นการบริหารงานโดยตัวบุคคล (Rhe rule by men) มากกว่าหลักการ

๕. ค่านิยมและจิตวิญญาณความเป็นประชาธิปไตย (The democratic ethos) ซึ่งหมายถึงค่านิยมที่ได้รับการอบรมตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษา และทางสังคม ให้มีความเชื่อและศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย มองคนอื่นด้วยสายตาที่เสมอภาค ทั้งหมดนี้ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนาและธำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตย

๖. ความอดทนอดกลั้น (Tolerance) ความใจกว้าง (Open-mindedness) และความมีน้ำใจนักกีฬา (Sporting spirit) ทั้งหมดนี้เป็นหัวใจสำคัญของสังคมประชาธิปไตย เพราะในสังคมประชาธิปไตยนั้นจะต้องยอมรับความแตกต่างทั้งในเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี จุดยืนและความคิดเห็นทางการเมืองของคนในสังคม การรู้แพ้รู้ชนะ เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตและผู้มีประสบการณ์ เพื่อนำมาประมวลใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน ที่สำคัญอะไรที่ตนไม่ชอบและไม่พอใจแต่ตราบเท่าที่ไม่กระทบต่อสิทธิของตนก็ต้องยอมให้สิ่งนั้นปรากฏอยู่ เพราะเป็นสิทธิส่วนบุคคลภายใต้ระบบที่มีความเสมอภาค

๗. ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือกรรมวิธี (Means) เพื่อเป้าหมายทางการเมือง แต่ขณะเดียวกันระบบประชาธิปไตยก็เป็นเป้าหมายอันสูงส่ง (Noble end) ในตัวของมันเอง การมองว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นเฉพาะกรรมวิธีหรือ means จึงไม่ถูกต้องถึงแม้ว่า end คือผลประโยชน์จะตกต่อสังคมก็ตาม เพราะถ้าทำลายกระบวนการของความถูกต้องแม้จะส่งผลในทางบวกต่อสังคม แต่ถ้ามีผลกระทบในทางลบต่อระบบก็จะเป็นการทำลายเป้าหมายอันสูงส่งของระบบประชาธิปไตย อันเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง ประชาธิปไตยจึงเป็นทั้งกรรมวิธี (Means) และเป้าหมาย (End) ในตัวของมันเอง ทั้งสองส่วนนี้ต้องไปด้วยกัน

๘. ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติ บริหาร และศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องตระหนักว่าตนเป็นผู้ซึ่งได้รับอาณัติจากประชาชน ดังนั้น ผลประโยชน์สูงสุดจะต้องเป็นผลประโยชน์ที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ การกระทำอันใดขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การนั้นย่อมไม่ถูกต้อง นอกจากนั้นยังต้องมีความรู้สึกว่สิ่งที่ตนทำอยู่นั้นเป็นการประกอบภารกิจศักดิ์สิทธิ์ (Sacred mission) หรือหน้าที่อันสูงส่ง (Noblesse oblige) เพื่อประชาชน เพื่อชาติและแผ่นดิน

๙. ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ จำเป็นอย่างยิ่งต้องยึดถือหลักจริยธรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งมารยาททางการเมือง โดยจะต้องกระทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต คำนึงถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดต่อประชาชน ชาติ และบ้านเมืองเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เพราะงานการเมืองเป็นงานอาสาสมัครที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน

๑๐. ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การกระทำอันใดก็ตามต้องคำนึงถึงหลักการใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความถูกต้องตามกฎหมาย (Legality) ความชอบธรรมทางการเมือง (Legitimacy) ความถูกต้องเหมาะสม (Decency) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวจะทำให้งานที่รับผิดชอบอยู่นั้นประสบความสำเร็จ การมุ่งเน้นไปที่ตัวบทกฎหมายตามลายลักษณ์อักษรแต่เพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งที่ไม่พอเพียง การกระทำอันใดที่ไม่เหมาะสมแม้จะถูกต้องตามกฎหมายก็จะขาดความชอบธรรมทางการเมือง อันจะส่งผลถึงความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในที่สุด

๑๑. การบริหารบ้านเมืองจะต้องอิงหลักธรรมรัฐาภิบาล (Good governance) ซึ่งได้แก่ความชอบธรรมทางการเมือง (Legitimacy) ความโปร่งใส (Transparency) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ความรับผิดชอบเปิดให้ไต่เบียด (Accountability) และความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and effectiveness) ซึ่งหมายถึงการกระทำนั้นต้องส่งผลในทางบวกทั้งในแง่ผลได้ (Output) และผลลัพธ์ (Outcome)

๑๒. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารระดับสูง ซึ่งสามารถนำประเทศชาติและสังคมไปสู่ความเจริญ หรือไปสู่ความเสียหายในด้านต่างๆ ทั้งในแง่การเมือง สังคม เศรษฐกิจ อุดมการณ์ ศรัทธาและความเชื่อในระบบ ฯลฯ ต้องเป็นบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยคุณสมบัติอันได้แก่ การมีอุดมการณ์ทางการเมือง (Political ideology) การมีจริยธรรมทางการเมือง (Political ethics) การมีความรู้ทางการเมือง (Political knowledge) การมีประสาทสัมผัสทางการเมือง (Political sense) และการเข้าใจอารมณ์ทางการเมือง (political mood) ของประชาชนอย่างถูกต้อง นอกจากนั้นยังต้องบริหารประเทศโดยคำนึงถึงหลักนิติธรรมและคุณสมบัติอื่นๆ ที่กล่าวมา ๑๑ ข้อเบื้องต้น เพื่อจะดำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมที่จะดำรงตำแหน่งบริหารและการใช้อำนาจรัฐ (moral authority) ผู้ใดก็ตามที่ขาดหลักการข้อที่ ๑๒ ดังกล่าวมานี้ย่อมจะเสียความชอบธรรมทางการเมืองในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง

สรุปได้ว่า ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองคือหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย จะต้องประกอบด้วย หลักความเสมอภาค เท่าเทียมและเป็นธรรม หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความเคารพซึ่งกันและกัน หลักของการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการยอมรับอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ทุกคน

๒.๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

คำว่า “อุดมการณ์” (Ideology) ซึ่งหมายถึงศาสตร์แห่งความคิดที่ศึกษาได้ในเชิงประจักษ์ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมเกียรติ วันทะนะ^{๔๔} ได้กล่าวอ้างแนวคิดของเซลิเกอร์ (Seliger) ไว้ว่า อุดมการณ์คือ ชุดของความคิดที่มีความสอดคล้องกัน ซึ่งใช้เป็นรากฐานให้กับกิจกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยผ่านการจัดตั้ง (a coherent set of ideas that provides a basis for organized political action) อุดมการณ์ตามความหมายนี้จะมุ่งผดุงรักษาระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ หรือจะมุ่งแก้ไขปรับปรุง หรือแม้กระทั่งมุ่งโค่นล้มทำลายระบบนั้นๆ ก็ได้ กล่าวอีกในหนึ่งว่า อุดมการณ์ทุกชนิดจะต้องมีลักษณะพื้นฐานร่วมกัน บางประการดังนี้ คือ

๑) ต้องให้คำอธิบายได้ว่าสถานะแห่งสังคมการเมืองที่ดำรงอยู่นั้นเป็นอย่างไร คำอธิบายนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “โลกทัศน์” (world view)

๒) ต้องเสนอตัวแบบ (model) ของสังคมที่พึงปรารถนาในอนาคตว่าเป็นเช่นไร นั่นคือต้องให้ญาณทัศน์ (vision : วิสัยทัศน์) ว่าสังคมที่ดีในอนาคตควรเป็นสังคมแบบไหน

๓) ต้องชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรูปใดจึงจะสามารถพาไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาได้

๔) ในตัวของมันเอง อุดมการณ์ไม่ใช่ระบบความคิดที่ปิดตายแน่นอน แต่มีความยืดหยุ่นเคลื่อนไหวได้ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ในระดับ “พื้นฐาน” อุดมการณ์ทางการเมืองจึงมีความคล้ายคลึงกับปรัชญาการเมืองในแง่ของการแสวงหาและอธิบายกฎเกณฑ์ทั่วไปทางการเมืองแต่ในระดับ “ปฏิบัติการ” อุดมการณ์ทางการเมืองปรากฏตัวในรูปของความเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งมีความหลากหลายตามกาลเทศะ นอกจากนี้ สมเกียรติ วันทะนะ ยังได้สรุปคำว่าอุดมการณ์ทางการเมือง คือ ระบบคิดที่อธิบายถึงการดำรงอยู่ของสังคมการเมืองปัจจุบัน สังคมการเมืองที่พึงปรารถนาและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งสังคมการเมืองอันพึงปรารถนานั้น

อุดมการณ์นั้นยังหมายถึงความเชื่อ แต่ความเชื่อโดยทั่วไปไม่ใช่อุดมการณ์ ความเชื่อที่จะเรียกว่า อุดมการณ์ได้นั้นจะต้องเป็นความเชื่อที่ยึดถือร่วมกัน และนำความเชื่อนั้นมาเป็นหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติตัวในหลายโอกาสและกรณีจากความหมายดังกล่าวพอจะทำให้เข้าใจได้ว่า อุดมการณ์มีลักษณะเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตและการเมืองเป็นอย่างมาก เพื่อให้เข้าใจชัดเจนขึ้น จึงสรุปเป็นประเด็นไว้ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้^{๔๕}

๑. เป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับร่วมในกลุ่มชน

๒. ความเชื่อนั้นจะต้องเกี่ยวกับเรื่องที่มีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น หลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติตัวและการดำเนินชีวิต

๓. ความเชื่อนั้นจะต้องเป็นความเชื่อที่คนหันเข้าหาและใช้เป็นแนวทางในกำหนดการประพฤติปฏิบัติตัวอย่างสม่ำเสมอและในหลายๆ โอกาส

^{๔๔}สมเกียรติ วันทะนะ, **อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย**, (นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔) หน้า ๔.

^{๔๕}ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, **อุดมการณ์ทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : ดวงติการพิมพ์, ๒๕๒๓) หน้า ๘-๑๐.

๔. ความเชื่อนั้นต้องช่วยยึดเหนี่ยวคนในกลุ่มไว้ด้วยกัน หรือช่วยสนับสนุนหรือให้คนนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการทำกิจกรรมต่างๆ

นอกจากนี้สมเกียรติ วันทะนะ ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยว่ามีพื้นฐานสำคัญมากที่สุด ๗ ประการ คือ^{๕๖}

๑. อำนาจของประชาชน (Popular Sovereignty)
๒. สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล (Individual Rights, Liberty, Equality)
๓. ฉันทานุมัติ (Consent)
๔. การเป็นตัวแทน (Representation)
๕. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule)
๖. รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ (Open and Accountable Government)

สรุปได้ว่า อุดมการณ์ทางการเมือง คือความเชื่อที่มีระบบแบบแผนในการกำหนดทิศทางและแนวทางทางการเมืองของบุคคล สามารถใช้เป็นหลักการในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในอนาคต

๒.๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อการมีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เช่นกัน เนื่องจากอีกแนวทางการอบรมด้านการเมืองให้กับผู้รับเป็นอย่างดีหากการรับรู้ข่าวสารมากก็จะทำให้คนๆ นั้นมีความรู้ด้านการเมืองได้มากขึ้นด้วยการจะตัดสินใจทางการเมืองก็อาจเกิดขึ้นได้บนฐานข้อมูลที่ได้รับนั้นๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เสรี ชังภัย ที่อธิบายว่า การรับรู้ เป็นการรับทราบต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่เข้ามากระทบซึ่งอาจจะเป็นสิ่งแวดล้อม ความรู้ความคิด หรืออารมณ์ความรู้สึก ดังนั้น การรับรู้จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดประสบการณ์ เกิดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือนำเอาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารเข้าสู่สมองซึ่งจะมีการตีความหรือแปลความหมาย แล้วเก็บรวบรวมสิ่งต่างๆ จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยประสบการณ์และความรู้เดิมเป็นเครื่องช่วย นอกจากนี้การรับรู้เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่เห็นสิ่งที่ได้ยินและสิ่งที่รู้สึกด้วยประสาทสัมผัสอื่นๆ เพื่อให้รู้ว่าคืออะไร สิ่งที่รับรู้มีทั้งที่เป็นวัตถุ มนุษย์ด้วยกัน และความเป็นไปภายในจิตใจของเราเอง^{๕๗}

สุชา จันทรเฒ กล่าวไว้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่มีระดับตั้งแต่ง่ายที่สุด ถึงซับซ้อนที่สุดจนยากแก่ความเข้าใจ ซึ่งนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายการรับรู้แตกต่างกันออกไป เช่น ^{๕๘}

๑. การรับรู้ คือ การตีความหมายจากการรับสัมผัส (Sensation) ในการรับรู้ นั้น เราไม่เพียงแต่มองเห็น ได้ยินหรือได้กลิ่นเท่านั้น แต่เราต้องรับรู้ได้ว่า วัตถุหรือสิ่งที่ เรารับรู้นั้นคืออะไร มี

^{๕๖}สมเกียรติ วันทะนะ, อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย, (นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔) หน้า ๑๗๘-๑๗๙.

^{๕๗}เสรี ชังภัย, การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑) หน้า ๙.

^{๕๘}สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑) หน้า ๑๒๘.

รูปร่างอย่างไร อยู่ทิศใด ไกลกว่าเรามากน้อยแค่ไหน เป็นต้น ทั้งหมดที่เราบอกได้นี้เป็นการใส่ความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในการรับสัมผัส

๒. ในแง่ของพฤติกรรม การรับรู้เป็นขบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

การศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองสามารถนำแนวความคิด เรื่องการใช้และความพึงพอใจที่ผู้รับสารมีต่อสื่อมวลชน (Uses และ Gratifications Model) เพื่อเป็นดัชนีชี้ถึงการเปิดรับข่าวสารตามความพอใจของผู้รับสาร โดยแนวความคิดนี้เน้นที่ผู้รับสารว่ามีกระบวนการอย่างไรในการเปิดรับสื่อหนึ่งๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างสรรค์ความพอใจให้กับตนเองโดยอาศัยสื่อ ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้จะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิหลังด้านตัวแปรทางประชากรศาสตร์ จิตวิทยา และประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้รับสาร^{๔๙} ในกระบวนการถ่ายทอดข่าวสารในสังคมนั้น จำเป็นต้องมีองค์ประกอบของการสื่อสารครบทั้ง ๓ ประการ คือมีแหล่งกำเนิด (Source) ข่าวสาร (Message) และจุดหมายปลายทาง (Destination) แหล่งกำเนิดของข่าวสารมีลักษณะเป็นนามธรรม คือที่มาของข่าวสารที่มีสื่อมวลชนทำหน้าที่บันทึกรหัส (Encode) หรือเป็นผู้นำเอาวัตถุดิบมาเปลี่ยนเป็นรูปของข่าวสารไปสู่จุดหมายปลายทาง คือผู้รับสาร เนื่องจากการสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการจึงสามารถพิจารณาได้เสมือนระบบหนึ่ง ดังนี้^{๕๐}

๑. แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร (Source) เป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสาร หมายถึงแหล่งกำเนิดของสารหรือผู้ที่เลือกสรรข่าวสารเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วส่งต่อไปยังผู้รับสาร บทบาทของผู้ส่งสารมี ๓ ประการ คือเลือกสรรความหมายที่ใช้ในการสื่อสารสร้างรหัสจากความหมายให้อยู่ในรูปของสาร และส่งรหัสของสารนั้นออกไป

๒. สาร (Message) หมายถึงสิ่งที่ทำหน้าที่กระตุ้นความหมายให้กับผู้รับเป็นเรื่องราวสาระที่ส่งออกไปจากผู้สื่อสารถึงตัวผู้รับสาร ในการวิเคราะห์ตัวองค์ประกอบของสารมีข้อพิจารณา ๓ ประการ คือ รหัสหรือสัญลักษณ์ของสาร (Message code หรือ Symbol of Signal) เนื้อหาของสาร (Message content) และการทำข่าวสาร (Message treatment) แต่ในความหมายทั่วไปที่ใช้มักหมายถึง “เนื้อหาของสาร” ซึ่งหมายถึงข้อความที่ผู้ส่งสารใช้สื่อความหมายที่ต้องการ

๓. ช่องทางสำหรับส่งสารหรือสื่อ (Channel or Medeuum) เป็นสิ่งที่พาสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับสาร

๔. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึงผู้รับข่าวสารจากแหล่งสารบทบาทของผู้รับสารมี 3 ประการคือ รับสาร ถอดรหัสจากสารเพื่อให้ได้ความหมายและตอบโต้ความหมาย

จากกระบวนการข้างต้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์กับระหว่าง ผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่สื่อมวลชนต่างๆ เนื้อหาข่าวสาร คือ “ข่าว” (News) ที่เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และผู้รับสารคือผู้บริโภคข่าวสารจากสื่อเหล่านั้นเอง

^{๔๙}สุรพงษ์ โสชนเสถียร, การสื่อสารกับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓) หน้า ๑๑๓-๑๑๗

^{๕๐}พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, ข่าวสารการเมืองของคนไทย, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖) หน้า ๑๓-๑๔.

สรุปได้ว่า การรับรู้ คือการแปลความหมายที่เป็นระบบของสิ่งเร้าที่มาจากสัมผัสทั้ง ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ โดยการรับรู้มีตั้งแต่ระดับที่ง่าย ไม่ซับซ้อน ถึงระดับที่ยาก ซับซ้อน หลายเงื่อนไข โดยการรับรู้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ หรือจากการกระทำบางสิ่งบางอย่างก็ได้

๒.๓ สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ดังที่ วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน กล่าวว่า สภาพสังคมและการเมืองไทยตามกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ยังคงประสบปัญหาหลายด้าน เช่น การเมืองไทยยังไม่เป็นระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง สังคมไทยยังคงมีปัญหาคาความเห็นพ้องต้องกันหรือฉันทามติทางการเมือง ปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองไทยจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาสังคมและการเมืองให้เป็นระบอบประชาธิปไตยดังนั้น สังคมไทยเกี่ยวข้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์มากยิ่งขึ้นตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ซึ่งป็นสภาพการณ์ของโลกอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้นด้วยปัจจัย เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี^{๕๑} ซึ่งสอดคล้องกับสุจิต บุญบงการ^{๕๒} กล่าวว่า “ปัญหาการเมืองไทย การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของไทยเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ และมีพัฒนาการตามลำดับ ยังคงมีปัญหามากหลายด้าน เช่นพรรคการเมืองไทยยังเป็นองค์กรที่อ่อนแอและขาดความเป็นสถาบันทางการเมือง ปัญหาการเมืองไทย ทั้งการเมืองการปกครองของไทยมีลักษณะประการหนึ่งคือการมีภาวะผู้นำสองระดับคือ ภาวะผู้นำสังคมที่มีบารมีสูงและเป็นผู้นำมวลชนคือพระมหากษัตริย์ ส่วนผู้นำทางการเมืองและการบริหารเป็นเพียงส่วนประกอบ ซึ่งยังขาดผู้นำลักษณะผู้นำมวลชนตามความหมายที่แท้จริงแม้ว่าผู้นำทางการเมืองในปัจจุบัน ปัญหาที่สำคัญของการเมืองไทยอีกลักษณะหนึ่งคือ ความเป็นระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย” ดังนั้นผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัญหาวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำเป็นอย่างไร ซึ่งผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งผู้นำชุมชนมีส่วนในการชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ความร่วมมือทางการเมืองของชุมชน

เป็นการร่วมมือในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์การหรือหน่วยงาน การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับและให้ความร่วมมือและเต็มใจปฏิบัติสิทธิหน้าที่ทางการเมืองในทางที่ถูกต้อง ดังที่ พระครูสมุห์สำราญ รุกขิตจิตโต^{๕๓} กล่าวว่า “ชุมชนให้ความร่วมมือ การรับฟัง การชี้แจงนโยบายจากรัฐบาลส่วนใหญ่ชุมชนให้ความสนใจในเรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับบ้านเมือง” พระครูสุนทร

^{๕๑}วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, ปัจจัยที่ทำให้หายเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยของไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ใน ๒๑ ปี, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๖) หน้า ๓๐๗-๓๑๐.

^{๕๒}สุจิต บุญบงการ, แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๐) หน้า ๙๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สำราญ รุกขิตจิตโต, รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

ศีลวงส์^{๕๔} กล่าวว่า “ชุมชนได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่แนะนำให้ประชาชนได้ให้ความร่วมมือใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง” นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา^{๕๕} “ชุมชนมีการตื่นตัวทางการเมืองเสมอไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับหมู่บ้าน/ท้องถิ่น หรือระดับประเทศ ชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก รู้จักวิเคราะห์ผลงานของนักการเมืองในระหว่างการทำหน้าที่ของนักการเมืองที่ผ่านมา” ด้านนายสงกรานต์ สัจยวน^{๕๖} “ประชาชนให้ความร่วมมือ ๙๐ เปอร์เซ็นต์โดยการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งผู้นำเพื่อมาบริหารบ้านเมือง” ซึ่งสอดคล้องกับนายทวี สุตโต^{๕๗} “ในการเลือกตั้งชุมชนให้ความร่วมมือ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของการเลือกตั้งและอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ประชาชนที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศและต่างจังหวัดไม่สามารถเดินทางมาใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงได้จึงทำให้การเลือกตั้งและความร่วมมือของประชาชนไม่สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์” นายศิริชัย หอมโคกค้อ^{๕๘} กล่าวว่า “ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การเลือกตั้งในแต่ละครั้งคนในชุมชนก็ออกมาใช้สิทธิของตนเองและมีการเตรียมความพร้อมทางการเมือง” นายสุวัฒน์ ห่องบุตรศรี^{๕๙} “ชุมชนให้ความร่วมมือทางการเมืองทุกๆ ด้านสนับสนุนการบริหารบ้านเมืองในการเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้ามาบริหารและพัฒนาบ้านเมือง”

๒. การรณรงค์ในการเลือกตั้ง

นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา^{๖๐} กล่าวว่า “ในฐานะผู้นำชุมชนการรณรงค์เลือกตั้งเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนที่ต้องปฏิบัติสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การติดประกาศป้ายรณรงค์ทางการเมือง การเชิญชวนให้ออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเลือกตั้ง” พระครูสมุห์สำรวย รุขิตจิตโต^{๖๑} กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนมีการพบปะพูดคุยกับ

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศีลวงส์, เจ้าคณะตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา, กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายสงกรานต์ สัจยวน, กำนันตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายทวี สุตโต, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓ ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายศิริชัย หอมโคกค้อ, กำนัน ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ห่องบุตรศรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา, กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สำรวย รุขิตจิตโต, รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

ชาวบ้านโดยให้คำแนะนำเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองบริหารบ้านเมือง การรวมกลุ่มเดินรณรงค์หาเสียงไปในที่ต่างๆเพื่อให้ประชาชนได้พิจารณา” พระครูสุนทรศีลวงค์^{๖๒} “การเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนนั้นเพื่อมาบริหารงานทำหน้าที่จะต้องเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัวและไม่เห็นแก่ผลประโยชน์หรือสินจ้างรางวัลใดๆ” นายสงกรานต์ สัจยวน^{๖๓} “มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ ทำความเข้าใจในการเลือกตั้งและมีการติดประกาศให้ประชาชนทราบก่อนการเลือกตั้งไว้ล่วงหน้า” นายสะอาด มิโค^{๖๔} “มีการประชาสัมพันธ์ และมีการจัดประชุมในหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชนแจ้งให้ที่ประชุมทราบในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง” นายสำรอง มนตรี^{๖๕} “ใช้หอกระจายข่าวและประกาศประชาสัมพันธ์” นายสุธี พลสันต์^{๖๖} “การประชาสัมพันธ์ให้ลูกบ้านได้ทราบถึงผลดีและผลเสียในกรณีการเลือกตั้ง” นายศิริชัย หอมโคกค้อ^{๖๗} “การรณรงค์หาเสียงผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนในการประกาศหรือเดินสายหาเสียงในเขตชุมชน มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบล่วงหน้า และมุ่งเน้นในเรื่องใช้สิทธิของตนโดยสุจริต” นายทวี สุดโต^{๖๘} “มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับทราบล่วงหน้าเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการเลือกตั้ง” นายสุวัฒน์ ห่องบุตรศรี^{๖๙} “มีการจัดรูปแบบของความสามัคคีในชุมชน การทำป้ายรณรงค์การเลือกตั้งและประชาสัมพันธ์”

๓. การจัดกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา^{๗๐} กล่าวว่า “การจัดกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นโดยการจัดเวทีให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้แสดงวิสัยทัศน์และนโยบายต่างๆ” ส่วนพระครูสมุห์สำรวาย รุกขิตจิตโต^{๗๑} กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนมีการจัดเวทีเพื่อให้ชาวบ้านใน

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศีลวงค์, เจ้าคณะตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายสงกรานต์ สัจยวน ตำแหน่ง กำนันตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายสะอาด มิโค, กำนันตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายสำรอง มนตรี, ผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองบัวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายสุธี พลสันต์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายศิริชัย หอมโคกค้อ, กำนัน ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายทวี สุดโต, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓ ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ ห่องบุตรศรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา, กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สำรวาย รุกขิตจิตโต, รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

ชุมชนได้มีกิจกรรมทางการเมืองและสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันได้ และกระทำตามระเบียบที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ตามระเบียบวินัยทางการเมือง เพื่อส่งผลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ ไม่ว่าจะ เป็นในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ ให้เกิดผลสำเร็จต่อการบริหารงานทางการเมือง” พระครูสุนทรศีลวงค์^{๗๒} “การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญในการออกไปใช้สิทธิของตนในการเลือกผู้แทนมาบริหารงานแทนประชาชน” นายสงกรานต์ สัจยวน^{๗๓} “มีเจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการเลือกตั้งมาให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยมีผู้นำให้ความร่วมมือ” นายสะอาด มิโค^{๗๔} “การเดินรณรงค์และมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ขึ้นในหมู่บ้านหรือในชุมชน” นายสำรอง มนตรี^{๗๕} “ประชาสัมพันธ์ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบในการรณรงค์การเลือกตั้ง” นายสุธี พลสันต์^{๗๖} “มีการจัดประชุมชี้แจงประจำเดือนทุกเดือนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความสมานฉันท์” นายศิริชัย หอมโคกค้อ^{๗๗} “มีการประชุมผู้นำชุมชน การชี้แจงนโยบายให้ผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และนำนโยบายต่างๆ ในการประชุมมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง” พระครูโอภาสกิจจานุรักษ์ กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนมีการจัดกิจกรรมและการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ”

๔. บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย

โดยเริ่มจากการริเริ่ม การมีส่วนร่วมของชุมชน การประเมิน การดำเนินการตามกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ของนโยบายทางการเมือง เพื่อเป็นไปตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้ ดังที่นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา^{๗๘} กล่าวว่า “สำหรับแนวนโยบายของผู้นำชุมชนกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคนในท้องถิ่น แนวทางคือการไม่โจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในระหว่างการหาเสียงและเสนอนโยบายให้ประชาชนได้พิจารณา” พระครูสมุห์สำรวย รุกขิตจิตโต^{๗๙}

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศีลวงค์, เจ้าคณะตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายสงกรานต์ สัจยวน, กำนันตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายสะอาด มิโค, กำนันตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายสำรอง มนตรี, ผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองบัวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายสุธี พลสันต์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายศิริชัย หอมโคกค้อ, กำนัน ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา, กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สำรวย รุกขิตจิตโต, รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

“ผู้นำชุมชนมีสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งตามกฎหมาย” พระครูสุนทรศีลวงค์^{๘๐} “ผู้นำชุมชนต้องเดินรณรงค์ในการเลือกตั้งเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความตื่นตัว ได้เห็นความสำคัญของการออกไปใช้สิทธิของตนเองเพื่อเลือกคนมาบริหารบ้านเมือง” นายสงกรานต์ สัจยวน^{๘๑} “นำนโยบายจากรัฐบาลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและให้ยึดถือปฏิบัติตาม” นายสะอาด มิโค ^{๘๒} “ในวันเลือกตั้งจะต้องตรวจความเรียบร้อยของชุมชนทั้งกลางวันและตอนกลางคืนอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้คนที่ซื้อสิทธิขายเสียงได้กระทำการใดๆ” นายสุธี พลสันต์^{๘๓} “การออกนโยบายในการพัฒนาร่วมกันเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน และให้ความสำคัญกับลูกบ้านเป็นสำคัญ” นายสวัสดิ์ มุลราช^{๘๔} “การออกนโยบายโดยสร้างความสามัคคีในชุมชน การสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง” นายศิริชัย หอมโคกค้อ^{๘๕} “มีการออกนโยบายเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชุมชนในพื้นที่ได้รับทราบไม่ให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายมุ่งเน้นให้อยู่ในกรอบนโยบาย” นายคำไมย อ่อนตา^{๘๖} กล่าวว่า “มีนโยบายโดยประกาศไม่ให้ซื้อสิทธิขายเสียงในชุมชน และห้ามทำลายป้ายประชาสัมพันธ์ทางการเมือง” และพระครูพิทักษ์ สิริสาร^{๘๗} กล่าวว่า “แนะนำให้ประชาชนใช้สติปัญญาพิจารณาคุณสมบัติของผู้ลงเลือกตั้ง”

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น สิ่งสำคัญผู้นำชุมชนและพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งประกอบไปด้วย

๑.๑ ความร่วมมือทางการเมืองของชุมชน เป็นการร่วมมือในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย ชุมชนให้ความร่วมมือ การรับฟัง การชี้แจงนโยบายจากรัฐบาลส่วนใหญ่ชุมชนให้ความสนใจในเรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับบ้านเมือง ชุมชนได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่แนะนำให้ประชาชนให้ความร่วมมือใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง ชุมชนมีการตื่นตัวทางการเมืองเสมอไม่

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศีลวงค์, เจ้าคณะตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นายสงกรานต์ สัจยวน, กำนันตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน กันยายน ๒๕๕๘

^{๘๒} สัมภาษณ์ นายสะอาด มิโค, กำนันตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นายสุธี พลสันต์, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มุลราช, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นายศิริชัย หอมโคกค้อ, กำนัน ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นายคำไมย อ่อนตา, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านดอนปอแดง ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ สิริสาร, เจ้าคณะตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับหมู่บ้าน/ท้องถิ่น หรือระดับประเทศ ชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก รู้จักวิเคราะห์ผลงานของนักการเมืองในระหว่างการทำหน้าที่ของนักการเมืองที่ผ่านมาในการเลือกตั้ง ชุมชนให้ความร่วมมือ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของการเลือกตั้งและอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ประชาชนที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศและต่างจังหวัดไม่สามารถเดินทางมาใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงได้จึงทำให้การเลือกตั้งและความร่วมมือของประชาชนไม่สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์ การเลือกตั้งในแต่ละครั้งคนในชุมชนก็ออกมาใช้สิทธิของตนเองและมีการเตรียมความพร้อมทางการเมืองชุมชนให้ความร่วมมือทางการเมืองต่างๆ ด้านสนับสนุนการบริหารบ้านเมืองในการเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้ามาบริหารและพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้น

๑.๒ การรณรงค์ในการเลือกตั้ง ในฐานะผู้นำชุมชนการรณรงค์เลือกตั้งเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนที่ต้องปฏิบัติสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การติดประกาศป้ายรณรงค์ทางการเมือง การเชิญชวนให้ออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเลือกตั้ง ผู้นำชุมชนมีการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านโดยให้คำแนะนำเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองบริหารบ้านเมือง การรวมกลุ่มเดินรณรงค์หาเสียงไปในที่ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้พิจารณาการเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนนั้นเพื่อมาบริหารงานทำหน้าที่จะต้องเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัวและไม่เห็นแก่ผลประโยชน์หรือสินจ้างรางวัลใดๆ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ ทำความเข้าใจในการเลือกตั้งและมีการติดประกาศให้ประชาชนทราบก่อนการเลือกตั้งไว้ล่วงหน้า การจัดประชุมในหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชนแจ้งให้ที่ประชุมทราบในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนในการประกาศหรือเดินสายหาเสียงในเขตชุมชน มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบล่วงหน้า และมุ่งเน้นในเรื่องใช้สิทธิของตนเองโดยสุจริต

๑.๓ การจัดกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง การจัดกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นโดยการจัดเวทีให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้แสดงวิสัยทัศน์และนโยบายต่างๆ” เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีกิจกรรมทางการเมืองและสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันได้ เพื่อกระทำตามระเบียบที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ตามระเบียบวินัยทางการเมือง เป็นการส่งผลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ ให้เกิดผลสำเร็จต่อการบริหารงานทางการเมือง การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญในการออกไปใช้สิทธิของตนเองในการเลือกผู้แทนมาบริหารงานแทนประชาชน มีเจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการเลือกตั้งมาให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยมีผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือ การจัดประชุมชี้แจงประจำเดือนทุกเดือนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความสมานฉันท์ การชี้แจงนโยบายให้ผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมนโยบายต่างๆ ในการประชุมมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

๑.๔ การกำหนดนโยบายทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง สำหรับแนวนโยบายของผู้นำชุมชนกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคนในท้องถิ่น แนวทางคือการไม่โจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในระหว่างหาเสียงและเสนอนโยบายให้ประชาชนได้พิจารณาเป็นการริเริ่ม การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำชุมชนต้องเดินรณรงค์ในการเลือกตั้งเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความตื่นตัว ได้เห็นความสำคัญของการออกไปใช้สิทธิของตนเองเพื่อเลือกคนมา

บริหารบ้านเมือง นำนโยบายจากรัฐบาลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและให้ยึดถือปฏิบัติตาม ในวันเลือกตั้งจะต้องตรวจความเรียบร้อยของชุมชนทั้งกลางวันและตอนกลางคืนอย่างเคร่งครัด เพื่อให้คนที่ซื้อสิทธิ์ขายเสียงได้กระทำการใดๆ การออกนโยบายในการพัฒนาร่วมกันเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและให้ความสำคัญกับลูกบ้านเป็นสำคัญ การสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีนโยบายโดยประกาศไม่ให้อื้อสิทธิ์ขายเสียงในชุมชน และห้ามทำลายป้ายประชาสัมพันธ์ทางการเมือง และแนะนำให้ประชาชนใช้สติปัญญาพิจารณาคุณสมบัติของผู้ลงเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้าบริหารบ้านเมือง

ดังนั้นสภาพปัญหาและการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำชุมชนมีส่วนในการชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและให้ความร่วมมือทางการเมือง การรณรงค์ในการเลือกตั้ง การจัดกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการกำหนดนโยบายทางการเมือง

๒.๔ สรุป

สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนทางการเมืองสามารถสรุปได้ดังนี้

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นการรับรู้ทางการเมืองและทัศนคติที่บุคคลหรือกลุ่ม ระบบความเชื่อถือเกี่ยวกับแบบแผนของกิจกรรมทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง โดยไม่ได้หมายถึงสิ่งต่างๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งหมด ความเชื่อเหล่านี้อาจจะอยู่ในหลายลักษณะ ซึ่งเป็นความเชื่อในด้านประสบการณ์เชิงประจักษ์ในวิถีชีวิตที่เป็นจริงในทางการเมือง หรืออาจจะเป็นความเชื่อในเป้าหมาย หรือค่านิยมทางการเมืองที่เป็นผลจากการอบรมกล่อมเกล่าต่อสมาชิกหรือกลุ่มต่างๆ ของระบบการเมือง โดยการอบรมกล่อมเกล่าจะเป็นช่องทางนำไปสู่การแสดงออกทางการเมือง และการอบรมจะถูกกำหนดโดย ขนบธรรมเนียม ประสพการณ์ แรงจูงใจ ระเบียบทางสังคม

ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง ได้แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทคับแคบ (Parochial Political Culture) คือ เมื่อคนในสังคมมีความโน้มเอียงน้อยมากต่อวัตถุทางการเมือง ทั้งในแง่การรู้จัก ความรู้สึก และการประเมินค่า ไม่ว่าจะเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป หรือเกี่ยวกับสถาบันบุคคลหรือประเด็นนโยบาย กล่าวคือบุคคลแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองเลย เขาจะไม่คิดว่าการเมืองระดับชาติจะกระทบเขาได้ และเขาก็จะไม่หวังว่าการเมืองระดับชาติจะตอบสนองความต้องการอะไรของเขา

๒) วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) คือ เมื่อคนส่วนใหญ่ในสังคมรู้จักสถาบันทางการเมืองเฉพาะอย่าง และมีความรู้สึกต่อมันไม่ว่าในแง่บวกหรือลบ อีกทั้งสามารถประเมินค่าว่าชอบธรรมหรือไม่ แต่เขาจะมีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองโดยทั่วไป และกับปัจจัยนำออกของมันเท่านั้น กล่าวคือ อยู่ในฐานะผู้รอรับผลจากระบบการเมืองโดยที่ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอความต้องการของตนต่อระบบ แม้เขาจะเคารพเชื่อฟังระบบ แต่ก็มองว่าเขาเองก็ไม่มี

อิทธิพลใดๆ ต่อระบบคอยแต่รับผลกระทบจากระบบเขาคือบุคคลที่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจรัฐและยอมรับมันหากแต่ไม่รู้ว่าตนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านช่องทาง กลไก หรือสถาบันใด

๓) วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือ เมื่อคนในสังคมมีความรู้มีความรู้สึก เกี่ยวกับระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของมันมาก จะเป็นในทางบวกหรือทางลบก็ได้ และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย คือ

๑. จะต้องมีความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย
๒. จะต้องยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญ และศักดิ์ศรีของบุคคล หลักความเสมอภาคของบุคคล หลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
๓. เคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ หลักการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุกๆ ฝ่าย ทั้งนี้จะต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของเสียงส่วนน้อยด้วย

๔. มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง โดยติดตามข่าวคราวกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นต่างๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการใช้สิทธิเลือกตั้ง

๕. ต้องเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง
๖. เป็นผู้ที่มีทัศนคติและมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ สิ่งนี้นับว่ามีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย

๗. จะต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ

๘. จะต้องเป็นผู้ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ ความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำขอรับการใช้อำนาจเด็ดขาดอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ โดยปราศจากการโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์ การมีความคิดอ่านที่ตรงข้ามกับการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย

แนวคิดและวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง

๑. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง เป็นสถานการณ์ทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน และผลจากการเมืองนี้เองที่ทำให้ชีวิตของมนุษย์ได้แสดงพฤติกรรมบางอย่างออกมา เช่น การประท้วงเมื่อไม่พอใจกับการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล การต่อต้าน และเรียกร้องเมื่อมีนโยบายใดนโยบายหนึ่งมีผลกระทบทางลบกับประชาชน รวมถึงการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่ประชาชนได้แสดงพฤติกรรมออกที่ชัดเจนที่สุดและถูกต้องตามกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองสามารถแสดงออกมาในทางลักษณะภายในของปัจเจกบุคคล เช่น ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพ แสดงออกโดยอาศัยลักษณะภายนอกที่เป็นสภาวะแวดล้อม ได้แก่ สถานการณ์ ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และองค์กรต่างๆ

๒. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแนวปฏิบัติที่ได้วางเป็นแบบอย่างในการยึดมั่นของวิถีการดำเนินงานที่เรียกว่าวัฒนธรรมถูกหยั่งรากลึกลงไปในการเมือง อันเป็นแนวทางหนึ่งที่สะท้อนพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนประเทศนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน จนกระทั่งมีการเรียก

ขานตามแต่ละประเทศ เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองที่มีประชาธิปไตยแบบไทยๆ โดยมีวิธีการดำเนินแบบง่ายๆ ยอมรับที่มีการคอร์รัปชันแต่พัฒนาให้ประเทศเจริญได้ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ความคิด ความเชื่อ ทศนคติทางการเมือง โดยเป้าหมายคือการบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมือง

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการกลมกลืนทางการเมือง เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองขึ้นมา ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนในวิชาสังคมศึกษา จากข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันไปจนถึงการรับเอาทัศนคติทางการเมืองจากครอบครัว กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นๆ

๑. ความรู้และประสบการณ์ทางการเมือง เช่น ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง ค่านิยมอุดมการณ์ ความเชื่อ บรรทัดฐานทางการเมือง องค์กรทางการเมือง เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดฝึกฝนให้กับผู้รับการขัดเกลา

๒. การกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) หมายถึงบุคคลผู้ให้การขัดเกลา กับผู้รับการขัดเกลาจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันก่อนเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ สั่งสอนอบรมทางด้านการเมือง

๓. ภาษา (Language) เป็นเครื่องมือสำหรับการถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองที่สำคัญภาษานี้หมายถึงภาษาของสังคมและภาษาเฉพาะ หรือศัพท์เทคนิคทางการเมืองด้วย การถ่ายทอดจะได้ผลก็ต่อเมื่อรู้ภาษากัน เมื่อรู้ภาษากันแล้ว ก็จะช่วยให้ผู้รับการขัดเกลาสามารถรู้และเข้าใจความจริงอย่างเป็นระบบได้ รู้และเข้าใจแนวคิดที่สลับซับซ้อน เช่น อุดมการณ์ทางการเมืองได้ และสามารถแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด และค่านิยมของตนกับผู้อื่นได้

๔. ความรักความชอบพอ (Affection) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้ให้การขัดเกลาโดยเฉพาะ ผู้ให้การขัดเกลาจะต้องรักและชอบผู้รับการขัดเกลาอย่างแท้จริง ความเจริญเติบโตทางร่างกายและจิตใจจึงจะเกิดขึ้นในผู้รับการขัดเกลา ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญให้ผู้รับการขัดเกลายินดีที่จะประสานงานร่วมมือกับผู้อื่น พยายามเข้าใจผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น

๕. สภาพแวดล้อม การขัดเกลาทางการเมืองจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่างๆ กัน สภาพแวดล้อมนี้ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิต เช่น บุคคลแวดล้อม มีพ่อ แม่ ญาติ เพื่อน หรือสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อากาศ บรรยากาศ ช่วงเวลาที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เป็นต้น

๔. แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หลักการประชาธิปไตย ๑๒ ประการ ที่นักการเมืองต้องเข้าใจและยึดถือประกอบด้วย ๑. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือระบบที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตย และมอบหมายให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่แทนตน ๒. สิทธิเสรีภาพ ๓. ความเสมอภาค ๔. หลักนิติธรรม ๕. ค่านิยมและจิตวิญญาณความเป็นประชาธิปไตย ๖. ความอดทนอดกลั้น ความใจกว้าง และความมีน้ำใจนักกีฬา ๗. ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือกรรมวิธี เพื่อเป้าหมายทางการเมือง ๘. ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติ บริหาร และศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องตระหนักว่าตนเป็นผู้ซึ่งได้รับอาณัติจากประชาชน ๙. ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ จำเป็นอย่างยิ่งต้องยึดถือหลักจริยธรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งมารยาททางการเมือง โดยจะต้องกระทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ๑๐. ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การกระทำอันใดก็ตามต้องคำนึงถึงหลักการใหญ่ๆ คือ ความถูกต้องตามกฎหมาย

ความชอบธรรมทางการเมือง ความถูกต้องเหมาะสม ความน่าเชื่อถือ ๑๑. การบริหารบ้านเมืองจะต้องอิงหลักธรรมาภิบาล ๑๒. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารระดับสูง ซึ่งสามารถนำประเทศชาติและสังคมไปสู่ความเจริญ ดังนั้น ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองคือหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย จะต้องประกอบด้วย หลักความเสมอภาค เท่าเทียมและเป็นธรรม หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความเคารพซึ่งกันและกัน หลักของการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการยอมรับอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ทุกคน

๕. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อุดมการณ์นั้นยังหมายถึงความเชื่อ แต่ความเชื่อโดยทั่วไปไม่ใช่อุดมการณ์ ความเชื่อที่จะเรียกว่า อุดมการณ์ได้นั้นจะต้องเป็นความเชื่อที่ยึดถือร่วมกัน และนำความเชื่อนั้นมาเป็นหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ เช่น เป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับร่วมในกลุ่มชน

๖. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อการมีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เช่นกัน เนื่องจากอีกแนวทางการอบรมด้านการเมืองให้กับผู้รับเป็นอย่างดีหากการรับรู้ข่าวสารมากก็จะทำให้คนๆ นั้นมีความรู้ด้านการเมืองได้มากเพิ่มขึ้นด้วยการจะตัดสินใจทางการเมืองก็อาจเกิดขึ้นได้บนฐานข้อมูลที่ได้รับนั้นๆ เป็นการรับรู้ สิ่งเร้าที่มาจากการสัมผัสทั้ง ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ โดยการรู้มีตั้งแต่ระดับที่ง่าย ไม่ซับซ้อน ถึงระดับที่ยาก ซับซ้อน หลายเงื่อนไข โดยการรับรู้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ หรือจากการกระทำบางสิ่งบางอย่างก็ได้

บทที่ ๓

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

ในการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน
จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังมี
รายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

๓.๑.๑ ความหมายหลักพุทธธรรม

๓.๑.๒ ลักษณะทั่วไปของหลักพุทธธรรม

๓.๒ หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง

๓.๒.๑ หลักสาราณียธรรม ๖

๓.๒.๒ หลักอปริหานิยธรรม ๗

๓.๒.๓ หลักอริปไตย ๓

๓.๒.๔ หลักอคติ ๔

๓.๒.๕ หลักธรรมคุ้มครองโลก ๒

๓.๓ สรุป

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

พุทธธรรมที่สนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเป็นหลักการหรือคำสอน
เพื่อสนองความต้องการทางปัญญา นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียด
ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ความหมายหลักพุทธธรรม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)^๑ พุทธธรรม ก็คือ พุทธธรรมและยังคงเป็นพุทธธรรมอยู่
นั่นเอง มีข้อจำกัดเพียงอย่างเดียวว่า หลักการหรือคำสอนใดก็ตามที่เป็นเพียงการคิดค้นหาเหตุผลใน
เรื่องความจริงเพื่อสนองความต้องการทางปัญญา โดยมีได้มุ่งและแสดงแนวทางสำหรับประพฤติปฏิบัติ
ในชีวิตจริง อันนั้นให้ถือว่าไม่ใช่พระพุทธานุศาสน์ เฉพาะอย่างที่ถือว่าเป็นคำสอนเดิมแท้ของ
พระพุทธเจ้า ซึ่งในที่นี้เรียกว่าพุทธธรรม ในการประมวลคำสอนในพระพุทธานุศาสน์มาวางเป็นข้อสรุป
ลงว่า พุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนและทรงมุ่งหมายแท้จริง เป็นอย่างไรนั้น เป็นเรื่องยาก แม้จะ
ยกข้อความในคัมภีร์ซึ่งถือกันว่าเป็นพุทธพจน์มาอ้าง เพราะคำสอนในคัมภีร์มีปริมาณมากมาย มีแง่
ด้านระดับความลึกซึ้งต่างๆ กัน และขึ้นต่อการตีความของบุคคล โดยใช้สติปัญญาและความสุจริตใจ
หรือไม่เพียงไรด้วย ในบางกรณี ผู้ถือความเห็นต่างกันสองฝ่าย อาจยกข้อความในคัมภีร์มาสนับสนุน

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒)

ความคิดเห็นของตนได้ด้วยกันทั้งคู่การวินิจฉัยความจริงจึงขึ้นต่อความแม่นยำในการจับสาระสำคัญ และความกลมกลืนสอดคล้องแห่งหลักการและหลักฐานที่แสดงทั้งหมดโดยหน่วยรวมเป็นข้อสำคัญ แม้ กระนั้น เรื่องที่แสดงและหลักฐานต่างๆ ก็มักไม่กว้างขวางครอบคลุมพอ จึงหนีไม่พ้นจากอิทธิพล ความเห็นและความเข้าใจพื้นฐานต่อพุทธธรรมของบุคคลผู้แสดงนั้น

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า พุทธธรรมเป็นคำสอนที่มุ่งสำหรับคนทุก ประเภท คือ ครอบคลุมสังคมทั้งหมดและลักษณะทั่วไปของพุทธธรรมนั้น สรุปได้ ๒ อย่าง คือ^๒

๑. แสดงหลักความจริงสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌิมาธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดง เพื่อประโยชน์ทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายาม ที่จะเข้าถึงสังขารด้วยวิธี ฤทธิสร้างทฤษฎีต่างๆ ขึ้นแล้วยึดมั่น ปกป้องทฤษฎีนั้นๆ ด้วยการแก่งความจริงทางปรัชญา

๒. แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิบัติ” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงงมงาย มุ่งผลสำเร็จคือความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่ สามารถมองเห็นได้ตั้งแต่ในชีวิตนี้ ในทางปฏิบัติ ความเป็นสายกลางนี้ เป็นไปโดยสัมพันธ์กับ องค์ประกอบอื่นๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือ คฤหัสถ์ เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า พระพุทธศาสนา โดยทั่วไปมีความหมาย กว้างมาก รวมถึงแต่หลักธรรม พระสงฆ์ องค์กร สถาบัน กิจการ ไปจนถึงศาสนสถานและศาสนาวัตถุ ทุกอย่าง แต่ถ้าจะเจาะลงไปให้ถึงความหมายแท้ที่เป็นตัวจริง พระพุทธศาสนาก็มีความหมาย ตรงไปตรงมาตามคำแปล โดยพยัญชนะของคำว่า พระพุทธศาสนานั้นเองว่า “คำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า” นี่คือ ตัวแท้ตัวจริงของพระพุทธศาสนา สิ่งอื่นนอกจากนี้เป็นส่วนขยายออกหรือออก ขึ้นมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น^๓

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ ประมาท

๓.๑.๒ ลักษณะทั่วไปของหลักพุทธธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงลักษณะของพุทธธรรม สรุปได้ดังนี้^๔

๑. คำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง หรือลักษณะที่เป็นสายกลาง ไม่สุดโต่งในทาง ความคิดหรือสุดโต่งในทางปฏิบัติตน เห็นความสำคัญทางด้านจิตใจ และทางด้านร่างกายซึ่งสัมพันธ์กัน อย่างแยกไม่ได้ จึงวางข้อปฏิบัติที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิบัติ แปลว่า ทางสายกลางหรือ ข้อปฏิบัติที่เป็น สายกลาง (มรรคมองค์ ๘) คือความพอดีและที่ชนะเกี่ยวกับ สังขาร ก็เป็นกลาง ความจริงที่เป็นกลาง ตามเหตุปัจจัยไม่ขึ้นกับใคร (เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท)

^๒พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), *พุทธศาสนากับสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒)

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: กรมการ ปกครองกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๔๐)

^๔พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *รู้หลักก่อนแล้วศึกษาให้ได้ผล*, (สำนักงานคณะกรรมการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗) หน้า ๗.

๒. พุทธธรรมมีหลักการเป็นสากลหรือสอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติ คือธรรมดาของสิ่งทั้งหลายเป็นเช่นนั้นเอง เรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติ ในทางปฏิบัติ สอนให้คนมีเมตตากรุณาอย่างเป็นสากล ชาวพุทธต้องมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั่วกันหมดไม่เลือกพวกเขาพวกใคร

๓. พุทธธรรมให้ความสำคัญของสาระ (ธรรม) และรูปแบบ (วินัย) ธรรมวินัยจึงเป็นชื่อหนึ่งของพุทธศาสนา ต้องมีทั้งสองอย่าง ธรรมเป็นหลักความจริง ซึ่งมีอยู่แล้วตามธรรมดาของมัน และเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาปฏิบัติสามารถเข้าถึงได้ ส่วนวินัย เป็นกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กติกา หรือข้อบัญญัติที่กำหนดขึ้นเพื่อให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติ เพื่อความเจริญ และความสงบสุข วินัยเปรียบได้กับศีล ๕ เป็นต้น

๔. พุทธธรรมสอนหลักกรรม พระพุทธศาสนายึดเอาการกระทำหรือความประพฤติเป็นเครื่องจำแนกคน ไม่แบ่งแยกด้วยชาติกำเนิด ผิวพรรณ เน้นการรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ไม่ขัดทอดสิ่งภายนอก มีการสำรวจตนเองเป็นเบื้องต้นก่อน นอกจากนี้สอนหลักกรรมให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ฝากไว้กับโชคชะตา กรรมสอนคู่กับความเพียร ความสำเร็จเกิดขึ้นได้จากความเพียร และจากการกระทำตามทางของเหตุและผล

๕. สอนให้มองความจริงโดยแยกแยะจำแนกครบทุกด้านทุกมุม ตัวอย่างเช่น มีผู้ถามเรื่องการพูดว่าสิ่งใดควรพูด สิ่งใดไม่ควรพูด พระพุทธองค์ตรัสแยกแยะให้ฟังว่า “วาจาใดไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือกกาลที่จะตรัส วาจาใดไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส และ วาจาใดเป็นคำจริง เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือกกาลที่จะตรัส” ลักษณะท่าทีของการสนองตอบหรือปฏิกริยา ต่อสิ่งทั้งหลายแบบชาวพุทธ ต้องมองอย่างวิเคราะห์ แยกแยะ จำแนก แจกแจง ครบทุกด้าน

๖. หลักการสำคัญของพุทธศาสนาคือ มุ่งอิสรภาพ ดังพุทธพจน์ว่า “มหาสมุทรแม้จะกว้างใหญ่เพียงใดก็ตาม แต่น้ำในมหาสมุทรที่มากมายนั้น มีรสเดียวคือรสเค็มฉ่ำฉ่ำ ธรรมวินัยของพระองค์ที่สอนไว้มากมาย ทั้งหมดก็มีรสเดียว คือวิมุติรส ได้แก่ ความหลุดพ้นจากทุกข์และปวงกิเลส ฉะนั้น”

๗. เป็นศาสนาแห่งปัญญา ดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมีปัญญาเป็นยอดยิ่ง” หลักปัญญาสำคัญ เพราะปัญญาเป็นตัวตัดสินในการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญแก่ศรัทธา ศีล สมาธิ ว่าเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้เพื่อเข้าถึงจุดหมาย โดยมีปัญญาเป็นตัวตัดสินสูงสุด นั่นคือ ศรัทธา ก็ขาดปัญญาไม่ได้ ศีล ก็เพื่อประคับประคองจนเกิดปัญญา สมาธิ ก็ต้องนำไปสู่ปัญญา มิฉะนั้นจะหลงผิด หลงทาง ปัญญาจึงเป็นคุณธรรมสำคัญ เป็นเอก ปัญญาในขั้นสูงสุดคือปัญญาในขั้นที่รู้เท่าทันสังขารธรรม เรียกว่า วิปัสสนาปัญญา

๘. สอนหลักอนัตตา พระพุทธศาสนาประกาศหลักสำคัญเกี่ยวกับความจริงของสิ่งทั้งหลาย หรือของสภาวะธรรมต่างๆ คือ หลักอนัตตา เป็นหลักใหม่ที่โลกไม่เคยค้นพบมาก่อน ความยึดติดในอัตตาหรือตัวตนเป็นสิ่งฝังลึกแนบแน่นในจิตใจมนุษย์ แต่แท้จริงผู้มีปัญญาเห็นว่าสิ่งทั้งหลายที่ดำรงอยู่เป็นไปตามธรรมดาของมันไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้เลย

๙. การมีทัศนคติที่มองสิ่งทั้งหลายตามความสัมพันธ์แห่งเหตุและปัจจัย เชื่อมโยงกันอิงอาศัยกันเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยนั่นเอง

๑๐. ยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐด้วยการฝึกฝนพัฒนา เมื่อพัฒนา แล้วก็เป็นผู้ประเสริฐสุด ดังพุทธพจน์ว่า ผู้ที่ฝึกแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ และเมื่อฝึกดีแล้วมนุษย์ก็จะประเสริฐกว่าเทพทั้งหลาย พระพุทธองค์ฝึกพระองค์ดีแล้วแม้เทพทั้งหลายก็น้อมนมัสการ

๑๑. เป็นศาสนาแห่งการศึกษา นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต หลักปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเรียกว่า มรรค หมายถึงทางดำเนินชีวิต ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวพุทธ คือ การดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ ๘ เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา หรือไตรสิกขา ในที่สุดจะบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตที่ติงาม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๑๒. ให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในได้แก่ โยนิโสมนสิการ คือ การคิดใคร่ครวญในธรรมโดยแยกกาย ลึกซึ้ง อย่างผู้มีปัญญา คือ รู้จักคิด คิดเป็น ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กัลยาณมิตรที่ดี มีครูอาจารย์ที่ดี มีพ่อแม่ที่ดี ให้ความรู้ที่ถูกต้อง เป็นตัวอย่างที่ดี มีแหล่งความรู้ มีสื่อมวลชนที่ใสสะอาด

๑๓. สอนให้ตื่นตัวด้วยความไม่ประมาท พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำ อับปมาทธรรม หรือความไม่ประมาท ถึงกับตรัสเป็นปัจฉิมวาจา คือพระดำรัสสุดท้ายก่อนจะปรินิพพาน ว่า “สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”

๑๓. สอนให้เห็นทุกข์ แต่เป็นสุข นั่นคือพระพุทธศาสนาสอนให้มองเห็นความทุกข์ แต่ให้ปฏิบัติด้วยความสุข (ทุกข์ สอนไว้ในหลักไตรสิกขา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และ ทุกข์ในหลักอริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เมื่อความทุกข์มีอยู่จริง พระพุทธศาสนาก็สอนให้เผชิญหน้าความทุกข์นั้นไม่เลียงหนี แต่ให้มองดูทุกข์นั้นด้วยความรู้เท่าทัน จึงทำให้มีจิตใจปลอดโปร่ง เป็นอิสระ มีปัญญา ไม่ถูกทุกข์บีบคั้น

๑๔. มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักนี้เสมอ เมื่อเริ่มประกาศพระศาสนาทรงตรัสแก่ภิกษุว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์แก่กุลแก่ชนทั้งหลาย เพื่อความสุขแก่ชนทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” ดังนั้นการดำเนินชีวิตของชาวพุทธทั้งหลายจึงควรดำเนินตามพระดำรัสนี้คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและแก่สังคม

สรุปได้ว่า ลักษณะทั่วไปของหลักพุทธธรรมเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือสอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่มิอยู่ตามธรรมชาติ ที่ทำให้เข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีพุทธได้ดียิ่งขึ้น

๓.๒ หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง

หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธเป็นหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ หลักสาราณียธรรม ๖

พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ ๖ ประการด้วยกัน อยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า สาราณียธรรม ๖ ซึ่งเป็น

หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความสามัคคีต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วย อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า ผู้วิจัยได้ค้นคว้าศึกษาและมีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) อธิบาย สาราณียธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตะ และสามัคคี (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการคือ

๑) เมตตา กายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตา วาจากรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตา มโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฐุสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^๕

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐตญาโณ) ได้ให้ความหมายและหลักการปฏิบัติของสาราณียธรรมไว้ว่า ตามสัญญาตญาณของคนที่อยู่ร่วมกันนั้น ยังปรารถนาความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการสิ่งที่พึงพำนักอาศัย ต้องการได้มีการพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการให้มีสันตนาการ ในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะความเรียกร้อง ความต้องการตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ในทางพระพุทธศาสนา กลุ่มพุทธบริษัททั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิต เมื่อมาอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมของชาวพุทธแล้ว จำเป็นที่จะต้องอยู่ด้วยความมีคุณธรรมเป็นจุดกลางทางความคิดที่มาพบกัน โดยการปลุกฝังให้เกิดความรัก ความเคารพต่อกัน ซึ่งความรัก ความเคารพต่อกันนั้น เป็นผลซึ่งจะเกิดขึ้นอาจจากการแสดงความมีน้ำใจ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ เมื่อมีความรักความเคารพต่อกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ต่อกันแล้ว การทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่เกิดขึ้นความสามัคคีซึ่งเป็นผลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะ ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดก็จะบังเกิดขึ้น จากนั้นเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางกิจกรรม ทางผลประโยชน์ทางการศึกษาการประพฤติปฏิบัติ ก็จะมีบังเกิดขึ้นติดตามมา เหล่านี้เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ดีงามเหล่านี้เป็นผลรวมยอดซึ่งกันและกัน โดยการสร้างเหตุเฉพาะในที่นี้ทรง

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘) หน้า ๒๓๓ - ๒๓๔.

แสดงว่า เป็นสารานุกรมธรรม คือ ธรรมะที่จะนำใจของบุคคลให้ระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ ประกอบด้วย ๖ ประการ คือ^๖

๑) เมตตากายกรรม จะทำอะไรก็ให้ทำด้วยเมตตา ได้แก่ การแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือ ขวนขวายในกิจการงานต่างๆ ที่ควรของเพื่อนภิกษุสามเณรของเพื่อนอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ไม่ว่าจะ เป็นต่อหน้าหรือลับหลังก็ตาม

๒) เมตตาวจีกรรม จะพูดอะไรก็ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่ การพูดวาจาที่เป็นคำสัตย์ คำจริง คำสมานสามัคคี กระชับสามัคคี พูดแต่คำไพเราะอ่อนหวาน และคำที่มีประโยชน์นั้นเป็นคำที่มีพื้นฐานมาจากเมตตา ต่อคนที่ตนพูดด้วยและคนที่พูดถึง พูดต่อหน้าอย่างไรลับหลังก็ต้องพูดอย่างนั้น ลับหลังอย่างไร ต่อหน้าก็พูดอย่างนั้น

๓) เมตตามโนกรรม จะคิดอะไรก็คิดกันด้วยเมตตา ได้แก่ การตั้งความรู้สึกลงในคนและสัตว์ทั้งหลายว่า ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการความทุกข์ แต่ต้องการความสุข ฉันทิเพราะ ฉะนั้น ขอให้บุคคลนั้นๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกันไม่ประทุษร้ายกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุข ตามสมควรแก่ฐานะของตน เมื่อจะคิดถึงใครก็ตามไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่า เป็นภิกษุสามเณรเท่านั้น ให้คิดถึงกันด้วยเมตตา เพราะพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคลเหล่านั้น

๔) แบ่งปันลาภที่ตนได้มาในทางที่ชอบธรรม ให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณร ไม่หวังไว้บริโภคนเฉพาะเพียงผู้เดียว คือ หลักการอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณรนั้น ต้องเลี้ยงชีพด้วยลำแข้งของตัวเอง เทียวภิกษาจรบิณฑบาตอาหารจากชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา เป็นการได้อาหารมาในทางที่ชอบธรรม แต่ว่าการได้ปัจจัย ๔ นั้น คนเรามีวาสนาบาปมีไม่เหมือนกัน บางคนได้มากจนเหลือกินเหลือใช้ บางคนได้น้อยจนไม่ค่อยพอกินพอใช้ เพราะฉะนั้น คนที่ได้ลาภผลมาในทางที่ชอบมาก จึงต้องแสดงออกซึ่งทางกายกรรม ทางวจีกรรม ที่สะท้อนมาจากใจ ด้วยการเอื้อเพื่อแบ่งปันเป็นการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ เฉลี่ยความสุขให้แก่กันและกัน

๕) รักษาศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่นๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น คือ การอยู่ร่วมกันของพระภิกษุ สามเณรนั้น ค่อนข้างจะอาภรรพ์ แม้จะโง่ไปบ้างจะเซ่อไปบ้าง แต่ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ที่เกี่ยวข้องกัน แม้จะเป็นเพื่อนรักร่วมใจกัน ถ้าคนหนึ่งละเมิดศีลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้จะกลายเป็นที่รังเกียจ ดูหมิ่นของเพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกัน การอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขที่ประสงค์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น จึงต้องพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตรงตามหลักของศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ โดยให้มองว่า ข้อนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้อย่างไร ใครปฏิบัติถูกต้องตรงหลักที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ก็ปฏิบัติไปตามเขา ทำให้เกิดเป็นความเรียบร้อยสวยงามขึ้นที่พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า สังฆไสถโย คือ หมู่คณะที่งดงาม

๖) มีความเห็นร่วมกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่นๆ ไม่วิวาทกับใครๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน เรื่องของความเห็นนั้น ในฐานะของภิกษุในพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นความเห็นเกี่ยวกับวินัย ก็ต้องเอาวินัยเป็นมาตรการกำหนดตัดสินว่า ความเห็นของใครถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับ

^๖พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐตญาโณ), ธรรมะสำหรับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร :บริษัท คลังวิชา จำกัด, ๒๕๓๖) หน้า ๓๔.

ธรรมะก็ตรวจสอบเทียบเคียง สอบทานหลักธรรมะว่า ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างไร แล้วก็หาจุดกลางทางความคิดมาพบกัน แต่บางอย่างเป็นเรื่องของกิจการงาน หรือแม้แต่เรื่องความเห็นทั่วไป อาจจะมี ความขัดแย้งในหลักการและวิธีการบางอย่าง แต่ว่าสามารถประสพผลเช่นเดียวกันได้ ก็ต้องประนีประนอมกัน ไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาท เพราะเหตุว่า ความเห็นขัดแย้งกัน เว้นไว้แต่บุคคลนั้นมีความเห็นขัดแย้งกับพระธรรมวินัย ซึ่งภิกษุสามเณรรู้ห้วงโยในพระพุทธศาสนา จะต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะขจัดปรับวาทเหล่านั้น ให้ยุติลงด้วยความเรียบร้อย

วิศุทธิ์ ขวัญพุกฤษ์ ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของหลักสาราณียธรรม ว่ามีประโยชน์ดังนี้^๗

- ๑) สารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง คิดถึงกัน
- ๒) ปิยาภรณ์ะ ทำให้เป็นที่รัก รักใคร่กัน
- ๓) ครุภรณ์ะ ทำให้กลมกลืนเข้าหากัน เคารพนับถือกัน
- ๔) สังคหะ ทำให้กลมกลืนเข้าหากัน สงเคราะห์เจือจุนกัน
- ๕) อวิวาทะ ทำให้ไม่ทะเลาะวิวาทขัดแย้งกัน
- ๖) สามัคคี ทำให้กลมเกลียวกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- ๗) เอกภาพ ทำให้หมู่คนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง ได้กล่าวว่า สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกัน เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่น และสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้

๑. การเข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การช่วยชวนชวยทำกิจธุระของกันและกันด้วยกาย ไม่ว่าจะเป็ กิจธุระอะไรก็ตามก็เต็มใจช่วยทำกิจธุระนั้นจนสำเร็จ ไม่นิ่งดูตายเพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ เรื่องอะไรจะทำให้เหนื่อยแรงลำบากกาย

๒. การเข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การแนะนำสั่งสอนบอกกันในทางที่ดีถูกต้อง เมื่อทำตามแล้วเกิดความดีงาม ไม่มีผลทำให้ผู้ทำตามต้องได้รับความเดือดร้อนภายหลัง

๓. การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การตั้งจิตเป็นเมตตาปรารถนาแต่ความไม่มีเวรมีภัยต่อกัน มุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญและประโยชน์ต่อกันและกัน

๔. การแบ่งปันลาภที่หามาได้ไม่หวังไว้บริโภคนผู้เดียว คือ การแบ่งปันสิ่งของที่ตนหาได้โดยชอบธรรมแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ของที่ได้นมา เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อผู้ที่มีลาภน้อย ไม่หวังไว้บริโภคนผู้เดียว

๕. การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกับผู้อื่น คือ การประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติรักษาศีลตามภาวะของตนไม่ให้ขาดหรือต่างพร้อยเสมอกันกับผู้อื่น

๖. การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น คือ การมีความเห็นพ้องต้องกันตามพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่มี ความเห็นผิดแผกแปลกไปจากผู้อื่น จนเป็นเหตุแห่งความแตกร้าวบาดหมาง ยอมรับมติของส่วนมาก

^๗ วิศุทธิ์ ขวัญพุกฤษ์, การศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนาที่สามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารงานบุคคลในองค์กรธุรกิจ, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙) หน้า ๕๖.

ธรรม ๖ อย่างนี้ ทำให้ผู้ประพฤติให้เป็นที่รักที่เคารพของผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน เป็นไปเพื่อความไม่วิวาทกันและกัน เป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^๔

ปัญญา บางอย่าง ได้กล่าวว่า สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน ๖ ประการ

๑. เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจิกรรม ตั้งเมตตาวจิกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกกรรม ตั้งมโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มต่อกัน

๔. สาธารณโกศิ ได้ของที่ชอบธรรมมาก็แบ่งปัน ไม่หวงไว้ผู้เดียว

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา^๕

สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม ๖ คือ หลักธรรมที่มีพื้นฐานแห่งความมีเมตตาเป็นสำคัญ ความเสียสละ กตัญญูกตเวทิตี และความสามัคคีในหมู่คณะ

๓.๒.๒ หลักอภิธานียธรรม ๗

วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองมนุษย์ไม่อาจอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง จำเป็นต้องรวมกันอยู่เป็นสังคม เป็นกลุ่มก้อน จำเป็นต้องจัดระบบในการอยู่ร่วมกัน โดยจะต้องมีฝ่ายปกครองและอยู่ภายใต้การปกครอง ซึ่งไม่ว่าการปกครองจะเป็นลักษณะใดก็ตามถือว่าเป็น “การเมือง” การเมืองจึงเป็นเรื่องของการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองจะผูกมัดสมาชิกทั้งหมดในสังคม มีหลักธรรมการเมืองการปกครองของพระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

หลักอภิธานียธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียว สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้คือ อภิธานียธรรมสำหรับหมู่ชนและการบริหารบ้านเมืองเป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว มี ๗ ประการคือ

^๔คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : เสียงเชียง, ๒๕๔๖) หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

^๕ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘) หน้า ๒๙๔-๒๙๕.

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่างๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน หรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง

๓. ไม่บัญญัติ หรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่างๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ และไม่เหยียบย่ำล้าสิ่งซึ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมเนียม

๔. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก

๕. ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก

๖. เคารพบูชาสักการะเจดีย์ คือการให้ความเคารพศาสนสถาน ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่สืบมา

๗. ให้การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นการจัดการให้ความอารักขา บำรุงคุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธ์ ซึ่งเป็นหลักธรรมและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักอภิธานียธรรม ๗ ประการ ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้อธิบายเสริมความว่า อภิธานียธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ อย่าง ที่ตรัสสำหรับภิกษุ (ภิกษุอภิธานียธรรม) ยกมาแสดงหมวดหนึ่ง ดังนี้

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้วสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้

๔) ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน

๕) ไม่ลู่อ่านจกแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

๖) ยินดีในเสนาสนะป่า

๗) ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข^{๑๐}

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖) หน้า ๒๓๘.

อุดร จันทวัน ได้ให้ความหมายของคำว่า อปรีหานิยธรรม ไว้ว่า “อปรีหานิยธรรม ในความหมายนั้นหมายถึงธรรมที่ประพฤติปฏิบัติแล้วจะไม่ทำให้องค์กรและสังคมนั้นๆ เสื่อมทรามลง คือมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว”^{๑๑}

สรุปได้ว่า หลักอปรีหานิยธรรม ๗ คือหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย สามารถนำไปใช้ได้ทั้งผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์

๓.๒.๓ หลักอธิปไตย ๓

หลักอธิปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ แบ่งออกเป็น ๓ อย่างคือ^{๑๒}

๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาตนเป็นประมาณ

๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนียมของโลกเป็นประมาณ

๓. อัมมาธิปไตย ความที่ธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรม เป็นประมาณ

ผู้เป็นอัตตอธิปไตย พึ่งใช้สติให้มาก, ผู้เป็นโลกาธิปไตย พึ่งมีปัญญาครองตน และรู้พินิจ, ผู้เป็นธรรมาธิปไตย พึ่งประพฤติให้ถูกหลักธรรม, ผู้เป็นหัวหน้าหมู่เป็นนักปกครอง พึ่งถือธรรมาธิปไตย

อธิปไตย แปลตามตัวอักษรว่า “ความเป็นใหญ่” ในทางการปกครองหมายถึงอำนาจอิสระสูงสุด (Sovereignty) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความเป็นรัฐในปัจจุบัน ซึ่งจะขาดเสียมิได้ พระพุทธเจ้านำคำนี้มาอธิบายความหมายการปฏิบัติธรรมของภิกษุ แต่ก็สามารถนำมาอธิบายในเชิงการปกครองได้^{๑๓}

อธิปไตย มาจากคำว่า อธิ+เตยยะ แปลว่า การคุ้มครองที่ยิ่งใหญ่ โดยศัพท์ที่ว่านี้มาจาก อธิ+ปา+ติ อธิ แปลว่ายิ่งใหญ่, ปา แปลว่าคุ้มครอง, ส่วน ติ เป็นปัจจัย มีความหมายเป็นเพียงให้ศัพท์ที่ว่ามานี้เป็นนามรวมทั้งหมดได้ศัพท์ว่า อธิ+ติ แล้วแผลงเป็น อธิ+เตยยะ และในที่สุดก็กลายมาเป็น อธิ+เตยยะ ซึ่งคำว่าความเป็นใหญ่นี้เป็นความหมายที่กว้างเกินไป และในพระไตรปิฎกเพียงระบุคำว่า อธิ+เตยยะไว้ก็เป็นลักษณะของการตั้งกรอบในเรื่องแนวคิดที่เน้นถึงหมวดธรรมเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งจุดเริ่มต้นของเรื่องนี้มีในสังคีตสูตร สูตรว่าด้วยการสังคายนา ที่พระมหาเถระอย่างพระสารีบุตรได้ปรารภถึงท่านนิครนถ์ นาฏบุตรที่ได้ถึงแก่กรรม ณ กรุงปาวา แล้วพวกนิครนถ์แตกแยกกันเป็น ๒ พวกบาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกัน จนทำให้เหล่าบริษัทที่เป็นคฤหัสถ์ต่างเบื่อหน่าย ก็เพราะธรรมวินัยที่ไม่ชัดเจน ดังนั้นพระสารีบุตรจึงนำมาเปรียบเทียบกับธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่โดยมีสังคีตหมวด ๓ ที่กล่าวถึงอธิปไตย ๓ อยู่ด้วย^{๑๔}

^{๑๑} อุดร จันทวัน, พระพุทธศาสนากับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๔๗) หน้า ๓๗.

^{๑๒} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑. ; ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๐๑.

^{๑๓} ปรีชา ช่างขวัญยืน, วรรณคดีการเมืองของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สยามคิสาสน์, ๒๕๔๐) หน้า ๖๙.

^{๑๔} ทวี ผลสมภพ, ปัญหาปรัชญาในการเมืองของโลกตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔) หน้า ๖๔-๖๕.

ฉะนั้น การปกครองโดยธรรมหรือการใช้อำนาจธรรมนั้นต้องอาศัยผู้ที่มีธรรมประจำตัว เพราะธรรมจะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยคนผู้ปฏิบัติธรรมมีจิตใจและเจตนาที่จะปกครองให้เป็นธรรมไม่เอนเอียงไปตามอคติต่างๆ ผู้ปกครองไม่ว่าในระดับใดๆ หากประสงค์จะเป็นผู้ปกครองโดยธรรมย่อมต้องฝึกฝนตนตามธรรม แล้วเป็นผู้ช่วยหมุนธรรมจักรเพื่อแผ่ธรรมอันร่มเย็นไปในหมู่ประชาชนพลเมือง ทศพิธราชธรรมอันพระพุทธรองค์ทรงสอนแก่กษัตริย์ในระบบประชาธิปไตยเพื่อมิให้ใช้อำนาจจรรุกรานบ้านเมืองอื่น แต่มุ่งทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์ อปรีหานิยธรรมอันทรงสอนเกี่ยวกับกษัตริย์ลิจฉวีเพื่อความเข้มแข็งแก่นครเล็ก ซึ่งมักถูกรุกรานจากแว่นใหญ่ก็ดีเป็นธรรมที่เหมาะสมแก่การปกครองแต่ละชนิด แต่ทว่าในที่สุดแล้วความมั่นคงทางการเมืองก็หาได้เป็นจุดหมายไม่ หากแต่เป็นวิถีทางสร้างความสุขแก่ประชาชน พระพุทธรองค์มิได้ทรงปรารถนาจะสร้างระบอบการปกครองที่ดีที่สุด^{๑๕}

สรุปได้ว่า หลักอธิปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ ความเป็นผู้มีอำนาจ เช่น ในพระพุทธศาสนาในยุคแรกๆ พระพุทธเจ้าเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตย คือ มีอำนาจในการออกกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ในการยึดถือปฏิบัติสำหรับพระสาวก เรียกว่า พระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสามัคคี และความสงบ เรียบร้อย ดึงมาของหมู่คณะในการอยู่ร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

๓.๒.๔ อคติ ๔

อคติธรรม^{๑๖} หลักธรรมข้อนี้เน้นว่าสำคัญสำหรับนักปกครองบ้านเมืองที่จะต้องละเว้นอคติ ๔ นักปกครองบ้านเมืองจะต้องนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม นักปกครองต้องละเว้นจากอคตินี้อย่างเด็ดขาดให้ได้ เพราะเป็นทางแห่งความประพฤติที่ผิดมี ๔ ประการคือ

๑. ฉันทาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะชอบ เพราะพอใจ หรือเพราะรักในผู้นั้น จึงทำให้ผู้นั้นได้ดีคนเด่นในสังคม

๒. โทสาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะชัง ไม่ชอบหน้า ไม่พอใจผู้นั้นแม้เขาทำดีเพียงใด ความดีก็ไม่ปรากฏ

๓. โมหาคติ หมายถึง อำเอียงเพราะหลงหรือเขลา ไม่รู้ความจริงไม่เห็นความดีของเขา มักจะเห็นผิดพลาดไป

๔. ภยากติ หมายถึง อำเอียงเพราะหวาดกลัวอาจจะกลัวเพราะเขามีเงินทอง มีอำนาจมีญาติพี่น้องใหญ่โตกว้างขวางในสังคม^{๑๗}

สรุปได้ว่า อคติ ๔ เป็นหลักธรรมในการปกครองผู้อื่น ถ้านักปกครองขาดความยุติธรรม ขาดความเที่ยงตรงมีอคติต่อกันสังคมนั้นจะเกิดความไม่สงบเพราะความไม่เสมอหน้ากันสิ่งสำคัญสำหรับนักปกครองจะต้องมีความเที่ยงตรงดเว้นไม่ประพฤติสิ่งที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่จะก่อให้เกิดความไม่ลำเอียงตามหลักอคติ ๔

๓.๒.๕ หลักธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒

^{๑๕}ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ทรงสนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น, ๒๕๔๐) หน้า ๒๕.

^{๑๖}ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๑๗}ดูรายละเอียดใน บุญมี ท่านแก้ว, *พุทธปรัชญาเถรวาท*, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๕) หน้า ๑๑๓.

ธรรมคัมภีร์ครองโลก ธรรม ๒ ประการได้แก่^{๑๘}

๑) หิริ, หิริ (อ่านว่า หิ-ริ, หิ-หริ) แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป หิริ หมายถึงความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤตินุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน เช่นบิดามารดาที่มีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามีหิริ หิริ เกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ ชาติตระกูลของตน คิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น รวมกับความกลัวกลัวของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น หิริ เป็นธรรมรักษาธรรมคัมภีร์ครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง

๒) โอตตปปะ (อ่านว่า โอตตปปะ) แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ โอตตปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤตินุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียชื่อเสียง หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น โอตตปปะ เป็นธรรมคัมภีร์ครองโลกคู่กับหิริ เพราะคนที่มีโอตตปปะย่อมกลัวที่จะทำความผิด ทำให้ห่างเหินจากการประพฤตินุจริตต่างๆ ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น

สรุปได้ว่า หลักธรรมคัมภีร์ครองโลกมีอยู่ ๒ ประการคือ หิริ และ โอตตปปะ คือ ความละอายใจ การละอายต่อบาป ความเกรงกลัว

๓.๓ สรุป

ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น เป็นหลักธรรมที่มีส่วนเสริมให้การเมืองการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยให้ผู้นำชุมชนสามารถนำไปบูรณาการให้เข้ากับการเป็นผู้นำชุมชนโดยมีหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเมืองการปกครองได้ดังต่อไปนี้

๑. หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความสามัคคีต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วย อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า

๒. หลักอภิปรินายธรรม ๗ หลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง

๓. หลักอธิปไตย ๓ เป็นหลักธรรมการปกครองที่ยิ่งใหญ่ หลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม

๔. อคติ ๔ เป็นหลักธรรมในการปกครองผู้อื่น ถ้านักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงมีอคติต่อกันสังคมนั้นจะเกิดความไม่สงบเพราะความไม่เสมอหน้ากันสิ่งสำคัญสำหรับนัก

^{๑๘} <https://th.wikipedia.org/wiki/ธรรมคัมภีร์ครองโลก>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

ปกครองจะต้องมีความเที่ยงตรงงดเว้นไม่ประพฤตีสั่งที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่จะก่อให้เกิดความไม่ลำเอียงตามหลักอคติ ๔

๕. หลักธรรมคัมภีร์ครองโลก ธรรม ๒ ประการได้แก่ ๑) หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป ต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้น และ ๒) โอตตัปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำได้ โอตตัปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติจริตของตน

บทที่ ๔

รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน ในจังหวัดขอนแก่น

รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี สภาพปัญหาการเมืองจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนนอกกรอบแบบ แล้วนำมาตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ ได้ดังนี้

๔.๑ การเลือกตั้ง

๔.๒ การรณรงค์หาเสียง

๔.๓ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

๔.๔ บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย

๔.๕ สรุป

๔.๑ การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งจะประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่มหลักดังนี้

๑. กลุ่มผู้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

กลุ่มผู้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งถือว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่จะคัดเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่การเมือง ถ้าเลือกคนดีมีความสามารถและมีศีลธรรมจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า แต่ถ้าเลือกคนที่ไม่มีความสามารถและไม่มีศีลธรรมเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมือง จะนำพาประเทศชาติไปสู่ปัญหาทางการเมืองได้

ตามหลักพระพุทธศาสนาบุคคลที่ทำหน้าที่การเมืองจะต้องไม่มีความลำเอียง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือเห็นแก่พรรคพวกของตน บุคคลนั้นจะต้องมีความเป็นกลาง สำหรับเกณฑ์ในการเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่แทนจะต้องพิจารณาเลือกบุคคลที่มีชื่อเสียง สุจริต และเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารบ้านเมือง ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “บุคคลที่มีคุณสมบัติตามหลักกอตติ ๔” ได้แก่

(๑) ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชอบ วัฒนธรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตย ประชาชนผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งต้องไปใช้สิทธิ์เลือกผู้แทนเข้าสภา ในการเลือกผู้แทนจะต้องไม่เลือกเพราะบุคคลนั้นเป็นคนที่คุณเองรัก เป็นพรรคพวกของคุณ เป็นพรรคที่คุณเองรักหรือชอบ จึงจะทำให้การเมืองเจริญ สำหรับการเมืองไทยที่ผ่านมาผู้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งยังยึดถือผลประโยชน์ตนเป็นหลัก อย่างเช่นเขาจ้างให้เลือก ก็เลือกตามที่เขาจ้างจนเกิดวาทะกรรมที่ว่า “เงินไม่มา กาไม่เป็น” สำหรับเกณฑ์ในการเลือกทางพระพุทธศาสนา คือ เลือกบุคคลที่มีคุณธรรมอยู่ในใจ

(๒) โทสะคติ คือ ความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง ความไม่ชอบ คุณธรรมข้อนี้ ประชาชนผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาโดยไม่เอาความโกรธหรือความเกลียดชังเข้าไปเกี่ยวข้องในการเลือกผู้แทน ภาพที่เราเห็นในการเมืองไทยคือการเลือกพรรคเลือกพวกเป็นใหญ่ ถ้าเขาไม่ใช่พรรคพวกเรา เขาเป็นฝ่ายตรงข้ามก็จะไม่เลือก จนทำให้เกิดปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกมีมากในระบบการเมืองไทย จนในที่สุดการเมืองไทยแยกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ อย่างเห็นชัดเจน โดยกลุ่มหนึ่งเรียกตนเองว่าเสื้อแดง อีกกลุ่มหนึ่งเรียกตนเองว่าเสื้อเหลือง สำหรับเกณฑ์การเลือกตามหลักพุทธศาสนาแล้วต้องเลือกบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมโดยไม่เลือกหรือฝักใฝ่ฝ่ายใด

(๓) โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะไม่รู้ ประชาชนผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถ่องแท้ก่อนการตัดสินใจเลือก ถ้าไม่รู้ต้องถามท่านผู้รู้ ท่านผู้รู้ในที่นี้ หมายถึง ผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงจึงจะได้ชื่อว่าเป็นการเลือกเป็นการร่วมทางการเมืองตามหลักพุทธศาสนา

(๔) ภยากติ คือ ความลำเอียงเพราะเกรงกลัวหรือเกรงใจ ประชาชนผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งต้องไม่เลือกตัวแทน เพราะความเกรงกลัวต่ออิทธิพลหรือเพราะเกรงใจ

กล่าวโดยสรุปว่า ความลำเอียงทั้ง ๔ ประการนี้ นับได้ว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อระบบการปกครองประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่ความเสื่อมทางการเมือง ตามหลักพระพุทธานุคติ ๔ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ประชาชนจะต้องมีอยู่ในใจ ถ้าสังคมใดขาดความยุติธรรม ขาดความเที่ยงตรง มีอคติต่อกัน สังคมนั้นจะเกิดความลำเอียงเพราะความไม่เสมอภาคกัน สิ่งสำคัญสำหรับนักปกครองจะต้องมีความเที่ยงตรงและเที่ยงธรรม

๒. กลุ่มผู้ลงสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่ลงสมัครเป็นผู้แทน

ผู้ลงสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่ลงสมัครเป็นผู้แทน ตามหลักพระพุทธานุคติต้องมีคุณสมบัติตามหลักธรรมคัมภีร์โลก ๒ อย่าง ดังนี้

(๑) หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ซึ่งหมายถึง การละอายต่อบาป ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีความละอายต่อบาป บาปในที่นี้หมายถึง สิ่งที่ไม่ดีไม่งามหรือสิ่งที่ผิดหลักศีลธรรม ผิดจารีตประเพณีและผิดกฎหมาย เกณฑ์การเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองตามหลักพระพุทธานุคติประการที่หนึ่งจะต้องเลือกบุคคลที่มีหิริเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมือง

ความละอายแก่ใจถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักการเมืองที่จะต้องมีความอยู่ในใจเสมอ ดังที่พระครูสุนทรศีลวงษ์^๑ กล่าวว่า “นักการเมืองทุกระดับควรใช้หลักธรรมในการส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยการเอาหลักธรรมหิริมาบูรณาการเชื่อมโยงประยุกต์ใช้กับการบริหารการเมืองทุกระดับ” ส่วนนายสวัสดิ์ มูลราช^๒ กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนที่ดีต้องมีหิริ คือมีความละอายต่อการกระทำบาป ถ้าผู้นำมีความละอายต่อบาปก็จะทำแต่สิ่งที่ดีและถูกต้องซึ่งจะทำให้การเมืองสะอาดสำหรับนักการเมืองไทยปัจจุบันส่วนมากไม่มีความละอายต่อบาป จึงทำให้นักการเมืองทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ตนหรือประโยชน์ของพรรคพวกตน ถ้าสิ่งใดที่ตนเองไม่มีผลประโยชน์

^๑ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศีลวงษ์, เจ้าคณะตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^๒ สัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ มูลราช, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

ด้วย ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือสังคมมากอย่างไรก็ตาม ก็ไม่เอาด้วยหรือไม่เห็นดีด้วย โดยเฉพาะบุคคลผู้ที่มีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณหรือโครงการแล้ว ถ้าไม่มีพิธี จะเป็นเหตุแห่งการนำมาซึ่งความเสียหายต่อประเทศชาติ เพราะถ้าสิ่งใดตนเองไม่มีประโยชน์ ก็จะไม่อนุมัติหรือไม่อนุญาตให้ทำ เช่น โครงการที่นักการเมืองบางคนเสนอเพื่อพิจารณาแล้วตนเองไม่มีผลประโยชน์ด้วยก็ไม่ยกมือหรือไม่ให้โครงการนั้นผ่าน แต่ถ้าโครงการใดที่ตนเองมีผลประโยชน์ด้วย ถึงแม้ว่าจะเป็นโครงการที่ไม่ถูกต้องก็จะสนับสนุนให้โครงการนั้นผ่านเพื่อตนเองจะได้รับผลประโยชน์นั้นด้วย ประเทศไทยเรามีนักการเมืองไทยประเภทนี้มาก ถ้าอยากให้การเมืองไทยเจริญก้าวหน้าเหมือนอย่างนานาอารยประเทศเขาต้องเลือกเอาบุคคลที่มีความละเอียดรอบาเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมือง”

(๒) โอดต๊อปะ แปลว่า ความเกรงกลัวต่อบาป หมายถึง การเกรงกลัวต่อการทำบาปและผลของการกระทำบาปที่จะตามมาในชาติปัจจุบันหรือในชาติหน้า ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีความเกรงกลัวต่อบาป ตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วควรเลือกเอาบุคคลผู้ที่มีโอดต๊อปะเข้าไปทำงานทางการเมืองแทนตนเอง ดังที่นายอดิศศักดิ์ โคตรโยธา^๓ กล่าวว่า “ในการทำหน้าที่ทางการเมืองนั้นผู้นำชุมชนและนักการเมืองทุกระดับจะต้องไม่คดโกงหรือแสวงหาผลประโยชน์จากการทำกรงานทางการเมือง ซึ่งเป็นการหาผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง นักการเมืองบางคนก็ใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ เช่น โกงภาษีประชาชน โกงงบประมาณการก่อสร้างถนนหนทาง โดยไม่เกรงกลัวต่อบาปกรรม เป็นต้น”

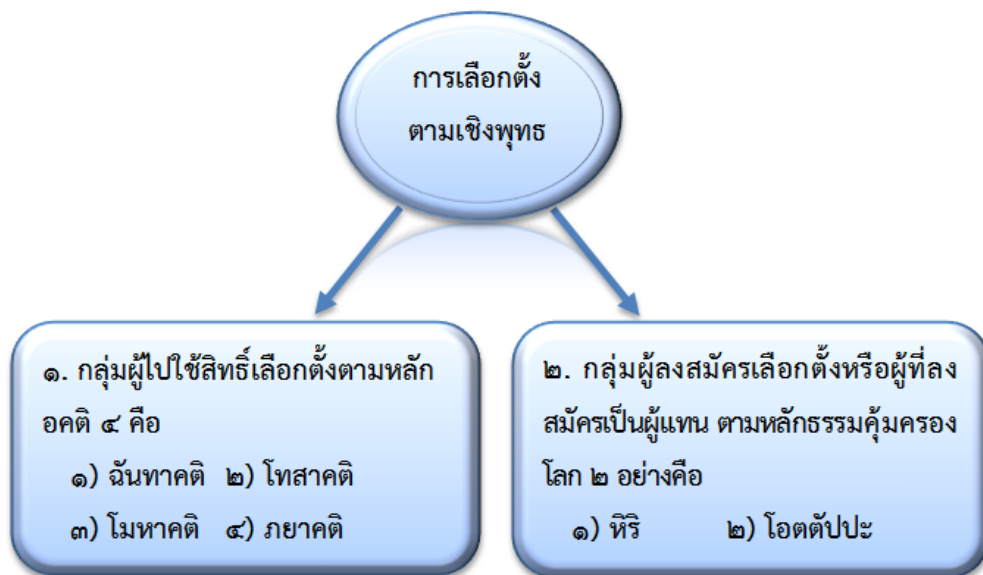
นักการเมืองที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต พุศความจริง ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ดังที่นายสำรอง มนตรี^๔ กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนที่ดีต้องมีความซื่อตรง พุศในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่หลอกลวงประชาชนหรือแสวงหาผลประโยชน์ตนไปวันๆ โดยไม่ได้สร้างประโยชน์ให้เกิดกับประเทศชาติบ้านเมือง” ตามที่พระครูสมุห์สำรวัย รุกขิตจิตโต^๕ กล่าวว่า “การเป็นผู้นำชุมชนที่ดีต้องทำตนให้กลางไม่ชี้นำชาวบ้านให้เลือกพรรคพวกตนเพื่อให้ตนได้ประโยชน์ด้วย ผู้นำชุมชนที่ดีต้องไม่ชักจูงชาวบ้านตามแนวคิดตน แต่ให้ชาวบ้านตัดสินใจเลือกผู้แทนด้วยตนเอง ถ้าแนะนำต้องแนะนำคนดี คนดีทางการเมืองตามหลักพระพุทธศาสนาคือเป็นบุคคลที่มีความรู้ มีความสามารถ และเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต การเมืองไทยมีปัญหามากมายก็เพราะนักการเมืองไม่มีคุณธรรมจริยธรรม พอนักการเมืองถูกเลือกเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองก็คิดแสวงหาแต่ผลประโยชน์ใส่ตัว อย่างที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้ นักการเมืองหาคนซื่อสัตย์สุจริตยากหรือเรียกว่ามีน้อยเหลือเกิน เมื่อมีคนดีน้อย ก็จะทำให้คนดีอยู่ในท่ามกลางคนชั่วยาก ถ้าเราอยากให้การเมืองมีความเจริญก้าวหน้าก็ต้องเลือกบุคคลตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ เลือกบุคคลที่มีความเกรงกลัวต่อบาป”

^๓ สัมภาษณ์ นายอดิศศักดิ์ โคตรโยธา, กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^๔ สัมภาษณ์ นายสำรอง มนตรี, ผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองบัวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สำรวัย รุกขิตจิตโต, รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

ดังนั้น การเลือกตั้งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่มหลักตามหลักธรรมดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ ๔.๑ การเลือกตั้งเชิงพุทธ

๔.๒ การรณรงค์หาเสียง

องค์ประกอบหลักที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ การรณรงค์หาเสียง การรณรงค์หาเสียงมีอยู่ ๓ ลักษณะ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าหลักอภิปไตย ๓ ดังนี้

๑) อัตตาทิปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่หรือการถือตนเป็นใหญ่ กระทำใดก็ตามจะยึดประโยชน์ตนเป็นหลัก ถ้าเป็นนักการเมืองก็จะเป็นนักการเมืองที่ยึดเอาตนเองเป็นใหญ่หรือเรียกว่าเอาผลประโยชน์ตนและผลประโยชน์พรรคพวกตนเป็นใหญ่ การปกครองแบบนี้ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นการปกครองที่เห็นแก่ตัว ประเทศใดได้บุคคลเช่นนี้เข้าไปเป็นนักการเมืองก็จะทำให้เกิดความเสียหายให้แก่ประเทศชาติเพราะบุคคลเหล่านี้ก็จะไปกอบโกยเอาผลประโยชน์ตน ไม่ควรเลือกเอาบุคคลเช่นนี้เข้าไปเป็นตัวแทน ดังนั้นทางพระพุทธศาสนาจึงไม่สนับสนุนการปกครองแบบอัตตาทิปไตย

๒) โลกาธิปไตย ความถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมหรือยึดถือเอาเสียงของชาวโลกเป็นใหญ่ ห้วนไหวไปตามเสียงสรรเสริญและนินทา จะทำอะไรก็มุ่งจะเอาใจหมู่ชน หากความนิยม ทำตามที่เขานิยมกัน ถ้าจะกล่าวถึงข้อดี คือการให้เคารพต่อเสียงหมู่ชน แต่บางครั้งเสียงส่วนมากก็ไม่ถูกเสมอไป ถ้าใครมีพรรคพวกมากก็จะเป็นฝ่ายถูกไป ทั้งๆ ที่สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การปกครองระบอบนี้ได้พัฒนามาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองที่ทั่วโลกให้การยอมรับและถือว่าเป็นการปกครองที่ดีที่สุดในยุคปัจจุบัน

การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการปกครองที่ไม่สมบูรณ์หรือว่าเป็นการปกครองที่ไม่ดีที่สุด ถ้าดูตามโครงสร้างแล้วการปกครองระบอบประชาธิปไตยน่าจะเป็นการปกครองที่ดีที่สุดและเป็นการปกครองที่คนทั่วโลกยอมรับ เพราะเป็นการปกครองที่ให้เกียรติ ให้สิทธิและเสรีภาพกับทุกคนในสังคม แต่ในความเป็นจริงแล้วการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตย มันไม่ได้เป็นดังที่ทฤษฎีเขียนเอาไว้ เมื่อเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองแต่ละครั้งก็ได้คนที่ไม่มีคุณธรรมเข้าไปทำหน้าที่ สุดท้ายก็จะนำไปสู่หามาสู่การเมืองมากมาย

การปกครองไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยังมีปัญหามากมาย ที่มีปัญหามากมายเพราะนักการเมืองที่ถูกเลือกเข้าไปส่วนมากไม่ยึดหลักประชาธิปไตย แต่ยึดอัตตาธิปไตยเป็นใหญ่ จึงเป็นเหตุให้การเมืองไทยไม่พัฒนาและนำไปสู่ความวุ่นวายอย่างที่เรารับเห็นนักการเมืองไทยมีแต่เรื่องผลประโยชน์ไม่ลงตัว จึงนำไปสู่การแตกแยกกันโดยมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกกันอย่างชัดเจน ถ้าเราทำลายตัวอัตตาธิปไตยได้ก็จะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้

การเมืองไทยที่ผ่านมาไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยระบอบประชาธิปไตยหรือแก้ปัญหาโดยระบบรัฐสภา เพราะนักการเมืองยึดเอาประโยชน์ตนเองเป็นใหญ่ เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งต้องการแก้ปัญหาทางการเมืองโดยรัฐสภาด้วยการตรากฎหมายหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามระบบการปกครองประชาธิปไตย เพื่อให้การบริหารบ้านเมืองเจริญก้าวหน้า แต่อีกฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์ ฝ่ายที่เสียผลประโยชน์ก็จะไม่ยอมมีการคัดค้านอย่างเต็มที่ เมื่อคัดค้านในรัฐสภาไม่ได้ก็ต้องปฏิวัติเพื่อรักษาผลประโยชน์หรืออำนาจเอาไว้

การปฏิวัติก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางการเมือง ถ้าการปฏิวัตินั้นมีความเป็นกลางคือปฏิวัติเพื่อจัดระบอบประชาธิปไตย โดยการยึดเอาหลักประชาธิปไตยสากลและยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ แต่การปฏิวัติการเมืองไทยที่ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะการปฏิวัติแต่ครั้งยิ่งทำให้เกิดปัญหาการเมืองตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหารัฐธรรมนูญไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ปัญหาประชาชนแตกแยก เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะการปฏิวัติการเมืองไทยแต่ละครั้งผู้ปฏิวัติทำไปเพื่อประโยชน์ตนหรือพรรคพวกของตน ไม่ได้ทำไปเพื่อแก้ปัญหาการเมืองหรือแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชน

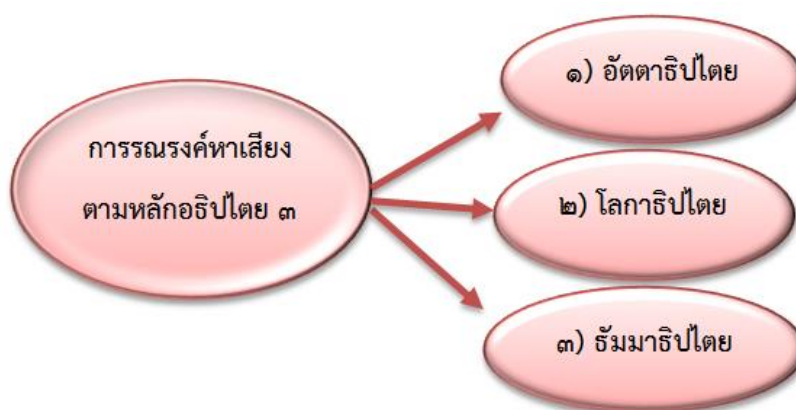
ดังนั้น การปฏิวัติการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการปฏิวัติที่ล้มเหลว คือการปฏิวัติไม่ทำให้การเมืองไทยดีขึ้น มีแต่จะถอยเข้าครองหรือกลับไปนับหนึ่งใหม่ จึงทำให้การเมืองไปไม่ถึงความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ได้แต่ชื่อว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่หลักการกระทำเป็นอัตตาธิปไตย ถ้าเราอยากปกครองโดยประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ก็ต้องให้ระบบประชาธิปไตยเป็นตัวแก้ไขปัญหาการเมืองซึ่งไม่ใช่การปฏิวัติ เพราะการปฏิวัติเป็นการปกครองโดยการยึดอำนาจหรือการปกครองโดยเผด็จการนั่นเอง

๓) ธัมมาธิปไตย คือ การปกครองที่ถือเอาความเที่ยงธรรมเป็นใหญ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปกครองที่ยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ ทางพระพุทธศาสนาถือว่าการปกครองที่ดีที่สุดคือการปกครองระบบธัมมาธิปไตย ถือว่าเป็นการปกครองที่ถูกต้องและเป็นจริง ซึ่งเป็นการปกครองโดยใช้หลักธรรม หลักความจริง หลักความถูกต้องและหลักความดีงามในการปกครองบ้านเมือง ดังที่นายอดิศัย โคตรโยธา^๖ กล่าวว่า “การธรรมาธิปไตยในการเลือกตั้งผู้นำชุมชนควรวางตัวให้เที่ยงธรรม ไม่มีอคติโดยยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ ในการเชิญชวนหรือให้ความรู้การเมืองต้องให้อย่างถูกต้องตามระบบประชาธิปไตย ไม่มีการชักนำหรือชี้แนะ ไม่เป็นหัวคะแนนให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอันเป็นเหตุนำไปสู่การ

^๖ สัมภาษณ์ นายอดิศัย โคตรโยธา, กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

ทุจริตในการเลือกตั้ง” ส่วนพระครูสมุห์สำรวย รกขิตจิตโต^๗ กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนต้องถือหลักการปกครองบ้านเมืองไปในทางที่ถูกต้อง การรณรงค์หาเสียงต้องไม่ให้มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง คือหาเสียงตามหลักความจริง” ส่วนเจ้าอธิการระเบียบ จันทรังษี^๘ กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนควรยึดหลักความถูกต้องตามศีลธรรมและจริยธรรม จึงจะถือว่าเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา”

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียง ไม่ว่าจะเป็นการนำกลยุทธ์การสื่อสารมาใช้ในการดำเนินการหรือใช้เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนให้มาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมนั้นต้องคำนึงถึงหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ สำหรับการปกครองบ้านเมือง ๓ ระบบที่กล่าวมานั้น การปกครองที่ดีที่สุดตามหลักพระพุทธศาสนาคือการปกครองโดยธัมมาธิปไตย เพราะเป็นการปกครองที่ยึดเอาหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ ไม่ได้ยึดเอาผลประโยชน์คนใดคนหนึ่งเป็นใหญ่ แต่ยึดเอาผลประโยชน์ของชาติและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ

๔.๓ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

ผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต้องมีคุณสมบัติตามหลักสาราณียธรรม สาราณียธรรม ๖ หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ มีอยู่ ๖ ข้อดังนี้

๑. เมตตาทายกรรม ทำต่อกันด้วยความเมตตา ร่วมกิจกรรม ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ โดยเต็มใจ โดยการประพาสชอบทางกาย มี ๓ อย่างคือ

๑.๑ เว้นจากฆ่าสัตว์ ซึ่งหมายถึง สิ่งมีชีวิตทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์ด้วย ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองต้องประพฤติตามหลักคือความเมตตาทายกรรมคือการกระทำต่างๆ ให้ประกอบไปด้วยความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ส่วนมากนักการเมืองไทยปัจจุบันนี้การกระทำต่างๆ ไม่ประกอบไปด้วยเมตตาทายกรรม เช่นเมื่อขัดผลประโยชน์ก็จะมีการทำร้ายจนถึงแก่ชีวิตเกิดขึ้นโดยที่มีเกรงกลัวต่อบาปกรรมเลย ซึ่งเราจะเห็นบ่อยมากในเรื่องของการขัดผลประโยชน์ในทางการเมืองไทย

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สำรวย รกขิตจิตโต, รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^๘ สัมภาษณ์ เจ้าอธิการระเบียบ จันทรังษี, เจ้าคณะตำบลโคกสำราญ ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

๑.๒ เว้นจากลัทธิพหุ ซึ่งหมายถึงการเบียดเบียนหรือแย่งชิงมาเป็นของตนเองหรือ เอา มาเป็นของทางราชการก็ดี เจตนาให้คนอื่นเสียทรัพย์ รวมไปถึงการคอร์รัปชันด้วย ซึ่งที่เราเห็นกันอยู่ ปัจจุบันนี้ถ้าพูดถึงการเมืองแล้วเรื่องคอร์รัปชันจะมากที่สุด ซึ่งปัญหาเรื่องนี้แก้ไขยังไม่ได้ดังนั้น ผู้ร่วมทางการเมืองต้องตระหนักถึงข้อนี้ถ้าใครไม่มีศีลธรรมก็อย่าเลือกเข้าไปเป็นผู้แทนเพราะเข้าไปโกง หรือทุจริต ที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้ว่าการเมืองจะหาทรัพย์โดยการทุจริตโดยใช้อำนาจ หรืออาศัยตำแหน่ง หน้าที่การงานและอิทธิพลที่ตนมีอยู่เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง พรรคพวกตนเองญาติพี่น้องตนเอง เป็นการเลือกที่รักมักที่ชัง มีการกินสินบนฉ้อราษฎร์บังหลวง การทำงานต่างๆ ก็ใช้ระบบอุปถัมภ์ ความไม่เป็นธรรมจึงเกิดขึ้นในสังคม จนทำให้ข้าราชการใช้ช่องทางนี้เป็นเครื่องมือในการกอบโกยผลประโยชน์ ถ้าเราไม่แก้ปัญหาคอร์รัปชันก็จะทำให้นักการเมืองขาดความเป็นธรรมและความถูกต้องตามกฎหมาย และสังคมปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่า การคอร์รัปชันในประเทศไทยเป็นปัญหามาก แม้รัฐบาลจะมี มาตรการป้องกันและแก้ไขก็ไม่สามารถขจัดปัญหาคอร์รัปชันให้หมดไปจากสังคมไทยได้ตราบดีที่คน ไทยยังไม่เลือกคนซื่อสัตย์สุจริตเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมือง

๑.๓ เว้นจากประพฤติผิดในกาม คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองต้องงดเว้นจากการ ประพฤติผิดใน ๓ ข้อ คือ ๑) หญิงที่มีผู้ปกครอง ๒) หญิงที่มีสามี ๓) หญิงที่มีจารีตรักษา (ผู้ประพฤติ ธรรม)^๔ ถ้าผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เคร่งครัดในหลักธรรมข้อนี้ก็ทำให้เกิดปัญหาด้านการค้า โสเภณี การผิดลูกผิดเมีย ซึ่งสังคมไทยถือว่าเป็นปัญหาในระดับต้นๆ เพราะจากข่าวหนังสือพิมพ์ แต่ละ วันจะลงข่าวเกี่ยวกับการแย่งชิงคู่ครอง รักหึงหวงบ่อยครั้งที่นักการเมืองใหญ่ๆ ดังที่มีความพัวพัน เกี่ยวกับการค้าประเวณีหรือการใช้บริการโสเภณีเด็ก เป็นต้น ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีศีลธรรมข้อ นี้ ปัญหาโสเภณีหรือการค้ามนุษย์ก็จะไม่หมดไปจากสังคมไทย

๒. เมตตาวจีกรรม คือ การพูดจากับผู้อื่นด้วยความรักและเมตตา ต้องงดเว้นจากการ วจีกรรม ๔ ประการคือ

๒.๑ เว้นจากการพูดเท็จ การร่วมทางการเมืองทางพระพุทธศาสนาถือว่าการงดเว้นจาก การพูดเท็จ โดยการพูดแต่ความจริงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดความจริงจะทำให้ การเมืองนำไปสู่การพัฒนา

๒.๒ เว้นจากการพูดส่อเสียด การร่วมทางการเมืองทางพระพุทธศาสนาถือว่าการงดเว้น จากการพูดส่อเสียด โดยการพูดแต่คำไพเราะถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดไพเราะจะทำให้ การเมืองนำไปสู่การพัฒนา

๒.๓ เว้นจากการพูดคำหยาบ การร่วมทางการเมืองทางพระพุทธศาสนาถือว่าการงดเว้น จากการพูดคำหยาบ โดยการพูดแต่คำไพเราะถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดไพเราะจะทำให้ การเมืองนำไปสู่การพัฒนา

๒.๔ เว้นจากการ พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล การร่วมทางการเมืองทางพระพุทธศาสนาถือว่าการงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล โดยการพูดแต่ความจริงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะ การพูดความจริงจะทำให้การเมืองนำไปสู่การพัฒนา

^๔พระครูภาวนาโพธิคุณ. การเมืองใหม่วิถีพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น : คลังนาวิทยา, ๒๕๕๔)

เมตตาวีจกรรมต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้อื่นจะมุ่งร้ายต่อเราหรือคิดร้ายต่อเรา ถ้าเรามีวีจกรรมต่อเขา เขาก็จะอ่อนโยนลง การพูดนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การที่สังคมจะเกิดการสามัคคีหรือแตกสามัคคีก็เพราะการพูด ดังนั้น จึงมีนักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวถึงความสำคัญของการพูด เช่น "สุนทรภู่" กล่าวว่า

อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย

ถึงเจ็บอื่นหมิ่นแสบไม่แคลนคลาย เจ็บเจียรตายเพราะเหน็บให้เจ็บใจฯ

สำนวนไทยที่ว่า “พูดดีเป็นศรีแก่ปาก พูดมากปากก็จะมลี” นั้นก็แสดงให้เห็นถึงคุณและโทษ ของวีจกรรมถ้าวีจกรรมที่ประกอบไปด้วยเมตตาแล้วมีแต่จะนำมาซึ่งความสามัคคีหรือความสงบสุขในหมู่คณะ แต่ถ้าวิถีที่ไม่ประกอบไปด้วยเมตตาแล้วจะเป็นเหตุนำไปสู่ความแตกแยกกันในสังคม

ดังนั้น ผู้เข้าร่วมทางการเมืองเมตตาวีจกรรมจึงเป็นสิ่งที่นักการเมืองจะต้องมีเพราะนักการเมืองนี้แหละที่จะเป็นผู้นำพาประเทศชาติให้เจริญหรือให้ฉิบหาย

๓. เมตตาตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มโนสุจริต ๓ คือ

๓.๑ ไม่โลภอยากได้ของเขา การเมืองต้องไม่โลภอยากได้ของคนอื่นโดยมิชอบธรรม ซึ่งนักการเมืองไทยยุคปัจจุบันมีมาก คืออยากได้ของคนอื่นเมื่อไม่ได้ก็หาวิธีทางเอามาโดยมิชอบธรรม

๓.๒ ไม่พยาบาทปองร้ายเขานักการเมืองต้องไม่ปองร้ายผู้อื่น แต่ตรงกันข้ามนักการเมืองไทยส่วนใหญ่ที่เราเห็นกันคือ ถ้าใครไม่ใช่พรรคพวกตนตนหรือขัดผลประโยชน์ตน มักจะถูกปองร้าย

๓.๓ เห็นชอบตามคลองธรรม นักการเมืองต้องเป็นผู้เห็นชอบตามคลองธรรม แต่ตรงกันข้ามนักการเมืองไทยส่วนใหญ่ที่เราเห็นผิดไปจากคลองธรรม

๔. สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕. สีสสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งมารักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม

๖. ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

ดังที่นายอดิศศักดิ์ โคตรโยธา^{๑๐} กล่าวว่า “แนวทางนโยบายทางการเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยไม่มี การซื้อสิทธิ์ขายเสียงเป็นต้นเหตุที่จะทำให้นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งทุจริตแสวงหาผลประโยชน์ไม่สามารถบริหารงานสนองความต้องการของประชาชนได้จึงเกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบเรียบร้อยในการบริหารงาน ผู้นำชุมชนในฐานะเป็นนักปกครองต้องใช้หลักธรรมระงับเหตุด้วยสติปัญญาเพื่อให้เหตุการณ์นั้นอยู่ในความสงบ” ส่วนพระครูสุนทรศีลวงค์^{๑๑} กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้นำชุมชนควรให้ความรู้ด้านการเมืองแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะไม่ให้บุคคลอื่นเข้ามาครอบงำผลประโยชน์จากชุมชน และผู้นำชุมชนจะไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดต้อง

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายอดิศศักดิ์ โคตรโยธา, กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรศีลวงค์, เจ้าคณะตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

วางตัวเป็นกลางต้องไม่เห็นแก่สินจ้างใดๆ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่ตกเป็นเบี้ยล่างของกลุ่มผลประโยชน์ที่จะเข้ามาเพื่อหวังผลประโยชน์ในด้านต่างๆ”

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ผู้นำชุมชนต้องมีคุณสมบัติตามหลักสารานียธรรม ๖ คือธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ ๔.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักสารานียธรรม ๖

๔.๔ บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย

หน้าที่ของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายมีคุณสมบัติตามหลักอภิธานีธรรม ๗ ได้แก่

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายต่างๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ การที่จะกำหนดนโยบายที่ดีและให้เกิดประโยชน์กับสังคมนั้นจะเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยบุคคลผู้ที่มีความรู้ความสามารถหลายด้านช่วยกันเสนอความคิดเห็นหรือช่วยกันคิดหาหนโยบายที่เป็นธรรมและเป็นนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม การที่จะได้นโยบายที่ดีมานั้นต้องอาศัยบุคคลที่มีความเป็นกลางคือไม่เอนเอียงไปยังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ดังที่ พระครูสมุห์สำรวย รกขิตจิตโต^{๑๒} กล่าวว่า “ผู้นำชุมชนควรมีการให้ประชาชนร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในหมู่บ้านให้เพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกันในหมู่คณะ”

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน การประชุมและการทำกิจกรรมทางการเมืองนั้นต้องเป็นตามหลักความถูกต้อง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องอาศัยความสามัคคีในการทำงาน สังคมใดถ้าขาดความพร้อมเพียงหรือขาดความสามัคคีแล้วมีแต่จะ

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สำรวย รกขิตจิตโต, รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กันยายน ๒๕๕๘.

นำไปสู่ความเสื่อมถอย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าสังคมใดมีความสามัคคีแล้วสังคมนั้นก็จะมีแต่ความมั่นคงและแข็งแกร่ง

๓. ไม่บัญญัติหรือลบล้างข้อบัญญัติต่างๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด หลักธรรมข้อนี้เน้นการเมืองไทยถือว่าขาดมาก อย่างที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เช่น นโยบายที่รัฐบาลก่อนได้กำหนดนโยบายไว้แล้ว และได้ดำเนินการไปแล้วซึ่งเกิดประโยชน์กับประชาชนเป็นส่วนใหญ่ แต่พอเปลี่ยนรัฐบาลก็ให้ยกเลิกนโยบายนั้นเพราะมันไม่ใช่ของตนหรือของพรรคพวกตน อีกเห็นผลประการหนึ่งถ้ายังคงไว้ตนเองไม่ได้ผลประโยชน์ด้วยต้องกำหนดนโยบายใหม่ขึ้นมาเพื่อให้ตนเองได้ผลประโยชน์ทางการเมือง

๔. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน หรือผู้อาวุโสผู้มีประสบการณ์ยาวนาน ต้องให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก

๕. ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรีในชุมชนให้อยู่อย่างปลอดภัย สำหรับหลักธรรมข้อนี้จะเห็นได้ว่าในอดีตคนไทยเราให้ความสำคัญกับสตรีน้อยกว่าปัจจุบัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าคนไทยในสมัยก่อนมักไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยความเคยชินที่เคยได้พบเจอบ่อยๆ จึงไม่คิดต่อสู้หรือเรียกร้องสิทธิของตน หรือไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิ ทั้งนี้เพราะค่านิยมในสังคมไทย ที่ครอบงำให้ผู้หญิงอยู่ภายใต้อำนาจเป็นมาอย่างต่อเนื่องผู้หญิงไทยยังคงประสบปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิหลายด้าน เช่น ในเรื่องของความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ความรุนแรงในครอบครัวแรงงานหญิงที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าของกิจการ หรือผู้ว่าจ้างโดยเฉพาะแรงงานหญิงต่างด้าว และกฎหมายหรือระเบียบบางอย่างที่จำกัดสิทธิของผู้หญิง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ประเทศไทยจึงได้จัดตั้ง สำนักส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งตั้งอยู่ ๒๕๕ ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

ความก้าวหน้าสิทธิมนุษยชนสตรีในประเทศไทย^{๑๓}

จากการที่ประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) เมื่อพ.ศ. ๒๕๒๘ ประเทศไทยได้มีการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณี โดยปรับปรุงกฎหมาย ทั้งกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎระเบียบต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้ความคุ้มครองรับรองสิทธิ และสร้างหลักประกัน รวมถึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และจะต้องส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน โดยกำหนดให้มีมาตรการและกระบวนการต่างๆ เพื่อขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ตลอดจนส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างเท่าเทียมและเสมอภาค โดยบรรจุไว้ในมาตราต่างๆ ได้แก่ มาตรา ๓๐, ๓๒, ๔๐, ๕๒, ๘๐, ๘๑ และมาตรา ๘๔ นอกจากนี้ยังได้มีการแก้ไขกฎหมายอื่นๆ เพื่อให้การคุ้มครองแก่ผู้หญิง ได้แก่

^{๑๓} <http://www.gender.go.th/publication/brochure>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ปี ๒๕๓๓ ครม. มีมติให้ยกเลิกข้อสงวนในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ข้อ ๑๑ เรื่องผู้หญิงมีสิทธิและโอกาสในการจ้างงานชนิดเดียวกับชายได้ และข้อ ๑๕ เรื่องหญิงชายเสมอภาคกันในการทำนิติกรรมสัญญา

ปี ๒๕๓๔ ครม. มีมติให้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับที่มีการห้ามสตรีดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งเพื่อส่งเสริมสถานภาพสตรีในการดำรงตำแหน่งทางราชการได้เท่าเทียมกับชาย

ปี ๒๕๓๕ ครม. มีมติให้ยกเลิกข้อสงวนในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบข้อ ๙ เรื่องรับรองสัญชาติบุตรจากชายต่างด้าวที่เกิดจากแม่คนไทย มีพ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ โดยผู้ที่มีบิดาหรือมารดาเป็นไทยสามารถถือสัญชาติไทยได้

ปี ๒๕๓๖ ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องการคุ้มครองแรงงานในประเด็นสิทธิการลาคลอดของลูกจ้างหญิงซึ่งลาคลอดได้ ๙๐ วัน โดยได้รับเงินจากนายจ้าง ๔๕ วัน และได้รับเงินจากประกันสังคม ๔๕ วัน

ปี ๒๕๓๘ ครม. มีมติให้ยกเลิกข้อสงวนในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบข้อ ๘ เรื่อง ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมือง และการรับตำแหน่งราชการ และข้อ ๑๐ เรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.๒๕๓๘ และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พ.ศ.๒๕๓๘ โดยหญิงชายมีความเท่าเทียมกันในการใช้สิทธิขอรับเงินสวัสดิการของบุตร ซึ่งได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลและค่าการศึกษาของบุตร

ปี ๒๕๓๙ มติ ครม. เห็นชอบให้ยกเลิกระบบโควตาในการรับเข้าเรียนระดับอุดมศึกษา พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีพ.ศ. ๒๕๓๙ โดยลดโทษผู้หญิงผู้ทำการค้าประเวณีลงโทษผู้ใช้บริการจัดหาสถานประกอบการ และไม่ลงโทษหญิงที่ถูกล่อลวงS ระเบียบการลาของข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๓๙ ให้ลาคลอดได้ ๙๐ วัน โดยได้รับเงินเดือน

ปี ๒๕๔๐ มี พ.ร.บ. มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเพิ่มโทษผู้จัดหาและประกอบการและให้ความช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อขบวนการค้ามนุษย์ พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาพ.ศ. ๒๕๔๐ โดยขยายฐานความผิดเกี่ยวกับเพศในมาตรา ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๔ คุ้มครองชาย หญิง รวมทั้งเด็กจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศและความผิดต่อเสรีภาพ

ปี ๒๕๔๑ มี พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่กำหนดบทลงโทษการลวนลามทางเพศในที่ทำงาน

ปี ๒๕๔๒ มี พ.ร.บ. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ตลอดจนตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนS มี พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยคุ้มครองเด็กที่เป็นเหยื่อของการกระทำผิดหรือต้องเป็นพยานในคดีความผิดอาญาในการให้ข้อเท็จจริงหรือให้ปากคำ

ปี ๒๕๔๔ ครม.เห็นชอบ การจัดตั้งกลไกส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายระดับหน่วยงาน

ปี ๒๕๔๘ พ.ร.บ. ชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยผู้หญิงที่สมรสแล้วสามารถเลือกใช้นามสกุลเดิมของตน หรือ คู่สมรสได้

ปี ๒๕๕๐ ความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๔๖ และ ๒๔๗ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิผู้หญิงต้องโทษที่ตั้งท้อง ให้มีโอกาสในการเลี้ยงดูบุตร พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๖ และ ๒๗๗ เรื่องความผิดเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเรา ที่กำหนดค่าจำคุก ความการข่มขืนชัดเจนครบคลุมไม่เฉพาะการข่มขืนด้วยอวัยวะเพศอย่างเดียว รวมทั้งการแก้ไขกฎหมายไม่ให้สามีข่มขืนภรรยาได้

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ เรื่องการให้ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และลูกจ้างของรัฐที่เป็นสตรีไปถือศีลและปฏิบัติธรรม นับว่าเป็นการให้โอกาสแก่ข้าราชการหญิงให้สามารถลาไปปฏิบัติธรรมได้เป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า ๑ เดือนแต่ไม่เกิน ๓ เดือน ซึ่งแต่เดิมอนุญาตให้แต่เฉพาะข้าราชการชายลาบวชได้ไม่เกิน ๓ เดือน โดยไม่ถือเป็นวันลา นับว่าเป็นการสร้างโอกาสความเสมอภาคระหว่างหญิงชายอีกประเด็นหนึ่ง

ปี ๒๕๕๑ มี พ.ร.บ. คำนำหน้านามหญิง พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยหญิงที่สมรสหรือหย่าจากการสมรสแล้วสามารถเลือกใช้ “นาง” หรือ “นางสาว” ได้ตามความประสงค์ มี พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

พ.ศ. ๒๕๕๑ จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยได้มีความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิมนุษยชนของสตรี เพื่อให้บรรลุถึงความเสมอภาคอย่างเต็มที่ โดยมีให้เกิดความเหลื่อมล้ำสิทธิทางเพศในสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการใช้ การควบคุมทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียม

ปี ๒๕๔๐ มี พ.ร.บ. มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเพิ่มโทษผู้จัดหาและประกอบการและให้ความช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อขบวนการค้ามนุษย์S พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยขยายฐานความผิดเกี่ยวกับเพศในมาตรา ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๔ คุ้มครองชาย หญิง รวมทั้งเด็กจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศและความผิดต่อเสรีภาพ

ปี ๒๕๔๑ มี พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่กำหนดบทลงโทษการลวนลามทางเพศในที่ทำงาน

ปี ๒๕๔๒ มี พ.ร.บ. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ตลอดจนตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนS มี พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยคุ้มครองเด็กที่เป็นเหยื่อของการกระทำผิดหรือต้องเป็นพยานในคดีความผิดอาญาในการให้ข้อเท็จจริงหรือให้ปากคำ

ปี ๒๕๔๔ ครม. เห็นชอบ การจัดตั้งกลไกส่งเสริม ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายระดับหน่วยงาน

๖) เคารพบูชาสักการะความเคารพศาสนสถาน ปุชนียสถานแหล่งที่เป็นที่รวมใจของหมู่บ้านไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ต้งงาม

๓) คຸ້ມครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธ์ ซึ่งเป็นผู้สอนศีลธรรม จริยธรรมและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เพื่อให้บรรพชิตได้ดำรงอยู่อย่างสะดวกสบาย ท่านจะได้มีกำลังในการอบรมศีลธรรมจริยธรรมให้กับประชาชน ถ้าสังคมใดมีบรรพชิตที่มีความรู้ ความสามารถและมีองค์การสงฆ์ที่เข้มแข็งแล้วสังคมนั้นก็จะมีผู้ที่ดูแลทางด้านศีลธรรมจริยธรรม ถ้า สังคมใดที่มีประชนมีศีลธรรมสังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ แต่ที่เห็นกันในสังคมปัจจุบันนี้ก็ เป็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ ปัญหาสังคมเริ่มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเราจะได้เห็นจากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์บ้างในทีวีบ้าง เช่น กระทำชำเภา ปล้น จี้ ฆ่า ข่มขืน นั้นหมายถึงการเสื่อมทางสังคม ซึ่งสอดคล้อง กับสภาพที่ว่า องค์การสงฆ์ถูกรังแก หรือเหยียบย่ำจากคนในศาสนาเองและคนนอกศาสนานั้นก็หมายถึง สังคมไทยขาดหลักธรรมในข้อนี้ แทนที่จะดูแลและพระสงฆ์แต่กับจะมีแต่จะจัดการกับพระสงฆ์ เป็นต้น

ในชมพูทวีปสมัยก่อนพุทธกาลเวสาลีเป็นเมืองที่มีความสำคัญเมืองหนึ่งโดยเป็นเมืองหลวง แห่งแคว้นวัชชีที่เจริญรุ่งเรืองมากแคว้นหนึ่งในบรรดา ๑๖ แคว้น แคว้นวัชชีมีการปกครองด้วยระบบ สามัคคีธรรมหรือคณาธิปไตย ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบหนึ่ง คือ ไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขทรงอำนาจลึทธิชาติ มีแต่ผู้เป็นประมุขแห่งรัฐซึ่งบริหารงานโดยความ เห็นชอบจากรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยเหล่าสมาชิกจากเจ้าวงศ์ต่างๆ ซึ่งรวมเป็นคณะผู้ครองแคว้น ใน คัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวว่เจ้าวงศ์ต่าง ๆ มีถึง ๘ วงศ์ และในจำนวนนี้วงศ์เจ้าลิจฉวีแห่งเวสาลีเป็น วงศ์ที่มีอิทธิพลที่สุด

ดังนั้นหลักอภิธานิยธรรม เป็นหลักแห่งความเจริญทางการเมือง เป็นหลักแห่งความ สามัคคีเป็นหลักแห่งความแข็งแกร่งของการปกครอง ดังในสมัยพุทธกาลกษัตริย์ลิจฉวีเสด็จไปเฝ้าพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงเตือนให้ไม่ประมาทอยู่เสมอ โดยทรงแสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการแก่ เหล่ากษัตริย์ลิจฉวี อภิธานิยธรรม แปลว่า ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม พระเจ้าอชาตศัตรูทรง ลังเลพระทัยที่จะเปิดศึกกับกษัตริย์ลิจฉวี ทั้งนี้เหตุว่าพระองค์ได้ทรงทราบข่าวเกี่ยวกับกษัตริย์ลิจฉวีว่า ทุกพระองค์ล้วนทรงตั้งมั่นในอภิธานิยธรรม กษัตริย์ลิจฉวีทุกพระองค์ต่างยึดมั่นในอภิธานิยธรรม เป็นเหตุให้เมืองเวสาลีเจริญรุ่งเรือง เข้มแข็ง แม้พระเจ้าอชาตศัตรูจะยกทัพมาทำสงครามด้วยหลาย ครั้งก็ไม่อาจเอาชนะได้ ภายหลังพุทธปรินิพพาน เมืองเวสาลีที่เคยรุ่งเรืองและเข้มแข็งกลับต้องตกไป อยู่ในอำนาจของพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ โดยเหตุแห่งการเสียเมืองแก่แคว้นมคธเพราะการ แดกแยกความสามัคคีของกษัตริย์ลิจฉวีทำให้พระเจ้าอชาตศตรูยกกองทัพเข้ายึดเมืองได้อย่างง่ายดาย เวสาลีจึงอยู่ภายใต้การปกครองของแคว้นมคธ มิได้ออยู่ในฐานะเมืองหลวงแห่งแคว้นวัชชีอีกต่อไป^{๑๔}

กล่าวโดยสรุป บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายและทำหน้าที่ในการบริหาร บ้านเมืองนั้นผู้นำชุมชนต้องมีคุณสมบัติตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ดังภาพต่อไปนี้

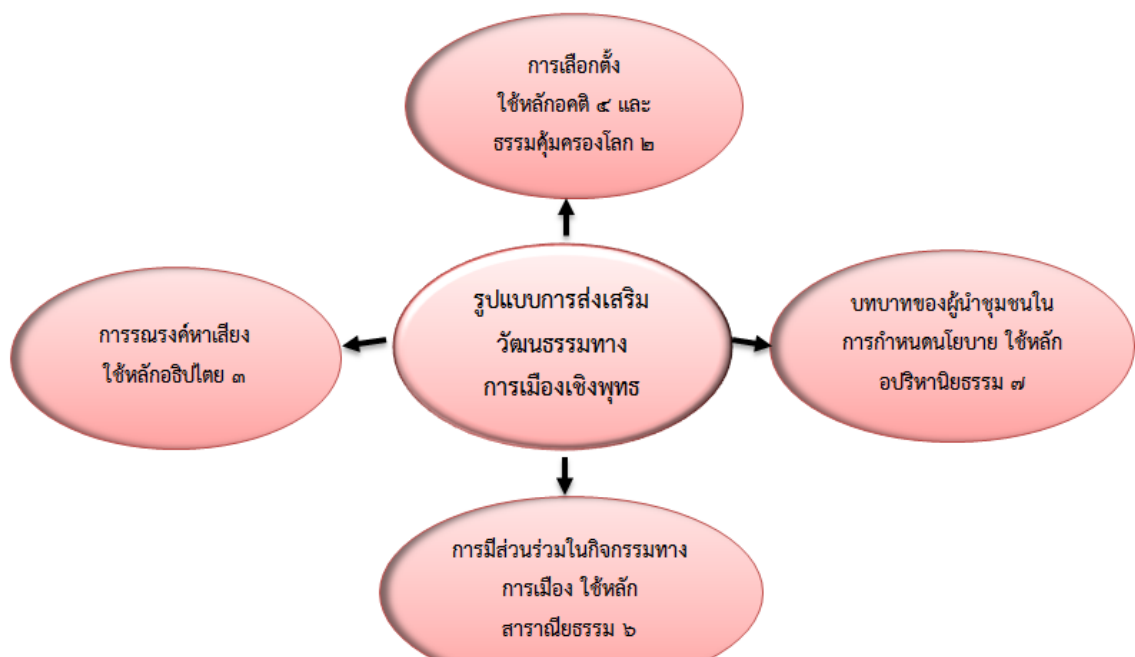
ภาพประกอบที่ ๔.๔ บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗

๔.๕ สรุป

รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบไปด้วยหลัก ๔ ประการคือ

๑. การเลือกตั้ง
๒. การรณรงค์หาเสียง
๓. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และ
๔. บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย

จากที่กล่าวมานั้นสามารถเขียนเป็นรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ ๔.๕ รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ

บทที่ ๕

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัย “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๒) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) จากกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๖ คน กำนัน จำนวน ๖ คน เจ้าอาวาส จำนวน ๖ รูป และ ผู้นำชุมชนนอกรูปแบบ จำนวน ๑๒ รูป/คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive Method) ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นและเนื้อหาสำคัญได้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น ปรากฏดังนี้

๑. สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น คือผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองและเป็นผู้ชักจูง โน้มน้าวให้ประชาชนในจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

๑.๑ การเลือกตั้ง ชุมชนให้ความร่วมมือ ในการรับฟัง ในการชี้แจงนโยบายจากรัฐบาล ส่วนใหญ่ชุมชนให้ความสนใจในเรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับบ้านเมือง ชุมชนได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่แนะนำให้ประชาชนให้ความร่วมมือใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง ชุมชนมีการตื่นตัวทางการเมืองเสมอไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับหมู่บ้าน/ท้องถิ่น หรือระดับประเทศ ชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก รู้จักวิเคราะห์ผลงานของนักการเมืองในระหว่างการทำหน้าที่ของนักการเมืองที่ผ่านมาในการเลือกตั้งชุมชนให้ความร่วมมือ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของการเลือกตั้งและอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ประชาชนที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศและต่างจังหวัดไม่สามารถเดินทางมาใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงได้จึงทำให้การเลือกตั้งและความร่วมมือของประชาชนไม่สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์ การเลือกตั้งในแต่ละครั้งคนในชุมชนก็ออกมาใช้สิทธิของตนเองและมีการเตรียมความพร้อมทางการเมืองชุมชนให้ความร่วมมือทางการเมืองทุกๆ ด้านสนับสนุนการบริหารบ้านเมืองในการเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้ามาบริหารและพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้น

๑.๒ การณรงค์หาเสียง ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญมากในการณรงค์หาเสียง และเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนที่ต้องปฏิบัติสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ติดประกาศป้ายณรงค์ทางการเมือง เชิญชวนให้ออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเลือกตั้ง ผู้นำชุมชนมีการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านโดยให้คำแนะนำเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

การใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองบริหารบ้านเมือง การรวมกลุ่มเดินรณรงค์หาเสียงไปในที่ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้พิจารณาการเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนนั้นเพื่อมาบริหารงานทำหน้าที่จะต้องเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัวและไม่เห็นแก่ผลประโยชน์หรือสินจ้างรางวัลใดๆ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ ทำความเข้าใจในการเลือกตั้งและมีการติดประกาศให้ประชาชนทราบก่อนการเลือกตั้งไว้ล่วงหน้า การจัดประชุมในหมู่บ้าน โดยผู้นำชุมชนแจ้งให้ที่ประชุมทราบในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนในการประกาศหรือเดินสายหาเสียงในเขตชุมชน มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบล่วงหน้า และมุ่งเน้นในเรื่องใช้สิทธิของตนโดยสุจริต

๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การจัดกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นโดยการจัดเวทีให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้แสดงวิสัยทัศน์และนโยบายต่างๆ” เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีกิจกรรมทางการเมืองและสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันได้ เพื่อกระทำตามระเบียบที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ตามระเบียบวินัยทางการเมือง เป็นการส่งผลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ ให้เกิดผลสำเร็จต่อการบริหารงานทางการเมือง การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญในการออกไปใช้สิทธิของตนในการเลือกผู้แทนมาบริหารงานแทนประชาชน มีเจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการเลือกตั้งมาให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยมีผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือ การจัดประชุมชี้แจงประจำเดือนทุกเดือนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคี การชี้แจงนโยบายให้ผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมนำนโยบายต่างๆ ในการประชุมมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

๑.๔ บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย สำหรับแนวนโยบายของผู้นำชุมชนกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคนในท้องถิ่น แนวทางคือการไม่โจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในระหว่างการทำเสียงและเสนอนโยบายให้ประชาชนได้พิจารณาเป็นการริเริ่ม การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำชุมชนต้องเดินรณรงค์ในการเลือกตั้งเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความตื่นตัว ได้เห็นความสำคัญของการออกไปใช้สิทธิของตนเองเพื่อเลือกคนมาบริหารบ้านเมือง นำนโยบายจากรัฐบาลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและให้ยึดถือปฏิบัติตามในวันเลือกตั้งจะต้องตรวจความเรียบร้อยของชุมชนทั้งกลางวันและตอนกลางคืนอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้คนที่ซื้อสิทธิ์ขายเสียงได้กระทำการใดๆ การออกนโยบายในการพัฒนาร่วมกันเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและให้ความสำคัญกับลูกบ้านเป็นสำคัญ การสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีนโยบายโดยประกาศไม่ให้อื้อสิทธิ์ขายเสียงในชุมชน และห้ามทำลายป้ายประชาสัมพันธ์ทางการเมืองและแนะนำให้ประชาชนใช้สติปัญญาพิจารณาคุณสมบัติของผู้ลงเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้าบริหารบ้านเมือง

ดังนั้น สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น คือผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำชุมชนมีส่วนในการชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและให้ความร่วมมือทางการเมือง การรณรงค์หาเสียง การจัดกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการกำหนดนโยบายทางการเมือง จึงทำให้ประชาชนขาดเสรีภาพในการตัดสินใจทางการเมือง

๒. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น คือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการส่งเสริมทาง

การเมืองการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยให้ผู้นำชุมชนสามารถนำไปบูรณาการให้เข้ากับการเมืองดังต่อไปนี้

๑. หลักสารณียธรรม ๖ เป็นหลักการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความสามัคคีต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยอันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า

๒. หลักอภิธานิยธรรม ๗ หลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง

๓. หลักอภิปไตย ๓ เป็นหลักธรรมการปกครองที่ยิ่งใหญ่ หลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม

๔. อคติ ๔ เป็นหลักธรรมในการปกครองผู้อื่น ถ้านักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงมีอคติต่อกันสังคมนั้นจะเกิดความไม่สงบเพราะความไม่เสมอหน้ากันสิ่งสำคัญสำหรับนักปกครองจะต้องมีความเที่ยงตรงจวนไม่ประพฤตีสั่งที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่จะก่อให้เกิดความไม่ลำเอียงตามหลักอคติ ๔

๕. หลักธรรมคุ้มครองโลก ธรรม ๒ ประการ ได้แก่ ๑) หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป ต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติจุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้น และ ๒) โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ โอตตปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่วจากการประพฤติจุจริตของตน

๓. รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน ประกอบไปด้วย

๓.๑ การเลือกตั้ง ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งจะประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่มหลักดังนี้

๑) กลุ่มผู้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นบุคคลกลุ่มแรกที่จะคัดเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่การเมือง ถ้าเลือกคนดีมีความสามารถและมีศีลธรรมจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า ต้องที่มีคุณสมบัติตามหลักอคติ ๔ คือ (๑) ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชอบ วัฒนธรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตย ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องไปใช้สิทธิ์เลือกผู้แทนเข้าสภา ในการเลือกผู้แทนจะต้องไม่เลือกเพราะบุคคลนั้นเป็นคนที่คุณเองรัก (๒) โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง ความไม่ชอบ คุณธรรมข้อนี้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาโดยไม่เอาความโกรธหรือความเกลียดชังเข้าไปเกี่ยวข้องในการเลือกผู้แทน (๓) โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะไม่รู้ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถ่องแท้ก่อนการตัดสินใจเลือก และ (๔) ภยาคติ คือ ความลำเอียงเพราะเกรงกลัวหรือเกรงใจ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องไม่เลือกตัวแทน เพราะความเกรงกลัวต่ออิทธิพลหรือเพราะเกรงใจ

๒) กลุ่มผู้ลงสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่ลงสมัครเป็นผู้แทน ตามหลักพระพุทธศาสนาต้องมีคุณสมบัติตามหลักธรรมคุ้มครองโลก ๒ อย่าง คือ (๑) หิริ หมายถึง การละอายต่อบาป ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีความละอายต่อบาป ต้องเลือกบุคคลที่มีหิริเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมือง

เมือง (๒) โอดตัมปะ หมายถึง การเกรงกลัวต่อการทำบาปและผลของการกระทำบาปที่จะตามมาในชาติปัจจุบันหรือในชาติหน้า ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีความเกรงกลัวต่อบาป

๓.๒ การรณรงค์หาเสียง มีอยู่ ๓ ลักษณะ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าหลักอธิปไตย ๓ ดังนี้ (๑) อตฺตาทิปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่หรือการถือตนเป็นใหญ่ กระทำใดก็ตามจะยึดประโยชน์ตนเป็นหลัก ถ้าเป็นนักการเมืองก็จะเป็นนักการเมืองที่ยึดเอาตนเองเป็นใหญ่ (๒) โลกาธิปไตย ความถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมหรือยึดถือเอาเสียงของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงสรรเสริญและนินทา และ (๓) อัมมาธิปไตย คือ การปกครองที่ถือเอาความเที่ยงธรรมเป็นใหญ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปกครองที่ยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่

๓.๓ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ต้องมีคุณสมบัติตามหลักสาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ มีอยู่ ๖ ข้อดังนี้ ๑) เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยความเมตตา ร่วมกิจกรรม ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ โดยการประพฤติชอบทางกาย ๒) เมตตาวจีกรรม คือ การพูดจากับผู้อื่นด้วยความรักและเมตตา ๓) เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี ๔) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ๕) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และ ๖) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

๓.๔ บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย ต้องมีคุณสมบัติตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายต่างๆ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ๓) ไม่บัญญัติหรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่างๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด ๔) ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ๕) ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรีในชุมชนให้อยู่อย่างปลอดภัย ๖) เคารพบูชาสักการะความเคารพศาสนสถาน และ ๗) คุ่มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธ์

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. สภาพปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งประกอบไปด้วย ๑) ความร่วมมือทางการเมืองของชุมชน เป็นการร่วมมือในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย ชุมชนให้ความร่วมมือ การรับฟัง การชี้แจงนโยบายจากรัฐบาลส่วนใหญ่ชุมชนให้ความสนใจในเรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับบ้านเมือง ชุมชนได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่แนะนำให้ประชาชนให้ความร่วมมือใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง ชุมชนมีการตื่นตัวทางการเมืองเสมอไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับหมู่บ้าน/ท้องถิ่น หรือระดับประเทศ ชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

รู้จักวิเคราะห์ผลงานของนักการเมืองในระหว่างการทำหน้าที่ของนักการเมืองที่ ๒) การรณรงค์ในการเลือกตั้ง ในฐานะผู้นำชุมชนการณรงค์เลือกตั้งเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนที่ต้องปฏิบัติสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การติดประกาศป้ายรณรงค์ทางการเมือง การเชิญชวนให้ออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเลือกตั้ง ผู้นำชุมชนมีการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านโดยให้คำแนะนำเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบล่วงหน้า และมุ่งเน้นในเรื่องใช้สิทธิของตนโดยสุจริต ๓) การจัดกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง การจัดกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นโดยการจัดเวทีให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้แสดงวิสัยทัศน์และนโยบายต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีกิจกรรมทางการเมืองและสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันได้ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความสมานฉันท์ การชี้แจงนโยบายให้ผู้ผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมนำนโยบายต่างๆ ในการประชุมมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง และ ๔) บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย สำหรับแนวนโยบายของผู้นำชุมชนกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น การนำนโยบายจากรัฐบาลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและให้ยึดถือปฏิบัติตาม การสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีนโยบายโดยประกาศไม่ให้ชื่อเสียงเสียหายในชุมชน และห้ามทำลายป้ายประชาสัมพันธ์ทางการเมืองและแนะนำให้ประชาชนใช้สติปัญญาพิจารณาคุณสมบัติของผู้ลงเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้าบริหารบ้านเมือง ๒.แนวคิดและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ต้องอาศัยหลักธรรมที่มีส่วนเสริมให้การเมืองการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยให้ผู้ผู้นำชุมชนสามารถนำไปบูรณาการให้เข้ากับการเป็นผู้นำได้ เช่น ๑) หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความความสามัคคีในหมู่คณะ ๒) หลักอภิปรินิยธรรม ๗ หลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง ๓) หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองสำหรับคนที่จะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมในฐานะเป็นผู้นำ ๔) หลักอริปไตย ๓ เป็นหลักธรรมการปกครองที่ยิ่งใหญ่ หลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ๕) หลักทศพิธราชธรรม หลักธรรม ธรรมสำหรับนักปกครอง ผู้นำ หรือนักการบริหารการปกครองทั่วไป ให้มีความเป็นธรรม การให้ การเสียสละ การมีความประพฤติที่ดีงาม ทั้งกาย วาจา และใจ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขส่วนรวม ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ๖) หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้ในหมู่คณะ เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การพูดจาถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานเหมาะกับนักการเมืองการปกครอง ๗) อคติ ๔ เป็นหลักธรรมในการปกครองผู้อื่น ถ้านักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงมือคดต่อกันสังคมนั้นจะเกิดความไม่สงบสุขได้

๓. รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน ประกอบด้วยหลัก ๔ ประการ คือ ๑) การเลือกตั้ง การเลือกตั้งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งจะประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่มหลักคือ กลุ่มผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่จะคัดเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่การเมือง ถ้าเลือกคนดีมีความสามารถและมีศีลธรรมจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า ต้องที่มีคุณสมบัติตามหลักอคติ ๔ คือ (๑) ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชอบในการเลือกผู้แทนจะต้องไม่เลือกเพราะ

บุคคลนั้นเป็นคนที่ตนเองรัก (๒) โทสะคติ คือ ความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง ความไม่ชอบ
 คุณธรรมข้อนี้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาในการเลือกผู้แทน (๓) โมหาคติ
 คือ ความลำเอียงเพราะไม่รู้ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถ่องแท้ก่อนการ
 ตัดสินใจเลือก และ (๔) ภยากติ คือ ความลำเอียงเพราะเกรงกลัวหรือเกรงใจ ประชาชนผู้มีสิทธิ
 เลือกตั้งต้องไม่เลือกตัวแทน เพราะความเกรงกลัวต่ออิทธิพลหรือเพราะเกรงใจ และกลุ่มผู้ลงสมัคร
 เลือกตั้งหรือผู้ที่ลงสมัครเป็นผู้แทน ตามหลักพระพุทธศาสนาต้องมีคุณสมบัติตามหลักธรรมคัมภีร์
 โลก ๒ อย่าง คือ (๑) หิริ การละอายต่อบาป ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีความละอาย
 ต่อบาป ต้องเลือกบุคคลที่มีหิริเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมือง (๒) โอตตัปปะ การเกรงกลัวต่อการทำ
 บาปและผลของการกระทำบาปที่จะตามมาในชาติปัจจุบันหรือในชาติหน้า ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทน
 ของประชาชนต้องมีความเกรงกลัวต่อบาป ๒ การรณรงค์หาเสียง มีอยู่ ๓ ลักษณะ ซึ่งทาง
 พระพุทธศาสนาเรียกว่าหลักอภิปไตย ๓ คือ (๑) อัตตอภิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่หรือการถือตนเป็น
 ใหญ่ กระทำใดก็ตามจะยึดประโยชน์ตนเป็นหลัก ถ้าเป็นนักการเมืองก็จะเป็นนักการเมืองที่ยึดเอา
 ตนเองเป็นใหญ่ (๒) โลกาภิปไตย ความถือโลกเป็นใหญ่ ถือความนิยมหรือยึดถือเอาเสียงของชาวโลก
 เป็นใหญ่ (๓) อัมมาภิปไตย คือ การปกครองที่ถือเอาความเที่ยงธรรมเป็นใหญ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง
 ว่าการปกครองที่ยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ (๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ต้องมี
 คุณสมบัติตามหลักสาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังใน
 การสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ด้วยความเมตตา ร่วมกิจกรรม ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระ
 ต่างๆ โดยเต็มใจ โดยการประพฤติชอบทางกาย การพูดจากับผู้อื่นด้วยความรักและเมตตา มีความ
 ประพฤติสุจริตตั้งงามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบ
 ร่วมกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน และ (๔) บทบาทของผู้นำ
 ชุมชนในการกำหนดนโยบาย ต้องมีคุณสมบัติตามหลักอภิธานียธรรม ๗ คือ หมั่นประชุมกัน
 เนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายต่างๆ พร้อมเพรียงกัน
 ประชุม ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ไม่บัญญัติหรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่างๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด ให้
 ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรีใน
 ชุมชนให้อยู่อย่างปลอดภัย เคารพบูชาสักการะความเคารพศาสนสถาน และคุ้มครอง อันชอบธรรม
 แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์

๕.๓ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนใน
 จังหวัดขอนแก่น ควรนำมาส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง ๔ ด้าน เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำหรับ
 ผู้นำชุมชน ดังนี้

๑. การเลือกตั้ง โดยการกำหนดกลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และกลุ่มผู้ลงสมัครเลือกตั้งหรือผู้
 ที่ลงสมัครเป็นผู้แทน ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักอคติ ๔ และหลักธรรมคัมภีร์คัมภีร์โลก เพื่อไป
 ปรับใช้เป็นนโยบายในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง

๒. การรณรงค์หาเสียง โดยการกำหนดตามหลักอธิปไตย ๓ หลักธรรมที่ถือเอาความเที่ยงธรรมเป็นใหญ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปกครองที่ยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ไปปรับใช้สำหรับส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน

๓. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยการกำหนดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งในการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะไปปรับเป็นนโยบายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน

๔. บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย โดยการกำหนดตามหลักอภิธานียธรรม ๗ ไปปรับเป็นนโยบายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน

๕.๔ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ในการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ด้านการเลือกตั้ง ควรให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง โดยการประชุมและชี้แจงตามนโยบายของรัฐบาล

๒. ด้านรณรงค์หาเสียง ผู้นำชุมชนควรสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การติดประกาศป้ายรณรงค์ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง

๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำชุมชนควรมีการจัดกิจกรรม เช่น การประชุมประจำเดือน ปรึกษาหารือทางการเมืองในทางที่ถูกต้อง ให้เป็นไปตามระเบียบวินัยทางการเมืองเคารพกฎระเบียบและกติกาโดยไม่สร้างความเดือนร้อนให้กับประเทศชาติ

๔. ด้านบทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย ผู้นำชุมชนควรนำนโยบายจากรัฐบาลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบและให้ยึดถือปฏิบัติตามหลักอภิธานียธรรม ๗

๕.๕ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาปัญหาการเมืองไทยด้านวัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัดขอนแก่น

๒. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัดขอนแก่น

บรรณานุกรม

๑. ข้อมูลวิทยุภูมิ

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

๑.๑ หนังสือ

กนก วงษ์ตระหง่าน. การเมืองในระบบประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

กมล สมวิเชียร. วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔.

จรูญ สุภาพ. การเมือง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.

_____. ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

_____. หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเซียง. หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักรธรรมชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเซียง, ๒๕๔๖.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. คู่มือการเรียนการสอนพลเมือง-พลเมืองโลก : การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงตามแนวทางรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

_____. อุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๑๗.

_____. อุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๒๓.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘.

ทินพันธ์ นาคะตะ. วิถีชีวิตไทย : วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อกการพิมพ์, ๒๕๔๖.

_____. การเมืองการบริหารไทย : ภาระของชาติ. กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๓.

ทิพาพร พิมพ์สุทธิ. พัฒนาทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑.

ทวี ผลสมภพ. ปัญหาปรัชญาในการเมืองของโลกตะวันออก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. รากหญ้าสร้างบ้านชนชั้นกลางสร้างเมือง. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๒.

บุญมี ทานแก้ว. พุทธปรัชญาเถรวาท. กรุงเทพมหานคร : ไอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๕.

- ปรีชา ช้างขวัญยืน. **ทรงสนทนากับพระพุทธรูป**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามัคคี
สาส์น จำกัด, ๒๕๕๐.
- ร.อ. ประยุทธ์ หลงสมบุญ. **พจนานุกรมบาลี-ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
๒๕๑๙.
- ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ. **“วัฒนธรรมทางการเมือง.” ในการเมืองและสังคม**. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙.
- ประทีป สยามชัย. **สารัตถทางสังคมวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย. ๒๕๒๖.
- มาตรา ๗๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์**. กรุงเทพมหานคร : ธนวิซซ์การพิมพ์, ๒๕๓๑.
- _____. **ข่าวสารการเมืองของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖.
- พฤทธิสาด ชุมพล, ม.ร.ว. **ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระครูภาวนาโพธิคุณ. **การเมืองใหม่วิถีพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๔.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิถีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พระในบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : คาถาธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- _____. **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง
, ๒๕๓๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.
- _____. **รู้หลักก่อนแล้วศึกษาให้ได้ผล**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗.
- _____. **ธรรมบัญญัติชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- _____. **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- _____. **รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก
จำกัด, ๒๕๓๗.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระราชญาณวิสิฐ. **พระพุทธศาสนา ศาสนาประจำชาติไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). **ธรรมะสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คลังวิชา
จำกัด, ๒๕๓๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
นานมีบุ๊คส์ จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : อรุณ
การพิมพ์ ๒๕๕๔.

_____ .พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐.

ลัทธิกาล ศรีวะรมย์ สุขชัย ทองแก้วกุล. **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : SR printing ๒๕๓๘.

วิชัย ตันศิริ, อ้างอิงจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **วัฒนธรรมทางการเมืองและการปฏิรูป**.
กรุงเทพมหานคร : สุขุมและบุตร, ๒๕๓๙.

_____ .**วิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๒๕๔๘.

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. **วัฒนธรรมทางการเมือง การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญ
ฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินติ้ง, ๒๕๔๔.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. **วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สุนทร
ออฟเซ็ท, ๒๕๓๗.

_____ . **การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, ๒๕๓๙.

_____ . **การเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม. ๒๕๔๙.

สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์. **“พื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรมทางการเมืองไทย.”** ในวัฒนธรรมทางการเมือง
เมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๔.

สมเกียรติ วันทะนะ. **อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย**. นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรม
การเกษตรแห่งชาติ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **สังคมวิทยาการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์
, ๒๕๓๒.

สุชา จันท์เอม. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

สุจิต บุญบงการ. **แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
๒๕๔๐.

สุรพงษ์ โสธนเสถียร. **การสื่อสารกับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
, ๒๕๓๓.

ไสว มาลาทอง. **คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง
ประชาชนผู้สนใจทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

เอนก นาคบุตร. **กอบบ้านเมืองด้วยพลังแผ่นดิน**. กรุงเทพมหานคร : เซ็นจูรี่, ๒๕๔๕.

อุดม พิริยะสิงห์. **การเมืองเบื้องต้น**. มหาสารคาม : ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๙.

๑.๒.๒ รายงานการวิจัย

- กณิศากร วัฒนาจิต. วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในเขตเมืองและเขตชนบทใน
เชียงใหม่. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.
- ทรงกต พิลาชัย. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำ จังหวัด
มหาสารคาม. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
๒๕๕๒.
- ณัฐธิดา ทองแผ่น. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับ
ปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.
- นันทนา วรรณระภูติ. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงาน
สาธารณสุข จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.
- ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน:
ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- วิชัย ภูโยธิน. วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษา วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ
ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี ความภาคภูมิใจในชาติความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่
ฟ้า และความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครอง.
กรุงเทพมหานคร: หสวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๐.
- วุฒิชัย ตัญญาพัฒน์. วัฒนธรรมการเมืองของอาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์
สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชา
การเมืองและการปกครอง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- วรลักษณ์ บัวทรัพย์. วัฒนธรรมทางการเมืองของกรรมการชุมชน: ศึกษาเฉพาะเทศบาลในเขต
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
การเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓.
- วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : การศึกษาเฉพาะกรณี
นักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ร.ม.
กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.
- วิศุทธิ์ ขวัญพุกฤษ. การศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนาที่สามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารงาน
บุคคลในองค์กรธุรกิจ. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.
- วิรัตน์ แคนสีแก้ว. วัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการในอำเภอต่างตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม.(ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.

- วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. ปัจจัยที่ท้าทายเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยของไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ใน ๒๑ ปี. รัฐศาสตร์ มสธ.นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.
- สกนธ์ จันทร์กษ. ผลของการเรียนรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองคณะรัฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว. รายงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาในภาคเหนือของไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีของการเลือกตั้ง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.
- เสรี ชังภัย. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- เอกชัย ลำชัยภูมิ. การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพนักงานเทศบาลสามัญ พนักงานจ้างตามภารกิจ และประธานชุมชนท้องถิ่นคอนสาร : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลคอนสาร. ศึกษาค้นคว้าอิสระ ร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.
- อุดร จันทวัน. พระพุทธศาสนากับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬารัชมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

๑.๒.๓ ภาษาอังกฤษ

- Almond & Verba. The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston: Little, Brown and company, 1965.
- Almond, Gabriel A. "Comparative Political System". Journal of Political. 18 (August), 1956.
- Milton Yinger. Religion, Society and the Individual. New York : the Macmillan Co, 1962.
- Myron Wiener. 1971. "Political Participation : Crisis of the Political Process" in Crisis on Sequences in Political Development. Princeton: Princeton University Press.
- Walter A. Rosenbaum. Political Culture. London : Thomas Nelson and Sons, 1975.

๑.๒.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- พระราชสุทธินาถมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม). กฎแห่งกรรม ธรรมปฏิบัติ เล่มที่ ๒๐. แหล่งที่มา: <http://www.fungdham.com>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘
- วิทยากร เชียงกุล. หลักการของระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: ชมรมศึกษาผลงานวิทยากร เชียงกุล, ๒๕๕๐. แหล่งที่มา: witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/ [๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๘]
- สถาบันพระปกเกล้า. "ประชาธิปไตย". คำศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๒. แหล่งที่มา: <http://www.kpi.ac.th/kpidb/glossary.asp> [๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๘]
- สำนักงานกิจการยุติธรรม, "ทศพิชราชธรรม". (ออนไลน์) แหล่งที่มา : http://www.oja.go.th/preview/detail.php?news_idx=652

ลิขิต วีรเวทิน. **หลักการประชาธิปไตย ๑๒ ประการ ที่นักการเมืองต้องเข้าใจและยึดถือ**. แหล่งที่มา:

<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=170952> [๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘]

ปัญหาการเมือง, แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/51490> [๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘]

<https://th.wikipedia.org/wiki/ธรรมคัมครองโลก>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

<http://www.gender.go.th/publication/brochure>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

๑.๒.๕ สัมภาษณ์

นายคำไ้มย อ่อนตา. ผู้ใหญ่บ้าน บ้านดอนปอแดง ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น.

สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

นายเครือวรรณ แสนพรม. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๘ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น.

สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

เจ้าอธิการระเบียบ จันทรังษี. เจ้าคณะตำบลโคกสำราญ ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮดจังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

นายดิเรกราช ไชยสาคร. รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.

สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

นายทวี สุดโต. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓ ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

นายธวัช โก๊ะแสง. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๗ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

นายนิคม สุพิมพ์. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒ ตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

นายมานพ พรหมรักษ์. กำนันตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

พระครูโสภณสมานคุณ. เจ้าคณะตำบลหนองบัว หมู่ ๓ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

พระครูสมุห์สำรวย รุกขิตจิตโต. รักษาการเจ้าคณะตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

พระครูสุนทรศีลวงค์. เจ้าคณะตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

พระครูพิทักษ์ สิริสาร. เจ้าคณะตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

พระครูโสภาสกิจจานุรักษ์. เจ้าคณะตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

นายศิริชัย หอมโคกค้อ. กำนัน ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

นายสงกรานต์ สังขวน. กำนันตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๘.

นายสะอาด มิโค. กำนันตำบลหนองตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

นายสำรอง มนตรี. ผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองบัวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

นายสมจิตร์ ศิริธรรมจักร. กำนันตำบลบ้านแฮด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

นายสุวัฒน์ ห่องบุตรศรี. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

นายสุธี พลสันต์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๘.

นายสวัสดิ์ มุลราช. ผู้ใหญ่บ้าน บ้านโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘.

นายอำนาจ แก้วล้วน. ผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๘.

นายอดิศักดิ์ โคตรโยธา. กำนันตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น
The Model of Supporting Buddhist Political Culture of Community Leaders
in KhonKaen Province.

ผศ.ดร. ชานชัย ฮวดศรี

Asst. Prof. Dr. Chanchai Huadsri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen campus

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๒) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนนอกกรอบแบบ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Induction method)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำชุมชนมีส่วนในการชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและให้ความร่วมมือทางการเมือง การรณรงค์ในการเลือกตั้ง การจัดกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการกำหนดนโยบายทางการเมือง จึงทำให้ประชาชนขาดเสรีภาพในการตัดสินใจทางการเมือง

๒. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ หลักสาราณียธรรม ๖, หลักอภิธานียธรรม ๗, หลักอธิปไตย ๓, หลักอคติ ๔ และหลักธรรมคุ้มครองโลก ๒ อย่างคือ หิริ และ โอตตัปปะ

๓. รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน พบว่า การใช้หลักธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ๑) การเลือกตั้งใช้หลักอคติ ๔ และธรรมคุ้มครองโลก ๒) การรณรงค์หาเสียงใช้หลักอธิปไตย ๓ ๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองใช้หลักสาราณียธรรม ๖ และ ๔) บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายใช้หลักอภิธานียธรรม ๗

คำสำคัญ : วัฒนธรรมทางการเมือง

ABSTRACT

The main purposes of this research were: (1) to study conditions of problems about the promotion of the community leader's political culture in Khonkaen province, (2) to study a concept of Buddhadhamma applied to the promotion of the community leader's political culture in Khonkaen province, and (3) to suggest a model of the promotion of the community leader's political culture. The target group was 30 persons randomized by means of purposive sampling: a sub-district headman, a village headman, an abbot and a community leader. The research tool was in-depth interview and the data analysis was done in the descriptive analysis according to induction method.

A result of this was found in the following aspects.

1. The condition of problems about the promotion of the community leaders' political culture in Khonkaen province found that the community leaders had influence on collective decision-making in politics; they were influential in

persuading people to exercise their rights to vote, cooperate in election canvassing, organize political activities, participate in politics and policy-making that deprived people of the freedom of political-decision.

2. A concept of Buddhhadhamma applied to the promotion of the community leader's political culture in Khonkaen province was that the applied Buddhhadhamma to the promotion of political culture was a good means to promote democracy. Buddhhadhamma possibly integrated with the leadership according to Buddhist principles was six states of conciliation, sevenfold Aparihaniya-dhamma, threefold supremacy, fourfold prejudice and Dhamma for protection of the world.

3. A model of promoting the community leader's political culture was the applied Buddhhadhamma to the political culture: (1) fourfold prejudice and Dhamma for the protection of the world applied to election, (2) threefold supremacy applied to campaign, (3) six states of conciliation, and (4) sevenfold Aparihaniya-dhamma applied to the community leaders' role in making a policy.

key words: Political Culture

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองได้เริ่มต้นจากการอบรมกล่อมเกลாதงทางสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับประเทศ ทุกระดับล้วนแล้วแต่ถูกกล่อมเกลามาจากสถาบัน ศาสนา ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชาชน ๙๓ % พระพุทธศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้วัฒนธรรมทางการเมืองควรมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปช่วยส่งเสริมการเมืองเพื่อให้การเมืองมีความเป็นธรรมซึ่งจะทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าการปกครองระบบ ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยปรารถนาสิ่งที่ดีที่ศึกษา ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง แจ่ม ชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญา มองเห็นได้ด้วยควมบริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบ ธรรม และเพื่อความดีงามเป็นประมาณ อย่างสามัญได้แก่ ทำการด้วยความเคารพ หลักการ กฎ ระเบียบ กติกา เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐประชาธิปไตย หรือหลักข้อ ๓ คือ ธรรมาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างในการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น พระธรรมปิฎกมองเห็นว่า การปกครองนั้น หากเป็นไปเพื่ออยากได้ผลประโยชน์ อยากใหญ่ อยากโต อยากมีอำนาจ อยากได้อะไรๆ ต้องเป็นไปตามความยึดถือของตน ซึ่งจะตรงกันข้ามกับจริยธรรม ถ้าถูกตัณหา มานะ หรือ ทิฎฐิ ครอบงำ แน่นนอนว่า จริยธรรมเดินไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ทางแก้ไขเรื่องนี้ก็คือ จะต้องมีการพัฒนาความ อยากรให้มันดี และอยากทำให้มันดีนี้ให้เข้มข้น แรงกล้า ให้เป็นไปอย่างมุ่งมั่นที่สุด ให้ฝังลึกลงไปประจำ อยู่ในจิตใจให้ได้^๑

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๔) หน้า ๑๕.

พื้นฐานทางความคิดทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ด้านพฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ซึ่งประเด็นเหล่านี้ได้เป็นข้อถกเถียงกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่คนในสังคมก็ยังคงดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข แม้จะเกิดความขัดแย้งในเรื่องความคิดทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบตะวันตกที่ยังไม่ลงตัว ไม่ลงรอยกับวิถีชีวิต แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี และเป็นพื้นฐานทางด้านความคิดและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการสอนให้คนมีความเสมอภาคและเสรีภาพ ไม่ได้บังคับให้เชื่อ สอนให้คนใช้เหตุผล สอนให้สังคมเกิดความสามัคคีกันและรวมกลุ่ม สอนให้คนประพฤติดีมีศีลธรรม หลักสาราณียธรรม เป็นธรรมที่ส่งเสริมความพร้อมเพรียงความสมัครสมานสามัคคีของหมู่คณะ ซึ่งถือได้ว่า เป็นหลักการของประชาธิปไตย หลักธรรมแห่ง สาราณียธรรม ๖ ประการ (สาราณียธรรมก็เรียก) คือ ๑) จะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา ๒) จะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา ๓) จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา ๔) ได้มาแบ่งกัน กินใช้ ๕) ตั้งอยู่ในความประพฤติเสมอกัน ๖) มีความเสมอกันโดยทฤษฎี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมประชาธิปไตย ถ้าประชาชนไม่ยึดถือหลักการแห่งประชาธิปไตยร่วมกัน ก็ถึงอวสาน เพราะฉะนั้นสมาชิกทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกัน^๒

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชน เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ และประเมินรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
๒. เพื่อศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
๓. เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตของการวิจัย

๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจาก หนังสือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

๒) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙) หน้า ๘๐-๘๑.

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กำนัน จำนวน ๖ คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๖ คน เจ้าอาวาส จำนวน ๖ รูปและผู้นำชุมชนนอกรูปแบบ จำนวน ๑๒ รูป/คนใน จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๐ รูป/คน

๓) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเขตพื้นที่การวิจัย คือ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านแฮด และอำเภอบ้านฝาง ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ในการวิจัยรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

การสร้างและหาคูณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามชื่อ วัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒. ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑ มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

๓. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาโครงการวิจัยก่อนนำไปเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. นำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

๒. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย และแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๔. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา กับกลุ่มเป้าหมาย

จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น ปรากฏดังนี้

๑. สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น คือผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองและเป็นผู้ชักจูง โน้มน้าวให้ประชาชนในจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

๑.๑ การเลือกตั้ง ชุมชนให้ความร่วมมือ ในการรับฟัง ในการชี้แจงนโยบายจากรัฐบาล ส่วนใหญ่ชุมชนให้ความสนใจในเรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับบ้านเมือง ชุมชนได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่แนะนำให้ประชาชนให้ความร่วมมือใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง ชุมชนมีการตื่นตัวทางการเมืองเสมอไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับหมู่บ้าน/ท้องถิ่น หรือระดับประเทศ ชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก รู้จักวิเคราะห์ผลงานของนักการเมืองในระหว่างการทำหน้าที่ของนักการเมืองที่ผ่านมาในการเลือกตั้งชุมชนให้ความร่วมมือ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของการเลือกตั้งและอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ประชาชนที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศและต่างจังหวัดไม่สามารถเดินทางมาใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงได้จึงทำให้การเลือกตั้งและความร่วมมือของประชาชนไม่สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์ การเลือกตั้งในแต่ละครั้งคนในชุมชนก็ออกมาใช้สิทธิของตนเองและมีการเตรียมความพร้อมทางการเมืองชุมชนให้ความร่วมมือทางการเมืองทุกๆ ด้านสนับสนุนการบริหารบ้านเมืองในการเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้ามาบริหารและพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้น

๑.๒ การรณรงค์หาเสียง ผู้นำชุมชนมีสำนึกสำคัญมากในการรณรงค์หาเสียง และเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนที่ต้องปฏิบัติสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ติดประกาศป้ายรณรงค์ทางการเมือง เชิญชวนให้ออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเลือกตั้ง ผู้นำชุมชนมีการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านโดยให้คำแนะนำเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองบริหารบ้านเมือง การรวมกลุ่มเดินรณรงค์หาเสียงไปในที่ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้พิจารณาการเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนนั้นเพื่อมาบริหารงานทำหน้าที่จะต้องเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัวและไม่เห็นแก่ผลประโยชน์หรือสินจ้างรางวัลใดๆ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ ทำความเข้าใจในการเลือกตั้งและมีการติดประกาศให้ประชาชนทราบก่อนการเลือกตั้งไว้ล่วงหน้า การจัดประชุมในหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชนแจ้งให้ที่ประชุมทราบในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนในการประกาศหรือเดินสายหาเสียงในเขตชุมชน มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบล่วงหน้า และมุ่งเน้นในเรื่องใช้สิทธิของตนโดยสุจริต

๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การจัดกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นโดยการจัดเวทีให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้แสดงวิสัยทัศน์และนโยบายต่างๆ” เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีกิจกรรมทางการเมืองและสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันได้ เพื่อกระทำตามระเบียบที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ตามระเบียบวินัยทางการเมือง เป็นการส่งผลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ ให้เกิดผลสำเร็จต่อการบริหารงานทางการเมือง การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญในการออกไปใช้สิทธิของตนในการเลือกผู้แทนมาบริหารงานแทนประชาชน มีเจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการเลือกตั้งมาให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยมีผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือ การจัดประชุมชี้แจงประจำเดือน

ทุกเดือนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความสมานฉันท์ การชี้แจงนโยบายให้ผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมนำนโยบายต่างๆ ในการประชุมมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

๑.๔ บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย สำหรับแนวนโยบายของผู้นำชุมชนกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคนที่อยู่ในท้องถิ่น แนวทางคือการไม่โจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในระหว่างการหาเสียงและเสนอนโยบายให้ประชาชนได้พิจารณาเป็นการริเริ่ม การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำชุมชนต้องเดินรณรงค์ในการเลือกตั้งเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความตื่นตัว ได้เห็นความสำคัญของการออกไปใช้สิทธิของตนเองเพื่อเลือกคนมาบริหารบ้านเมือง นำนโยบายจากรัฐบาลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและให้ยึดถือปฏิบัติตามในวันเลือกตั้งจะต้องตรวจความเรียบร้อยของชุมชนทั้งกลางวันและตอนกลางคืนอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้คนที่ซื้อสิทธิ์ขายเสียงได้กระทำการใดๆ การออกนโยบายในการพัฒนาร่วมกันเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและให้ความสำคัญกับลูกบ้านเป็นสำคัญ การสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีนโยบายโดยประกาศไม่ให้นำซื้อสิทธิ์ขายเสียงในชุมชน และห้ามทำลายป้ายประชาสัมพันธ์ทางการเมืองและแนะนำให้ประชาชนใช้สติปัญญาพิจารณาคุณสมบัติของผู้ลงเลือกตั้งเพื่อเลือกคนดีเข้าบริหารบ้านเมือง

ดังนั้น สภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น คือผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำชุมชนมีส่วนในการชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและให้ความร่วมมือทางการเมือง การรณรงค์หาเสียง การจัดกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการกำหนดนโยบายทางการเมือง จึงทำให้ประชาชนขาดเสรีภาพในการตัดสินใจทางการเมือง

๒. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น คือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการส่งเสริมทางการเมืองการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยให้ผู้นำชุมชนสามารถนำไปบูรณาการให้เข้ากับการเมืองดังต่อไปนี้

๑. หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความสามัคคีต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยอันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า

๒. หลักอปริหานิยธรรม ๗ หลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง

๓. หลักอธิปไตย ๓ เป็นหลักธรรมการปกครองที่ยิ่งใหญ่ หลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม

๔. อคติ ๔ เป็นหลักธรรมในการปกครองผู้อื่น ถ้านักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงมีอคติต่อกันสังคมนั้นจะเกิดความไม่สงบเพราะความไม่เสมอหน้ากันสิ่งสำคัญสำหรับนักปกครองจะต้องมีความเที่ยงตรงดเว้นไม่ประพฤตสิ่งที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่จะก่อให้เกิดความไม่ลำเอียงตามหลักอคติ ๔

๕. หลักธรรมคุ้มครองโลก ธรรม ๒ ประการ ได้แก่ ๑) ทิริ แปลว่า ความละเอียดแก่ใจ ความละเอียดต่อบาป ต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤตทุจริตทั้งหลายและความละเอียดใจ

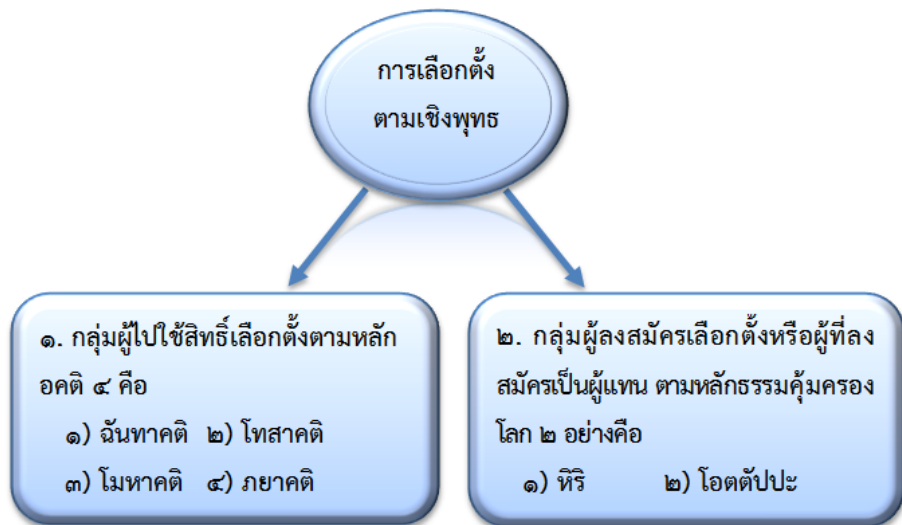
ตัวเองที่จะละเว้น และ ๒) โอดตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ โอดตปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่วจากการประพฤติทุจริตของตน

๓. รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน ประกอบไปด้วย

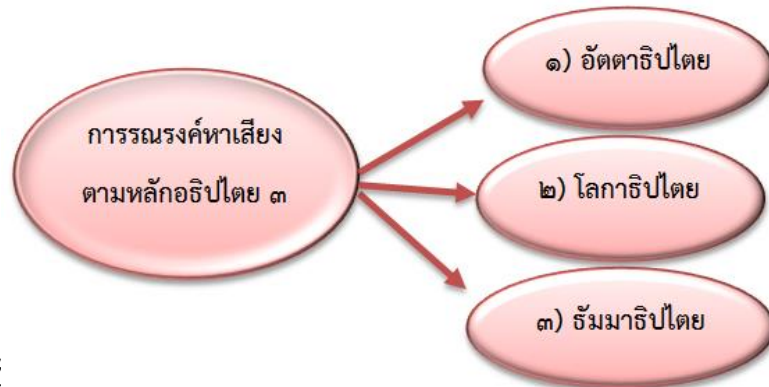
๓.๑ การเลือกตั้ง การเลือกตั้งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งจะประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่มหลักดังนี้

๑) กลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง กลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งถือว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่จะคัดเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่การเมือง ถ้าเลือกคนดีมีความสามารถและมีศีลธรรมจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า ต้องที่มีคุณสมบัติตามหลักอคติ ๔ คือ (๑) ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชอบ วัฒนธรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตย ประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งต้องไปใช้สิทธิเลือกผู้แทนเข้าสภา ในการเลือกผู้แทนจะต้องไม่เลือกเพราะบุคคลนั้นเป็นคนที่คุณเองรัก (๒) โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง ความไม่ชอบ คุณธรรมข้อนี้ประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาโดยไม่เอาความโกรธหรือความเกลียดชังเข้าไปเกี่ยวข้องในการเลือกผู้แทน (๓) โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะไม่รู้ ประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถ่องแท้ก่อนการตัดสินใจเลือก และ (๔) ภัยาคติ คือ ความลำเอียงเพราะเกรงกลัวหรือเกรงใจ ประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งต้องไม่เลือกตัวแทน เพราะความเกรงกลัวต่ออิทธิพลหรือเพราะเกรงใจ

๒) กลุ่มผู้ลงสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่ลงสมัครเป็นผู้แทน ตามหลักพระพุทธศาสนาต้องมีคุณสมบัติตามหลักธรรมคุ้มครองโลก ๒ อย่าง คือ (๑) หิริ หมายถึง การละอายต่อบาป ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีความละอายต่อบาป ต้องเลือกบุคคลที่มีหิริเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมือง (๒) โอดตปปะ หมายถึง การเกรงกลัวต่อการทำบาปและผลของการกระทำบาปที่จะตามมาในชาติปัจจุบันหรือในชาติหน้า ผู้ที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีความเกรงกลัวต่อบาป ดังภาพต่อไปนี้

๓.๒ การรณรงค์หาเสียง มีอยู่ ๓ ลักษณะ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าหลักอธิปไตย ๓ ดังนี้ (๑) อัตตาริปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่หรือการถือตนเป็นใหญ่ กระทำใดก็ตามจะยึดประโยชน์ตนเป็นหลัก ถ้าเป็นนักการเมืองก็จะเป็นนักการเมืองที่ยึดเอาตนเองเป็นใหญ่ (๒) โลกาธิปไตย ความถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมหรือยึดถือเอาเสียงของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงสรรเสริญและนินทา และ (๓) อัมมาริปไตย คือ การปกครองที่ยึดเอาความเที่ยงธรรมเป็นใหญ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปกครองที่ยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ ดังภาพต่อไปนี้

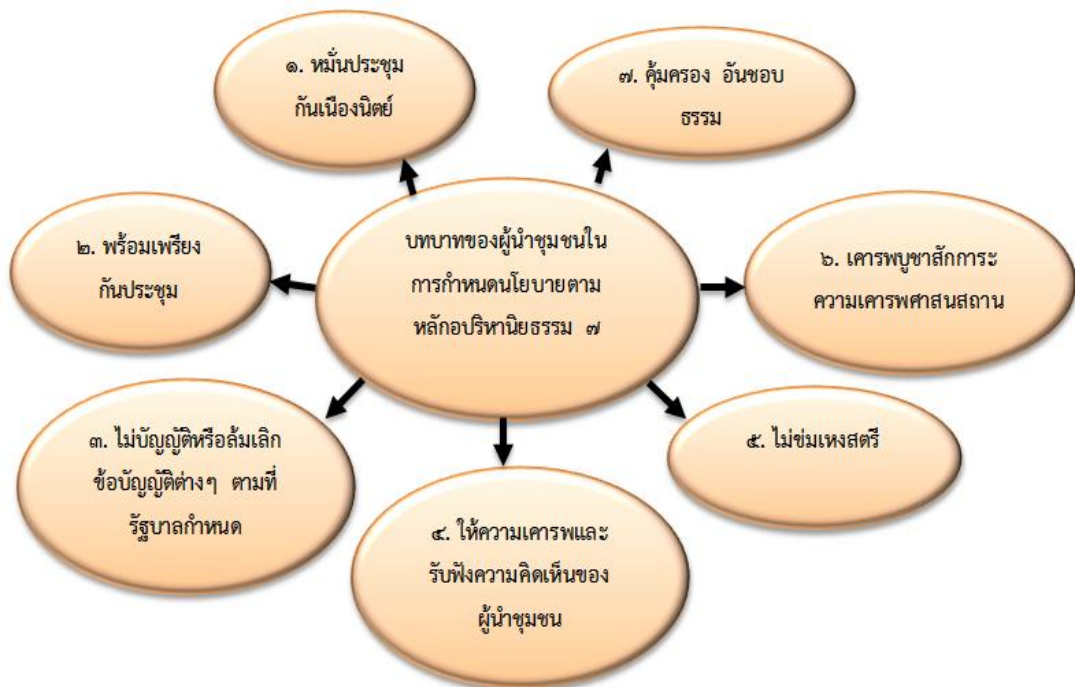

๓
๖ ธรรมเป็นที่ดี
อยู่ ๖ ข้อดังนี้ ๑) เมตตาทายกรรม ทำต่อกันด้วยความเมตตา ร่วมกิจกรรม ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ โดยเต็มใจ โดยการประพุดิชอบทางกาย ๒) เมตตาวจีกรรม คือ การพูดจากับผู้อื่นด้วยความรักและเมตตา ๓) เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี ๔) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ๕) สีสสามัญญดา ประพุดิให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพุดิสุจริตดีงามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และ ๖) ทิฏฐิสามัญญดา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ดังภาพต่อไปนี้

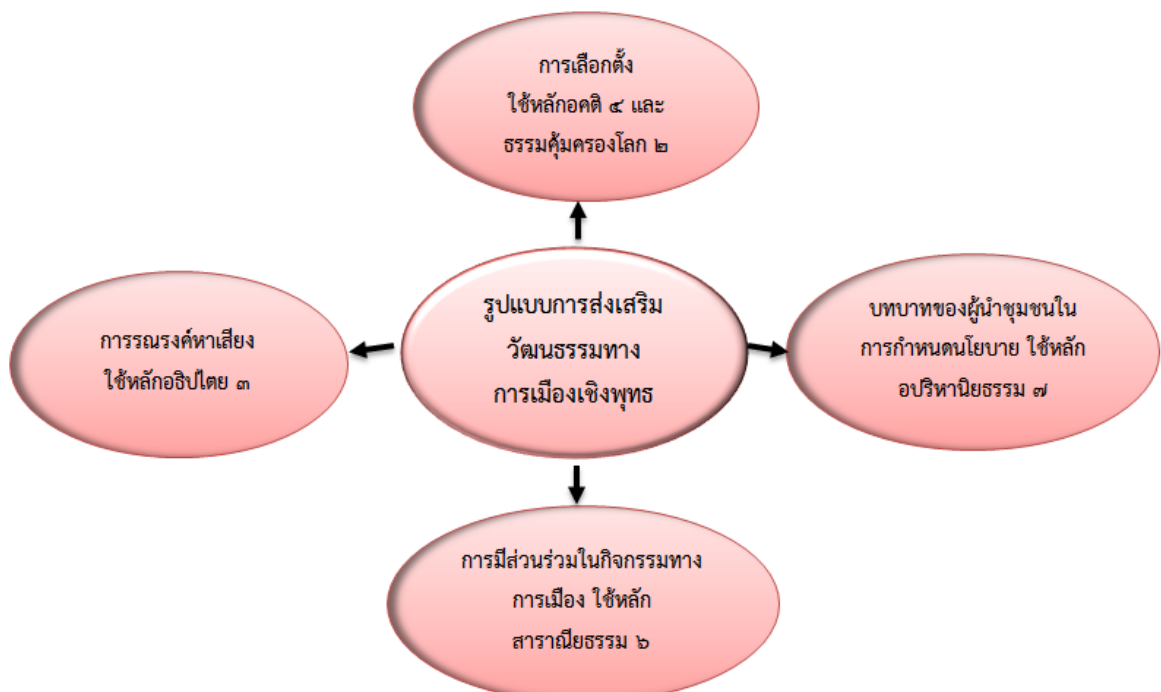
๓.๓ ๖ ทศกัณฐ์ของขุนนางผู้มั่งคั่งเห็นการกระทำเห็นชอบ ๖ ของมกุฏราชกุมารเมตตาทายกรรม ๗ ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายต่างๆ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ๓) ไม่บัญญัติหรือลั้มเลิก

ข้อบัญญัติต่างๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด ๔) ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ๕) ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรีในชุมชนให้อยู่อย่างปลอดภัย ๖) เคารพบูชาสักการะความเคารพศาสนสถาน และ ๗) คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ดังภาพต่อไปนี้

การ

เลือกตั้ง ๒) การรณรงค์หาเสียง ๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และ ๔) บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย สามารถเขียนเป็นรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธได้ดังภาพต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. การเลือกตั้ง โดยการกำหนดกลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และกลุ่มผู้ลงสมัครเลือกตั้งหรือผู้ ที่ลงสมัครเป็นผู้แทน ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักอคติ ๔ และหลักกรรมคุ้มครองโลก เพื่อไป ปรับใช้เป็นนโยบายในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง

๒. การรณรงค์หาเสียง โดยการกำหนดตามหลักอภิปไตย ๓ หลักธรรมที่ถือเอาความเที่ยง ธรรมเป็นใหญ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปกครองที่ยึดหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ไปปรับใช้สำหรับ ส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน

๓. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยการกำหนดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ธรรม เป็นที่ตั้งในการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะไปปรับใช้เป็นนโยบายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมทาง การเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน

๔. บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย โดยการกำหนดตามหลักอภิธานียธรรม ๗ ไปปรับใช้เป็นนโยบายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑. ด้านการเลือกตั้ง ควรให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ควร ส่งเสริมให้ประชาชนมีความร่วมมือใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง โดยการประชุมและชี้แจงตาม นโยบายของรัฐบาล

๒. ด้านรณรงค์หาเสียง ผู้นำชุมชนควรสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการ ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การติดประกาศป้ายรณรงค์ต่างๆ เพื่อให้ประชาชน ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำชุมชนควรมีการจัดกิจกรรม เช่น การประชุม ประจำเดือน ปรึกษาหารือทางการเมืองในทางที่ถูกต้อง ให้เป็นไปตามระเบียบวินัยทางการเมืองเคารพ กฎระเบียบและกติกาโดยไม่สร้างความเดือนร้อนให้กับประเทศชาติ

๔. ด้านบทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย ผู้นำชุมชนควรนำนโยบายจาก รัฐบาลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบและให้ยึดถือปฏิบัติตามหลักอภิธานียธรรม ๗

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาปัญหาการเมืองไทยด้านวัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัดขอนแก่น

๒. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัดขอนแก่น

บรรณานุกรม

กนก วงษ์ตระหง่าน. การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

กมล สมวิเชียร. วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔.

จรูญ สุภาพ. การเมือง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.

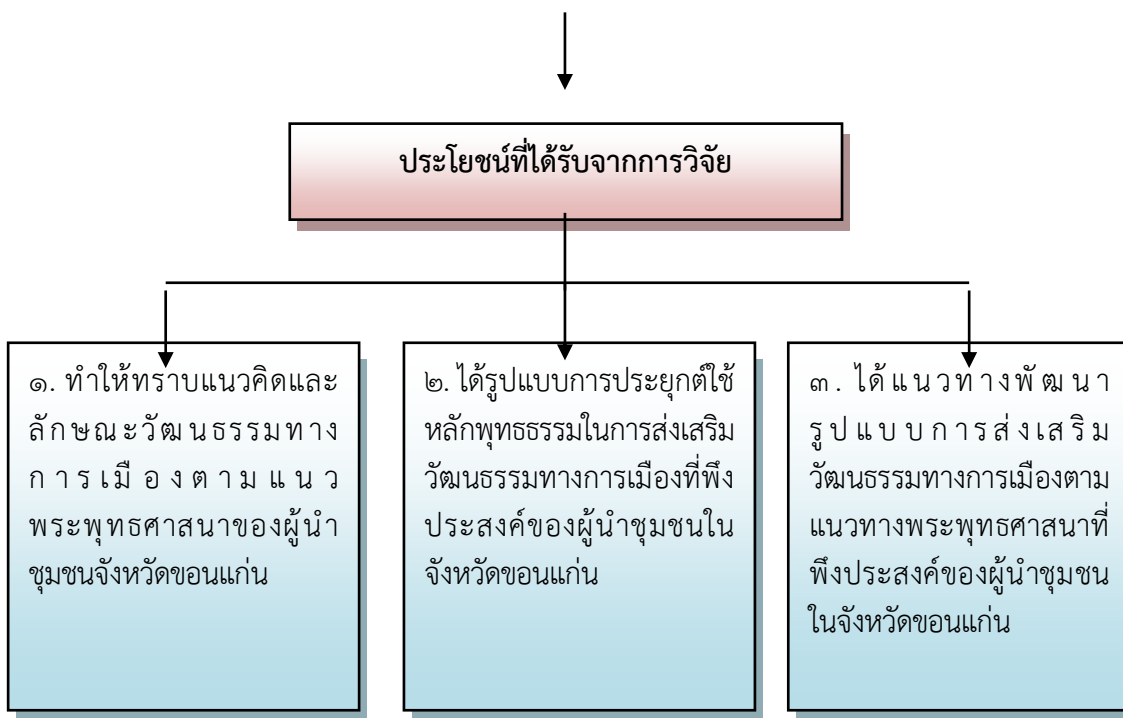
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ธรรมนุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

_____ .นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

โครงการวิจัยนำผลการวิจัย
ไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ
กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ
กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
--------------	---------------------	-----------------------

<p>๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>๒. เพื่อศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>๓. เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p>	<p>- ศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>- ศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>- เสนอรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองใน ๔ ด้าน คือ</p> <p>๑) การเลือกตั้ง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทางการเมืองซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล ๒ กลุ่ม คือ ผู้เลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติตามหลักอคติ ๔ ผู้ลงสมัครเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติตามหลักธรรมคุ้มครองโลก</p> <p>๒) การรณรงค์หาเสียง โดยการประกาศ การประชาสัมพันธ์ เพื่อช่วยผู้สมัครหาเสียงในทางที่ถูกต้องตามหลักอริยปิไตย ๓</p> <p>๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต้องมีคุณสมบัติตามหลักสาราณียธรรม</p> <p>๔) บทบาทของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบาย พฤติกรรมและหน้าที่ของผู้นำชุมชนในการกำหนดนโยบายมีคุณสมบัติตามหลักอภิธานียธรรม</p>	<p>- ทำให้ทราบแนวคิดและลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น</p> <p>- ได้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>- ได้แนวทางพัฒนารูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p>
--	---	---

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธ
ของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

๑. จุดประสงค์ของแบบสัมภาษณ์นี้มุ่งวิจัยเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชนในการเลือกตั้งที่จะมาถึง

๒. ข้อความที่ให้สัมภาษณ์ทุกข้อความไม่มีถูกหรือผิด คำตอบต่างๆ ที่ได้รับมาจะใช้ใน งานวิจัยเท่านั้น จะไม่ให้ส่งผลเสียต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่ประการใด

๓. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

ในการให้สัมภาษณ์นี้ ขอความกรุณาได้โปรดให้ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงที่สุดเท่านั้น จึงจะกระทำให้การวิจัยครั้งนี้มีผลสรุปที่เที่ยงตรง ซึ่งจะได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าทันนานาประเทศต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผศ. ดร. ชาญชัย ฮวดศรี)

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

หัวหน้าโครงการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. ชื่อ..... นามสกุล.....

๒. ตำแหน่ง

๓. เพศ.....

๔. อาชีพ.....

๕. วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

**ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำ
ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น**

๒.๑ ชุมชนให้ความร่วมมือทางการเมืองอย่างไร

.....
.....
.....

๒.๒ ผู้นำชุมชนมีการรณรงค์ในการเลือกตั้งอย่างไร

.....
.....
.....

๒.๓ ผู้นำชุมชนมีการจัดกิจกรรมทางการเมืองอย่างไร และมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร

.....
.....
.....

๒.๔ ผู้นำชุมชนมีการออกนโยบายอย่างไรเกี่ยวกับการเมือง เช่น การเลือกตั้ง

.....
.....
.....

**ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชน
ในจังหวัดขอนแก่น**

๓.๑ ผู้นำชุมชนควรทำหน้าที่ทางการเมืองอย่างไร เช่น ไม่ทุจริต พูดความจริง และคิดแต่สิ่ง
ที่ถูกต้อง

.....
.....
.....

๓.๒ ผู้นำชุมชนควรทำหน้าที่ในการรณรงค์การเลือกตั้งอย่างไร เช่น รณรงค์ในความถูกต้อง
และเป็นธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

.....
.....
.....

.....
.....

๓.๓ ผู้นำชุมชนควรออกนโยบายทางการเมืองอย่างไร เช่น ออกนโยบายโดยการยึดความถูกต้องและเป็นธรรม โดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

.....
.....
.....

๓.๔ ผู้นำชุมชนควรร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างไร เช่น ร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ

.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก จ
หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล

ที่ ศธ

๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

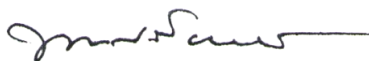
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์การวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงพุทธของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต,ดร.)

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

ภาคผนวก ฉ
ภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ภาคผนวก ข
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - นามสกุล** นายชาญชัย ฮวดศรี
- ที่อยู่ปัจจุบัน** ๒๘๘ ตำบล พุ่งลุยลาย อำเภอ คอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๑๘๐
- ประวัติการศึกษา**
- พ.ศ. ๒๕๒๓ พธ.บ.(สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๒๖ M.A.(Entire Politics) University of Poona
 - พ.ศ. ๒๕๔๖ Ph.D.(Soc.Sc.) Magadh University
- ประสบการณ์การทำงาน**
- พ.ศ. ๒๕๕๐ ตำแหน่ง หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
 - พ.ศ. ๒๕๕๒ ตำแหน่ง กรรมการประจำวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
 - พ.ศ. ๒๕๕๔ ตำแหน่ง กรรมการประจำวิทยาเขตขอนแก่น
 - พ.ศ. ๒๕๕๐ ตำแหน่ง กรรมการบริหารห้องเรียน จังหวัดร้อยเอ็ด
 - พ.ศ. ๒๕๕๑ ตำแหน่ง กรรมการสรรหาและสอบคัดเลือกบุคคลเป็นอาจารย์ประจำ
- ผลงานทางวิชาการ**
- พ.ศ. ๒๕๕๔ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๙”
 - พ.ศ. ๒๕๕๓ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ชั้นปีที่ ๓ ต่อการสอนที่นำเสนอด้วย Power point ในวิชาพรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์และการเลือกตั้ง”
 - พ.ศ. ๒๕๕๓ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ต่อพรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์และการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐”
 - พ.ศ. ๒๕๕๗ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”
 - พ.ศ. ๒๕๕๘ หัวหน้าวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้นำชุมชนจังหวัดขอนแก่น”
- ตำแหน่งปัจจุบัน** อาจารย์ประจำ/ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (รป.ม.) วิทยาเขตขอนแก่น